

АНДРЕЙ ГУЛЯШКИ

ПРИКЛЮЧЕНИЕ В ПОЛУНОЩ

Част 2 от „Авакум Захов“

chitanka.info

1

Няколко месеца подир описаните събития в Момчилово се завърна учителят Методи Парашкевов — първият откривател на стратегическата руда в околностите на Змеица.

Два дена Илчовата механа се тресеше от юнашки смехове и песни, младите кършеха хора на кръстопътя, а бай Гроздан, председателят, нареди по този случай да се заколят две шилета и да се устрои според стария обичай на дедите народно тържество.

От София пристигнаха геолози и инженери, плъпнаха по чукарите и по сипеите на Змеица, мереха и размерваха местността надлъж и нашир. Небето се склопи, заваляха есенни дъждове. Изследователите навлякоха гугли и мушамы, но не спряха работата си нито за ден. После дойде ред на товарните машини. По разкаляните пътища забръмчаха камиони и самосвали, пъргави газки с прогизнали брезенти сновяха като мокри бръмбари между тях. Вековният покой на този край беше завинаги смутен и старият Карабаир, привикнал само с медногласния припев на хлопатарите, забули челото си с облаци и гъсти мъгли.

Така потръгнаха големите промени в този край.

Разбира се, в мъгливите дни на късната есен и най-предвидливите от Момчиловци не можах да предугадят онова, което идеше занапред. Дори аз, участъковият лекар, не дръзвах да си представя, че само след една година тук ще има и кино, и културен клуб, и спортно игрище; че Балабаница ще бъде представена за образец бригадир поради особени успехи в млеконадоя; и че бай Гроздан ще бъде председател на обединеното трудово-кооперативно земеделско стопанство.

Но Илчовата механа въпреки този пролетен цъфтеж безнадеждно старееше, пустееше откъм посетители. Само аз и даскал Методи прекривахме редовно каменните й стъпала. Пиехме виното си, мълчахме и понякога си спомняхме за Авакум.

... Мислех си, че като се обединят нашите две стопанства, и отношенията ми с доктор Начева ще навлязат, както се казва, в по-благополучна фаза. Защото обединението вещаеше много добрини и благополучия за кооператорите, а пък аз бях и телом, и духом техен човек. Но хубавите ми предчувствия не се оправдаха, новата, по-висша обществена фаза, в която навлязоха нашите два колектива, не можа да затопли изстиналата ни дружба. Налице беше някакво грубо нарушение в закономерността на явленията, но аз с моята ветеринарна подготовка бях безсилен да го проумея. Съдете сами: Когато най-после капитанът от артилерията Матей Калудиев напусна Момчилово, като се затири нанякъде си заедно с другите геолози от групата, аз си отдахнах: сега, рекох си, бедната доктор Начева вече няма да търпи и да понася пряко сила един такъв натрапничав и доста буен човек. Лично с мен капитанът се държеше много мило и аз не мога да се оплача. Но заради доктор Начева, заради нейното спокойствие преди всичко много се зарадвах, когато му видях гърба. И така аз веднага реших да подновя нашата стара дружба, без да правя дори намек за капитана — като че ли нищо не е имало и нищо не е било. Обадих ѝ се по телефона, а после излязох на пътя, който води за село Лъките.

Доктор Начева ме посрещна извънредно весело. Сега тя се държеше с мен много по-свободно отпреди, толкова интимно, че аз се смутих до немай-къде. За да изляза от неловкото положение, аз взех от земята едно лъскаво камъче и започнах да го подхвърлям, после отворих дума за метила по овцете и за калоричното хранене на кравите майки. Говорех доста увлекателно, но моята колежка изведнъж се сети, че трябва да ходи при някаква болна или родилка, и ме остави на сред пътя, без да ми подаде ръка.

Тази привечер беше чудно хубава. Розова мъгла обвиваше челото на Карабаир, а тайнствената Змеица потъваше в едно тихо море от синкава здрачевина. Зад боровата гора откъм Лъките възлизаше луната, а Голямата мечка и Полярката вече примигваха в потъмняващото небе. Тази привечер беше прекрасна, но аз се завърнах в къщи с лошо настроение, като ученик, получил най-неочаквано двойка по любим предмет.

През следващите дни и седмици работите не се подобриха — моята колежка почти не ме забелязваше. Пък аз се правех на равнодушен човек, комуто такива жени като доктор Начева не правят

никакво впечатление. Но се застоявах по за дълго в Илчовата механа. Бяха дъждовни дни, духаха студени ветрове, а в окадения оджак пърпореше тих огън. Колко беше хубаво! Ровех с пръчица в пепелта, правех си полета и планини и къщи със скътани дворове. По витите пътечки минаваше жена с кремав шал върху раменете си и много се пазеше да не закачи полата си о някой бодлив храст. Тя стъпваше като по лед и притискаше полата си към коленете и това беше много смешно. Аз знаех, че ще мине покрай мен и че ще спрем един срещу друг, преди да се разминем, и че в тоя миг аз ще трябва да ѝ кажа нещо много интересно и много важно. Но думите не идваха в паметта ми. Ровех с пръчица пепелта, а в комина свиреше студеният вятър и навремени някоя дъждовна капка падаше и съхнеше върху кротката жар.

Преваля първият сняг, пътищата замръзнаха. Край подстъпите на Змеица бяха поникнали като червенушки дървени постройки с керемидени покриви. Мъже в кожуси и ватенки копаеха ями за стоманените скели на електрическия далекопровод. Земята беше спечена от студ. Рано заран, камионът на стопанството спираше пред бараките и чевръсти ръце сваляха от платформата му дузина гюмове с прясно надоено мляко. Мъжете във ватенки и кожуси, току-що станали от сън, кимаха дружески на шофьора и сърдечно му протягаха кутиите си с цигари. От комина на бараката-кухня вече струеше към смръщеното небе белезникав дим. А червеният флаг, дигнат високо на една върлина, плющеше под напора на северния вятър като огнено крило.

Често минавах край оборите и кравефермата. Вземах няколко бучки захар в джобовете си, после ги чупех и късчетата поднасях под влажните муцуни на моите четирикраки приятели. Те ги хрупкаха много апетитно, клатеха глави и ласкаво търкаха косматите си чела в ръцете ми. Чешех ги зад ушите, а Балабаница ме гледеше строго и стискаше устни. Нищо лошо не бях ѝ направил, но от онази вечер тя все ме поглеждаше някак сърдито.

Кой знае докога щеше да продължава това, ако самият живот не беше турил в порядък нашите помрачени отношения. Една заран тя ме посрещна с много разтревожени очи. Помислих, че се е разболяла кравата Рашка, и сърцето ми се сви.

— На Змеица пристигнаха още хора — каза Балабаница и повдигна ръка, за да оправи забрадката си.

Аз забелязах, че престилката над гърдите ѝ прави твърде интересна чупка, затова отвърнах:

— Чудесно! — И тихичко въздъгнах.

Балабаница забеляза особения ми интерес към чупката на престилката ѝ. Тя съвсем подчертано се намръщи.

— Щеше да е чудесно, ако млякото стигаше! — каза тя с доста груби нотки в гласа си. — Пък млякото ни започна да намалява, а там хората трябва да ядат!

Тя беше нервирана за нещо си и престилката над гърдите ѝ много красиво се надигаше и спускаше.

Аз се позамислих върху думите ѝ, защото те долетяха с известно закъснение до съзнанието ми: във фермата беше задушно и не можех бързо да съобразявам.

— Да — кимнах аз, — този проблем за млеконадоя е много важен. Той трябва да се разреши в положителен смисъл.

Тя помръдна с рамене и въздъгна. Не ми беше ясно защо въздиша.

После аз изведнъж съобразих в какво се състои работата. Нали си имам стари зоотехнически увлечения... дори и награди получих за това! Стана ми жал за ония хора в кожуси и ватенки, които няма да имат в канчето си топло мляко за закуска. И улових Балабаница за ръка.

— Тази трудност не е непреодолима — казах аз и мъжествено я погледнах в очите.

Може би тя се стресна от моята решителност, защото бързо издърпа ръката си.

— Ти ги остави приказките — каза тя, — а ни дай ум как да подсилим храната на добитъка. — И пак започна да оправя забрадката си.

Аз знаех, че тя е човек на действието, затова не се засегнах от думите ѝ. Пък и съзнавах дълбоко в себе си, че тя има право — тоя сложен проблем за млеконадоя трябваше да се разреши с практически мерки.

Припомних си редица мъдри неща за концентратите и за калоричността на разните видове отпадъчна храна седнах върху

сеното, извадих бележника си и за един час изписах няколко страници с много интересни рецепти.

По-сетне научих, че Балабаница подложила на обсъждане някои от тия рецепти, като свикала на заседание най-добрите краварки от Момчилово и Лъките. Знатните животновъдки внесли известни поправки в дозите и пропорциите на моите менюта, като някои неща допълнили, а други съкратили напълно. Но това не е важно. Важното е, че след някое време от виметата на нашите крави потече толкова мляко, та доячките трябваше да тичат до стопанския двор за нови ведра.

Тоя успех възвърна на нашата дружба с Балабаница прежната свежест. Отношенията ни станаха пак така прелестни, каквито си бяха преди. Като ме срещаше на улицата, Балабаница ми казваше „добър ден“ с много бодър глас и дори леко ми кимаше с глава.

Авакум удържа обещанието си — дойде ми на гости малко време след като падна първият голям сняг. Той остана в Момчилово само три дни. С даскал Методи не можа да се види, защото той се беше заселил вече в Смолян — заемаше сега един голям и много отговорен пост в окръжния народен съвет. А Балабаница — като научи, че Авакум е дошъл — нагизди се с най-новото си контошче и на няколко пъти, уж случайно, ситни и кърши снага покрай нашия стобор.

Но Авакум не попита нито веднъж за нея. Пък ако аз бях на негово място, непременно щях да я спомена с добра дума. Дори бих се поразходил и до кравефермата. Там пейзажът е чудно красив: поляните са покрити със сняг, а боровете имат калпачета и клоните им са извезани с бели дантели. Въздухът е прозрачен, а когато има слънце, блести и сияе като разтопено сребро.

— О! — щях да кажа, като срещна случайно Балабаница. — Вие сте тук? А как е кравата Рашка?

Или нещо подобно.

Във всеки случай аз нямаше да си мълча като Авакум.

2

В началото на месец април пристигна заповед — местеха ме от Момчилово в Триград. Аз прескочих до Смолян и там ми обясниха, че работите в момчиловския участък вървели от добре на по-добре, че благодарение на моята дейност здравословното състояние на кооперативния добитък било повече от задоволително и че проблемът за високия млеконадой — пак благодарение на моята *ветеринарна* дейност — навлизал вече в многообещаваща фаза. Аз слушах тия ласкави неща за себе си и бузите ми горяха — вълнувах се, защото здравословното състояние на добитъка и високият млеконадой са нещо от национално значение. Но аз знаех, че за постигнати големи успехи, заради безспорни заслуги не местят служителите от едно място на друго дори когато те са ветеринарни лекари от участъков мащаб. Затова, като слушах ласкавите неща за себе си, аз недоумявах — местеха ме от един издигнат във всяко отношение район (с такива знатни краварки като Балабаница например) в някакъв си затънтен пограничен край. Беше любопитно, разбира се. Но когато ми казаха, че ме изпращат в Триград именно поради това, че краят бил затънтен и естественият прираст на добитъка незадоволителен, и млеконадоят — под равнището, аз разбрах всичко и много се успокоих. В края на краищата, казах си аз, да работиш на удобно място, където ветеринарните неща са на висота и в пълен порядък — не е гордост, разбира се, нито е преимущество. На такова благоустроено място да работиш, е дори скучно въпреки наличието на знатна краварка като Балабаница. Интересно беше, че тогава на няколко пъти си спомних за Балабаница. Аз си обяснявам това възпоминание с вниманието, което винаги съм отдавал на проблема за квалификацията на кадър. А Балабаница, както съм казал и на друго място, беше една висококвалифицирана краварка. Но да работиш в западнал район, където всичко трябва да се започне отначало, където не знаеш какъв е кадърът и на какво ще попаднеш — в оня миг това ми се видя във висша степен примамливо и аз преглътнах от удоволствие.

Перспективите бяха чудесни. Пред очите ми се разкриваше безкраен простор за делова дейност, простор неограничен, напълно подходящ за моите делови качества на ветеринарен специалист.

Върнах се в Момчилово и започнах да стягам багажа си. Бях много весел. Ходих на Змеица — миньорите пробиваха първата шахта и наоколо кипеше голямо оживление. Спомних си какъв пуцинак беше тук преди година, колко зловеща изглеждаше тази дива местност, затова постоях при изкопните работи около половин час. Сетне тръгнах по пътя, който води за Лъките, но не бързах твърде, защото пейзажът тук беше забележително красив. Ето — казвах си — до този голям камък веднъж говорихме почти десет минути с доктор Начева. А там, хей на онази полянка, сред тревата и пламналите жълтурчета, тя обичаше да лежи по гръб и да гледа бездънната синева с примижали очи. Пък аз тичах наоколо, ловях шарени пеперуди и събирах цветни камъчета — винаги съм обичал шарените пеперуди и малките цветни камъчета. Всеки си има по някоя странност, нали? Баща ми имаше слабост към старите монети. Като че ли и досега дочувам въздишките на моята колежка. Тя лежеше по гръб сред тревата и сигурно ми завиждаше за хубавите пеперуди. Но жените са особени. Когато ставаше да си ходи, аз ѝ предлагам да си избере най-пъстрите от моите крилати цветя и да ги задържи за себе си, а тя махаше някак презрително с бялата си ръка и по лицето ѝ се изписваше сърдита гримаса. Струва ми се, че никога няма да проумея някои загадъчни особености у жените. И си мисля така: добре е, че тя се омъжи през зимата за нашия момчиловски агроном. Той не обръщаше никакво внимание на пеперудите, но казваше, че умираше за червени домати, най-вече за червените домати от кричимския край. Чудесен човек. Ще ми се да вярвам, че моята романтична колежка ще бъде доста доволна от него.

Та аз се поразходих по пътя, който води за село Лъките не само заради хубостите на пейзажа. Красиви пейзажи има и на други места. Струва ми се, че аз направих тази дълга разходка, и по здрач, понеже село Лъките влизаше сега в нашата обединена Момчиловска община. Миришеше на сочна зелена трева, скрибуцаха щурци. Или тъй ми се струваше — аз си мислех за други неща.

Изпратиха ме сърдечно. Бяха надошли при каручката партийният секретар и жена му, бай Гроздан председателят, хазяйката ми стрина

Спиридоница и едноокият Адем. Миналата година змия беше ухапала магарето на тоя Адем и аз от сърце се потрудох да го спася от смърт. Стрина Спиридоница ми даде за из пътя прясна погача, увита в бяла кърпа. Но Адем ме изненада и ако не бях по природа коравосърдечен човек, щях наистина да се просълзя: той ме дари със саханче за шарена сол. Сам го беше дълбал с кривия си ханджар^[1]. Това саханче и досега пазя и ми е мило като първото и единствено любовно писмо, което съм получил от жена. Когато готвех приемния си изпит за университета и учех на село, получих от едно момиче на име Теменужка — то беше тогава на шестнадесет години — такова писъмце: „Мили Анастасе! Услужи ми, моля те, с твоята раница, защото ние утре ще ходиме с Радан за липов цвят, пък аз нямам такава. Твоя приятелка Теменужка.“ Радан ми беше съученик, той се готвеше за политехниката. Но това няма значение. Важното е, че Теменужка беше сложила пред името ми думата „мили“. Тая дума има дълбоко и приятно съдържание. Та саханчето на Адем и сега ми е мило като това първо любовно писмо.

Балабаница не дойде да ме изпрати, но аз не ѝ се сърдя. Тя беше чувствителна жена и раздялата щеше сигурно да я разтревожи доста силно. Пък по онова време тя беше извънредно заета с кравите.

Така се разделих с Момчилово и Момчиловци.

Сега искам да опиша накъсо околностите на Триград.

Ако слизате от Доспат за към Девин, пътя за Триград се отделя надясно от Тешел. Веднага след моста вие навлизате в устието на едно сенчесто и прохладно дефиле и няма никак да е чудно, ако тозчас си припомните четивата, в които се описват чудесиите на големите каньони по света. Разбира се, Триградската клисура ще е сигурно един миниатюр спрямо тия каньони, но хубостта ѝ е толкова чудна, особена, че с думи мъчно би могла да се обхване и предаде. От двете страни дефилето е заградено с отвесни скатове, някъде гладки като стена, някъде издадени и назъбени, и тия скатове се издигат над главите ви на възбог и като че ли до небесата чак. Клисурата е тясна, сумрачна, на места стига до тридесетина разкряча, а по средата ту отдясно, ту отляво на пътя теч устремно и гръмливо буйна разпенена река. Тя напирва в каменистото си русло като подгонено стадо елени, прави малки водопади и зелени въртопи, превръща се под огромните мраморни блокове в кипяща белоснежна пяна и утихва, но само за миг в дълбоки вирове, зелени или сини, или кладенчово бистри, в които

учудено се оглежда надникналото иззад скатове високо и далечно небе. Клисурата прави завой на югоизток и ако се обърнете назад малко след тоя завой, вие ще видите простора пред очите ви запрещен от нов, могъщо извисен нагоре и като стена отвесен планински скат. Спрете на това място, макар да е хладно и да тръпнете от влагата, послушайте се, поемете дъх! Във въздуха се носят разбити пръски и воден пращец, ухае на плъзналия по скалите здравец. Сред скалните пукнатини наднича люляк — бял, мораворозов, — а по камъните пълзят кадифени пътеки от мъх. И тоя неспирен екот, бумтежът на реката — като не може да намери простор, отблъскван от скалите, той се носи над клисурата като ехо от далечен гръмотевичен тътнеж. Не, постойте на това място, порадвайте се на хубостта! И загадъчни пещери ще видите, и ручейчета, които ромолят край скалите, пък ако сте рибар и носите въдица — приближете големия и тайнствен изумруден вир — там има непременно пъстърва, пъргава, закопняла за стръв. А когато все пак ви стане много хладно, тръгнете отново — има още път. Ще минете през един истински тунел, изсечен в скалите, и като повървите още половин час в сенките на клисурата, ще стигнете най-после до самия Триград.

Някога, по времето на Асеновци, тук ще да е стърчала силна крепост. Византийци и балдуиновци са се лакомили за тия места, но крепостта, изглежда, е засядала на гърлото им. Разбира се, сега селцето не помни отдавнашните зъбчати кули. Нищо не е останало от онези времена. Няколко десетки къщи, зидани от камък и с дървени покриви, и зелени голи ридове зад тях; и една пасторална тишина и нежно южно небе над целия този свят — това е Триград.

Оттук започва граничната зона. Зелени оврази, зашумени с гъсти девствени храсталаци, ливади, покрити с папрати и сочна ароматна трева, потоци и бърбиви тихи рекички, глухи и тъмни борови гори, които сякаш нямат край. Тук и там летни кошари за кооперативния добитък, малка електроцентрала в дъсчена барака, самотен далекопровод. И звън на медни хлопатарии, тих и напевен, прастар като легендата за родопския Орфей. Кой знае, може пък Орфей да е бродил точно из тия места. Тук е много красиво и удобно. Съществуват отлични условия за масово лагеруване на кооперативния добитък.

А по-нататък и още по на юг — гористи възвишения и кози пътеки по тях. Тишина, която само нощните птици и сърните смущават

лятно време, а зиме — вълчийт вой. И граничната полоса — извива се като черна лента по хребета, слиза в страшни долове, отново се изкачва и чезне в смълчаната синя далечина.

В тоя планински свят, доста отдалечен от градовете и асфалтираните шосета, са накацали по редките припеци малки каменни и дървени селца. Каменни, където изобилствува мекият и плочест камък, и дървени, когато наоколо зеленяят само горски усой. Тия няколко селца заедно с Триград образуват моя живописен ветеринарен район. Меки черни пътища и вити пътеки водят от село за село и е прелестно да се скита и да се обикаля по тях особено когато няма мъгла и не вали.

Обух туристическите си обуца, нарамих ветеринарната си чанта и с тояжка в ръка тръгнах по меките пътища. Стопанствата имаха много добитък, но хората бяха малко: мините и заводите в Рудозем и Мадан привличаха като магнит младите. Младите се изселваха, печелеха, сдобиваха се с жилища, а сетне подире им повличаха крак и старите. И в някои от тия скътани селца много от къщите носеха вече кофари на вратите си и дворовете им безнадеждно пустееха. Така беше и в село Видла.

А колко беше хубаво тук, в това орлово гнездо, свито между два баира, с ливадите и горите наоколо, похлупено от синия бездънен купол на южното небе! Въздухът миришеше на цветя и бор, сред папратите и дивите къпини бълбукаха кротки поточета и сред меката зеленина, докъдето окото стига, тук и там се белееха стадата като разхвърляни на купчинки бобови зрънца.

Но селото беше някак тъжно. Върху някои порти висяха железни кофари и дим не струеше из червените комини.

— Какво пък — на стопаните им е весело, печелят добри пари по мините, нека! — Така казваше често беловласият Реджеп, като ме срещнеше на мегданчето, и ме гледаше навъсен. Той беше председател на стопанството и председател на Отечествения фронт. Живеех в неговата къщурка. Така казваше старият Реджеп и макар да говореше за весели работи, тихичко въздишаше.

Знаех защо въздиша. Неговото стопанство имаше двадесет млечни крави и над сто глави овце. И много декари тучни ливади,

които трябваше по няколко пъти да се косят. А хората му — те бяха колкото една шепа. И в тая шепа младите се брояха на пръсти.

Моят център не беше във Видла, но аз останах за по-дълъжко тук. Не зная какво ме привличаше и задържаше в това затънтено селце. Къщурката на дядо Реджеп имаше две стаи, големи колкото кутийки, и оджак. В едната стая живееше той с внучката си Фатме, а в отсрещната стая — аз. Фатме навършваше осемнадесет години. В тоя край само бабичките ходеха забулени и това беше много хубаво.

Та не зная какво ме задържаше в това малко селце. Във всеки случай аз научих стопаните на хиляди полезни неща. Научих ги как да силажират в ями, а докато сеното съхне — как да го дигат на колибки, за да не го поразява дъждът. Показах им как с малко, но силна храна се получава повече мляко и какво да правят, за да бъде сиренето им по-трайно, по-мазно и по-добро на вкус. Излекувах заболелия добитък, вадих зъби, дори сам подковах коня на дядо Реджеп.

А Фатме приличаше на сърна. Когато я видях за първи път, веднага си спомних за Теменужка. И тя беше русокоса, а сините ѝ очи бяха бистри като сутрешното безоблачно небе над Видла. Но имаше по-висока снага, а босите ѝ крака като че ли не допираха земята. Ходеше облечена в тъмно сукманче, широко в раменете и тясно на кръста. То стигаше до коленете ѝ. А под сукманчето, та чак до над прасците ѝ лъщеше бяла конопена риза, поръбена по края с къдрава дантела. Кожата ѝ от коленете надолу беше силно помургавяла, напомняше потъмнял бронз и поради това конопената ѝ риза изглеждаше още по-бяла.

Сутрин Фатме ставаше преди изгрев и аз чувах как босите ѝ крака тепат чевръсто по глинения под. Тя стъкмяше загасналия огън в оджака, издояваше бялата козичка и окачваше бакърчето с прясното мляко на обгорената верига. Утрините във Видла са много свежи и приятни, особено около изгрев, затова аз скачах от миндерчето съвсем бодър и излизах навън. Фатме цепеше дърва, сетне подклаждаше твърде умело пръстената пещ. Помагах ѝ с каквото можех: духах сламата и сухите пръчки и очите ми сълзяха от пушека. Фатме се смееше. Изваждах вода от дълбокия кладенец и половината кофа разливах върху краката си, докато пълнех кърчазите^[2], и тя пак се смееше. От този смях двата реда синци^[3] подскачаха върху гърдите ѝ и аз с удоволствие гледах мъничките шарени мъниста. Те ми се виждаха

чудно красиви. Впрочем Фатме започна да се кичи с тия синци няколко дена след като се установих у тях на квартира. Пак по това време тя надяна на лявата си ръка и една розова целулоидна гривна.

После тя стържеше изгорялото по хляба и постилаше синията с бяла покривка. Поливаше на дядо си да се измие, насипваше топлото мляко в дълбоки пръстени паници и сядаше с нас да закусва, като мило извиваше коленете си към мен. Тя почиташе дядо си и не искаше да му пречи.

А когато слънцето показваше червеното си чело над баира, Фатме вече припикаше към стопанския двор, за да изведе кравите на паша.

Беловласият Реджеп въздишаше и за не зная кой си път разправяше все отново и отново семейната нерадост на Фатме. Как преди три години усойница ухапала майка ѝ и тя починала, защото такава била, види се, волята божия. И как син му заминал за Мадан, в рудниците, и там натрупал пари, взел, та се оженил за някаква разведена жена. Сетне извикал и Фатме при тях си и я настанил на добра работа, и всичко тръгнало като по масло, но тук, във Видла, работите запрели. Не останали хора за по къра, нямало кой да ходи с добитъка. И дядо Реджеп се надигнал и отишъл в Мадан, за да върне внучката си на село. И добре, че стигнал навреме, защото Фатме била буйна и вече въртяла глава по едного, а на председателя туй не влизало в сметката. Нямало кой да гледа кравите на село, а млякото и сиренето давали добър доход за стопанството и туй било добро за всички. Синът се противил и Фатме се противила, но дядо Реджеп настоял на своето и надделял. „Че ако мало и голямо се завре по мините — казал им, — кой ще работи земята, кой ще пасе кравите и овцете? Нали ще изпукате от глад?“ — И уловил Фатме за ръка и я върнал на село. И досега Фатме пасе кравите и Реджеп е доволен, защото е председател и трябва да се грижи за всички. Но като че ли има трън в сърцето му, гложди го мъка. Фатме е в години за мъж, за дом и семейство, а Видла е обедняла откъм ергени. Намират се няколко момчета, вярно, но двамата от тях са по-млади от Фатме, а другите трима са отколе още сгодени и наесен ще дигат сватби, ако годината излезе добра. Пък да иде за другоселец — и туй ще бъде лошо, защото кой ще извежда кравите на паша, кой ще сбира и трупа сеното? Земята иска своето. И той, Реджеп, трябва да се грижи за всички, защото е председател, а пък хората не стигат.

Такава беше мъката на дядо Реджеп.

Но Фатме съвсем не изглеждаше тъжна. Нейният здрав и весел смях кънтеше по двора, гледаше ме със святкащи очи и двата реда синци подскачаха много красиво върху моминските ѝ гърди.

Трябва да кажа, че аз изпълнявах от сърце и усърдно работата си. След като научих стопаните да сушат окосеното сено на колибки и след като им показах как да вършат много други полезни неща и лекувах овците им, захванах да скитам по ливадите, за да проуча специално и по-отблизо пашата и лагерния живот на кооперативните крави. И това влизаше в моите задължения. Така ние се виждахме често с Фатме и надълго приказвахме. Всъщност малко приказвахме, защото тя повече се смееше, припкеше по кравите за било и небило и се въртеше като някаква лястовица около мене. Ако не съзнавах, че все пак съм ветеринарен лекар и че поради тази причина трябва да се държа сериозно — разбира се, щях да тичам подире ѝ и това щеше да бъде приятно и за двама ни.

Веднъж, малко подир пладне, тръгнах нагоре по течението на Видловската река — като излизаше из един дълбок и обрасъл с папрати дол, тя ромолеше тъкмо през оная ливада, където пасяха кооперативните крави. Фатме се беше затирила нагоре, а кравите наглеждаше един чипонос хлапак.

Беше задушно, в сгорещения въздух жужаха диви пчели, прехвърчаха пеперуди. А в тихия дол вееше прохлада, лъхаше на равнец и пелин. Наоколо нямаше жива душа, кротката бара си шепнеше нещо и само скърцането на камъчетата под краката ми смущаваше сънната тишина.

Не бях извървял повече от десетина крачки, когато изведнъж почувствувах, че дъхът ми замира. Не смеех да помръдна ни с крак, ни с ръка. Тъкмо бях завил наляво от една купчина папрати, и пред очите ми на не повече от десетина метра се откри чудна картина. Изтръпнах и в тоя миг не знаех какво да направя. Сред едно малко вирче стоеше Фатме, гребеше вода с шепите си, плискаше я на гърдите си и примигваше от удоволствие. На брега върху камъните лежах небрежно захвърлени сукманчето и бялата ѝ риза.

В никакъв случай не мога да кажа колко време продължи това — само минута или час. Но изглежда, че не е било повече от минута. Фатме ме забеляза и когато ме забеляза, и тя се смути по същия начин,

както се бях смутил и аз. Но тя се съвзе много по-бързо. Сложи мокрия си показалец на устните, а с другата си ръка захвана енергично да ми маха. Не ми беше ясно какво искаше да каже с този жест, защото ми се стори доста неопределен. Но аз го изтълкувах посвоему, обърнах се и хукнах надолу и презглава, като че ли подире ми тракаше със зъби вълк единак. Чувствувах се много виновен пред Фатме.

Вечерта, когато седнахме да вечеряме, аз просто не смеех да я погледна в очите. Но тя се държеше спокойно, естествено, питаше ме нещо за шапната болест и на два пъти насипа в паницата ми от врялата и лютивя картофена чорба. Като че ли нищо не е било. Дядо Реджеп се тюхкаше за коситбата, защото пролетта беше валежна, тревата се дигаше до колене вече, а не стигаше ръка за косите. Той въздишаше и сучеше мустаци. Нали беше председател — носеше в душата си голяма грижа. Макар и да бях смутен още от следобедната случка, аз сърбах мълчаливо от чорбата и си мислех: колко не приличаха тия хора на своите едноименници от някои литературни книжки!

Но през нощта спях лошо... Сънят бягаше от клепките ми, а едно бяло видение току се тикаше под тях и въпреки че имаше водни капки по шията и по гърдите си и наоколо да беше хладно и сенчесто, аз като че ли горях в най-истинска огненица. Въртях се на дъсчения миндер, сламата шумеше и сънят бягаше от очите ми.

Когато на зазоряване чух босите крака на Фатме да тепат по глинения под, аз изведнъж се почувствувах много бодър. Облякох се набързо и излязох навън, за да се полюбувам на ясения слънчев изгрев. Фатме ми се усмихна сърдечно и ми посочи с глава празните бакъри. Аз изтичах с тях до кладенеца и този път, докато ги пълнех, полях краката си до глезените чак. А тя ме гледаше, смееше се весело, звънко и двата реда синци подскачаха много пъргаво върху гърдите ѝ. Колко беше красива тази розова утрин!

Като дойде време за кравите, Фатме ми подхвърли през рамо и някак съвсем равнодушно:

— Ще ходиш ли по пладне на ливадата?

Усетих горещина по страните си, пък слънцето още не беше се показало зад ридовете. И въпросът на момичето беше съвсем обикновен: какво особено има в това — да се поразходи човек по ливадите? Но кой знае защо стана ми много горещо. Дори не успях да кажа „да“, а само кимнах с глава.

После влязох в яхърчето^[4] при ата на дядо Реджеп. Грабнах кофата и четкалото и захванах тоалета му толкова усърдно, сякаш го тъкмях за някакъв конкурс от републикански мащаб.

И не чувствавах как летят часовете. А когато слънцето се издигна на зенита, аз взех да стягам багажа си. Впрочем аз имах тук само лекарската си чанта и една походна торба. Излязох из селото, но не тръгнах към ливадите, а поех пътя за Триград.

Беше задушно, жужаха диви пчели, наоколо миришеше на затоплена трева и разцъфнал бъз. Почуквах с тояжката си по пътя, радвах се на синята далечина и в душата ми беше чисто и весело — дори започнах да си подсвирквам с уста.

[1] Ханджар (остар.) — нож, кама. — Б.ред.ел.изд. ↑

[2] Кръчаг (остар.) — стомна, делва, гърне. — Б.ред.ел.изд. ↑

[3] Синци (остар.) — мъниста. — Б.ред.ел.изд. ↑

[4] Яхър (остар.) — постройка за подслон и хранене на коне или добитък. — Б.ред.ел.изд. ↑

3

Една привечер, като се завърнах в къщи, заварих чичо Стефан — моя хазяин — да разговаря на двора с един особен човек. Чичо Стефан седеше върху сечника и дялкаше някакво дръвце с ножа си, а непознатият стоеше прав до него, смучеше къса глинена луличка и пуфкаше през устата си гъсти кълбенца лютив дим. Той беше висок и сух като върлина, малко прегърбен в раменете, зарунтавял, космат, с провиснали надолу пожълтели мустаци. Беше облечен в шаячни потури, препасан с широк червен пояс, а на гърба си носеше сетре. И сетрето, и потурите бяха доста поокърпени. Главата си беше покрил с късче конопено платно.

Като ме видя да влизам, той вторачи големите си тъмни очи в лицето ми, погледа ме някое време и поклати леко глава. Стори ми се, че мустаците му помръднаха — той ми се усмихваше с малко грубовата, но добродушна усмивка.

— Туй ли момче е докторът? — попита той.

Чичо Стефан мълчаливо кимна с глава.

— Яс да гу мисля с брада ду пояс, а он тионичък и бяличък като девойче! — засмя се непознатият и доста безочливо зацъка с език.

После той се почеса по косматия си врат, повдигна една плетена кошничка от земята, разкри шумата, която се зеленееше отгоре ѝ, и ме накара да погледна. Вътре лъщяха няколко едри пъстърви.

— Туй за доктора — каза той и ме потупа благосклонно по рамото.

Извадих пари, попитах колко струва, но той махна пренебрежително ръка:

— Друг път!

Помръдна с мустаци и си отиде.

Аз попитах чичо Стефан:

— Кой е този чудак?

Чичо Стефан прибра ножчето си, а дръвцето, което дялкаше, захвърли настрана. Помълча, като че ли не знаеше какво да ми

отговори.

— Този човек се казва Ракип Колибаров — продума най-последно Стефан и се намръщи. — Живее накрай село до пътя, дето води за село Кестен. Добре ще е да нямаш вземане-даване с него, друго не зная. — И пак замълча.

Минаха седмица, две. Ракип често ми носеше риба, а вземаше малко пари — колкото да не ме обиди. Той беше наистина чудак! Но изкусен рибар като него нямаше из целия триградски край.

В последния ден на месец юни получих препоръчано писмо — на официална бланка, със служебен печат. Командироваха ме в София за два месеца. Трябваше да прослушам цикъл лекции върху последните новости във ветеринарната наука и да се запозная поотблизо с разни видове нови лекарства. Ах, каква скука! Много се натъжих. Тъкмо се гласях да прескоча до Видла — чувствувах, че там имат нужда от моята помощ, пък ме блазнеше и мисълта за една приятна разходка по чудните видловски ливади.

Но дори и да не бяха тия ливади на Видла и да ги нямаше на тоя свят дядо Реджеп и Фатме, пак нещо щеше да ме задържа тук. Какво? — С думи мъчно може да го изразя. То не е в думите наистина. То е например в това — да станеш сутрин рано, преди да са порозовели хребетите на изток, и да послушаш как скрибуцат вече волските коли по прашните пътища, как подрънкват менци върху кобилиците на едрогърдести моми и невести и да усещаш как лекичко смъди в ноздрите ти миризмата на отминаващи черди^[1] волове и стада припкащи овце. А може да е в това — да праметнеш лекарската си чанта през рамо, да вземеш тояжка в ръка и да се затириш по кравеферми и овчарници и да отвърщаш с бодро „здравей“ на овчари и доячки, които боязливо те срещат с топли и приветливи очи. Кой знае... Но откровено казано, това писмо на официална бланка и със строг печат много ме натъжи. Само едно ме утешаваше — че в София ще се срещна с Авакум.

Наех си стая в хотел „България“. Друг ветеринарен лекар на мое място, па макар и от участъков мащаб сигурно би потърсил стая в поскромнен хотел. Но аз реших да си наема стая непременно в „България“. Какво от това, че предвидените дневни пари от

командировката щяха да отиват само за наем? По дяволите парите, аз ги имах достатъчно: в Триград и да исках, нямаше за какво да ги харча.

Дадох ми стаичка на третия етаж — тясна, продълговата, а прозорецът ѝ гледаше в една сляпа стена. Вътре беше доста мрачно, но затова пък в съседство със стаичката аз имах баня с душ, със стъклена поличка и едно голямо огледало. Беше удобно и красиво. Можех да прекарвам част от времето си и навън в хола — имаше кресла, персийски килими, саксии с екзотични цветя. Но от всичко най-много ми харесваше стълбището. Струваше си само за това стълбище да наема онази килийка горе. Плътна плюшена пътека покриваше стъпалата и по нея се стъпваше съвсем безшумно. Като че ли ходех насън. Харесваше ми да се качвам и да слизам по стълбището, а на асансьора не обърнах никакво внимание.

Докато се къпех и привеждах в градски вид тоалета си, в съзнанието ми се мярна една лукава мисъл. Ето защо — помислих си аз — е хубаво да се живее в големия град. Може да се изкъпеш, когато поискаш, на масичката ти има телефон и автоматични бутончета за повикване на камериерката или сервитьора. Освен това можеш, колкото ти душа иска, да се изкачваш и да слизаш по червената плюшена пътека. Дори в краен случай би могъл да използваш и големия безшумен асансьор. Какво струват срещу тия неща хубостите на Триград, ливадите около Видла, добитъкът, излязъл на лагеруване в планината, южното небе и ония поточета, които ромолят ден и нощ? Като си помислих така, аз се изсмях и едва не се порязах. Добре, че ножчето на самобръсначката ми не беше твърде остро.

После отидох при Авакум.

Трябва да кажа, че сърцето ми се поразтупа, когато почуках на вратата. Не ми действуваше добре студената тишина на неговия музееен свят.

Той ме изгледа разсеяно, хладно и аз тутакси се почувствувах ужасно неудобно. Идеше ми да се обърна и да бягам, накъдето очите ми видят. Но това продължи само миг-два.

— Я гледай, Анастаси! — каза тихо Авакум.

Той ме издърпа по-навътре в ателието, сложи ръцете си на раменете ми и очите му светнаха, като че ли зад гледците му бяха лумнали невидими пламъчета.

— Анастаси! — повтори той пак така тихо. Притисна ме до гърдите си и тежката му ръка продължаваше да ме потупва по гърба.

Сетне ми поднесе стол, а той възседна една табуретка и топло ми се усмихна.

Година не бяхме се виждали, а ми се видя поостарял и отслабнал. От лицето му вееше сега тъжната хубост на някаква лека, но постоянна умора. Но си беше все така мъжествено, със строги гънчици около устата, с пронизващи очи.

— Какво, остарял ли съм? — попита ме той.

Припомних си, че притежаваше удивителна способност да чете понякога чуждите мисли като по книга, затова наведох очи.

— Напротив — казах аз.

Той се засмя:

— Добричкият ми Анастаси! А кога пристигна?

Отговорих доста сухо, защото не ми харесваха тия покровителствени нотки в гласа му. Все пак той беше само пет години по-възрастен от мен.

— И се настани в хотел „България“ — нали така?

Зяпнах от учудване.

— Хайде, това е твърде прозрачна тайна! — усмихна се Авакум. — Защо криеш? Пристигнал си в осем часа, а сега е десет без четвърт. За един час и четиридесет и пет минути човек, колкото и да е сръчен, не може да се изкъпе, да се избърсне и да пристигне в музея, ако не се е настанил някъде наблизо.

— Наблизо има и други хотели освен „България“ — натъртих аз.

— Но ти си отседнал точно там, където казах. В „Балкан“ и „Славянска беседа“ няма свободни стаи. Снощи пристигна от Варшава професор Витезлав Мах, археолог. Понеже мен натовариха с честта да го настанявам, аз звънях и в „Балкан“, и в „Славянска беседа“ но открих свободни стаи само в „България“. Че си взел един душ, преди да излезеш, това личи от косата ти, тя е още влажна. Че не си ходил в бръснарница, а си ползувал самобръсначката си — е, това си личи, защото по брадата ти са оцелели няколко издайнически косъмчета. Когато човек се бръсне със самобръсначка, това често се случва. Хубава ли е стаята?

— Отлична! — казах аз и се изчервих.

Авакум ме погледна, помълча и поклати глава.

— Аз познавам управителя — кимна ми той. — Ще го помоля, когато се открие възможност, да те премести в слънчев апартамент.

Нямаше какво да добавя. Поблагодарих му и започнах да оглеждам ателието.

След това той отвори приказка за Момчилово, за старите познати, разпита ме и за новия ми участък. Но говореше безстрастно и някак насила. За Балабаница не спомена нито дума. Пък другояче не можеше и да бъде — какво ли го интересуваше него оня далечен край!

Той се изправи, отиде до една поличка и ме повика с ръка. Измъкна изпод глинените парчета продълговат скициник, изтупа кориците му от праха и го разтвори. И по тия страници между щрихираните вази и амфори и всякакви други древни съдинки започнах да съзирам познати неща, близки на сърцето ми. Едни бяха рисувани с молив, други — с въглен, но всички си приличаха до немай-къде с действителността. И мрачният Карабаир, забулен с облаци — така, както се виждаше от Момчилово, — и злоещата Змеица с нейните назъбени чуки. И клекналата на кръстопътя Илчова механа — занемарена и забравена от годините, — че и къщата на Балабаница беше тук — с пруста и с чардачето отгоре. В един оджак пламтеше огън, а до него на трикрако столче седеше жена... Погледнах го изумен, онемял от учудване. А той повдигна рамене, затвори скициника и небрежно го захвърли върху лавицата сред глинените парчетии.

— Любителски работи — каза той, като закопчаваше копчетата на синята си престилка. Сякаш му беше станало студено. — Драскал съм по памет, pro memoria, и не от скука — в това, приятелю, можеш да бъдеш напълно сигурен. Аз се отегчавам понякога, но никога не скучая. За мен скучата е синоним на душевна оскъдица. Когато остана без работа, а това рядко се случва — измислям си интегрални уравнения и ги решавам с голям апетит. Или разтварям сборника със задачи от областта на математическите вероятности. Съставям хипотези. Как може да се скучае? Правя скици по памет на къщи, на витрини, на кътче от градина или парк — после ходя да проверявам доколко съм спазил пропорциите им и формите и дали не съм забравил някоя съществена част.

— А ще дойдеш ли в Момчилово — засмях се аз, — за да провериш на място например някои от подробностите и формите на

онази сцена с оджака и трикракото столче?

И той се усмихна, но ми се закани с пръст. Сетне запита:

— Ами ако съм извършил вече проверката?

От него можеше всичко да се очаква, затова се умълчах.

Постоях още малко в ателието. Авакум ми показа две кошчета, пълни догоре с разни теракотени парчета.

— Две прекрасни йонийски хидрии^[2] — каза той и за пръв път, откакто бях влязъл в ателието, лицето му се оживи. — От утре ще започна да ги възстановявам и това ще бъде чудесно!

Гледах теракотените парчета и не виждах никакви вази. Нито разбирах кое ще бъде чудесното: дали възстановените реликви на древността, или работата, която ще бъде извършена, за да бъдат възстановени. Но имах чувството, че под думата „чудесно“ моят приятел имаше пред вид най-вече работата, която предстои. Творческа жажда ли беше това? Или „гмурване“ в света на напрежението — тази естествена стихия на неговия ум?

Той притежаваше вродено, артистично чувство за мярка. Като почувствува, че ме е занимавал извънредно дълго време със себе си, веднага обърна разговора и захвана да ме разпитва как „поминувам“ в царството на Мехмед Синапа, че зер някога по ония места се е подвизавал наистина самият Мехмед Синап. И аз, увлечен от въпросите му, разправих житие-битието си, дето се казва, от игла до конец. Само спестих от разказа си оня случай с Фатме при реката. Всъщност това беше една съвсем нищожна подробност.

Докато разказвах, той внимателно слушаше и си шареше нещо с молив по страниците на един доста обемист бележник. Сигурно си рисуваше разни вазички. Така, както аз обичам да изобразявам овнешки глави, когато слушах някого само от учтивост.

Като наближи време за обяд, Авакум излезе за малко от ателието, за да се измие и облече. Бях много любопитен да видя като каква ваза е нарисувал в бележника си. Пък и някакъв вътрешен усет ми подсказваше, че този път той е изменил на навика си и вместо разни вази е изобразил красиви моменти от моя разказ. Аз разказвах с увлечение и много живописно.

Но Авакум... не беше дори помислял да рисува вази! Не личеше никакво изображение. Ето какво имаше върху белия лист:

Триград — Бор (S. S–E): 7–8 км. Път — мек. Река. 2 преминавания през брод. Други поточета — 20 мн. Гора: 2 км — W, 1 км. S. E. 6-ти км — чарк (изоставен). Поляна. Всичко при добра видимост — 100 мн.

Бор–Видла (E от Триград, после E–S): 6 км. Път — мек. 2 км гора (смес); 4 км ливади. Видимост! — Всичко 60–70 мн.

Тази скука беше изпъстрена с разни топографски знаци: триъгълници, колелца с точки в средата и още какви ли не йероглифи. Аз познах само символичния знак, с който топографите означаваха боровите гори: той наподобява донякъде истински бор.

Гледах картинката и напразно търсех в нея следи от възторжения ми разказ. Авакум беше доста странен човек.

А после ние отидохме да се храним. Мислех си, че Авакум ще ме заведе в някой от големите столични ресторанти. Той беше облечен „а катр епенгл“, както казват французите — сдържано, но елегантно. Пък и аз бях сложил небесносинята си връзка — мисля, че за втори път или трети път през последните три години. Беше ужасно задушно, но все пак аз бях ветеринарен лекар и някои неща трябваше да се спазват.

Та аз много се надявах, че ние ще обядваме в някой от големите столични ресторанти. А когато Авакум повика такси, помислих си, че всичко е наред. Стана ми много приятно, защото отдавна не бях се возил с лека кола — от камионите и газките ми беше дошло до гуша. Затова и не обърнах внимание на думите, които Авакум изрече на шофьора. Беше ми все едно дали ще обядваме в „Балкан“, или в Унгарския клуб.

Но когато нашето такси се отклони от центъра в северна посока и след като изплава из мравуняка на булевард „Георги Димитров“, зави наляво и се отправя към големия мост над Владайската река, аз започнах да се безпокоя, но си помислих: какво пък, ще обядваме във от София, може и в някой банкянски ресторант. И погледнах изкосо към Авакум: той се беше умълчал.

Отминахме моста и след няколко секунди колата намали бързината си и спря. Започнах учудено да се оглеждам, а през това време Авакум заплати на шофьора и много мило ме покани да изляза

навън. Дори се пресегна, та отвори вратичката. Разбира се, и аз можех да направя това, но загубих време, докато се оглеждах.

Застанах доста навъсено на тротоара. Тогава Авакум ме улови подръка и ме заведе в едно съвсем неугледно заведение — не забелязах дали изобщо имаше някаква фирма над входа. Ние се промъкнахме покрай няколко маси и докато си проправяхме път, аз усещах да ме лъха в лицето една невероятно приятна миризма. Ухаеше на скара, на черен пипер и на отлежало пиво. Сетне се изкачихме по една вита стълба на галерията. Тук беше по-спокойно, върху масите се белееха чисти покривки. Галерията имаше П-образна форма и аз можех от мястото си да наблюдавам и партера, и заляния от слънцето насрещен тротоар. Стана ми приятно, дори се усмихнах.

Сетне при нас дойде една сервитьорка, много руса и с чипо носле. Тя имаше върху косата си бяла кордела, а къдравата престилка правеше две хубави и меки чупки под високия ѝ бюст. Тя се усмихна на Авакум и аз забелязах това. И Авакум се усмихна. Като направи поръчката, той ѝ каза:

— Този момък е мой приятел. Харесва ли ти?

Помислих, че девойката ще се разсърди, защото въпросът на Авакум не беше твърде деликатен. Но тя само повдигна дългите си мигли и сините ѝ очи се засмяха.

А после ние ядохме най-хубавите кебапчета на света пихме най-хубавата бира и ни беше много весело. Черпеше Авакум, понеже беше домакин, но застанеше ли девойката с корделата до нас — прехвърляше върху мен грижата за поръчките. Тя се навеждаше над рамото ми и аз усещах дъха ѝ по бузите си. А веднъж докоснах, без да искам, ръката ѝ. Авакум пушеше луличката си, усмихваше се със своята добродушно-снизходителна усмивка и се правеше, че не забелязва нищо.

Добре, че не обядвахме в някой голям ресторант! Бях много признателен на Авакум.

[1] Черда — стадо едър рогат добитък, събрано за обща паша. — Б.ред.ел.изд. ↑

[2] Хидрия — древногръцки керамичен съд за вода или вино, който често се използва като урна за съхранение на пепелта на техния притежател. — Б.ред.ел.изд. ↑

4

Следобед отидох в Центъра за борба със заразните болести при началника на отдела „Лекарства и снабдяване“ доктор Петър Тошков. Този Петър Тошков щеше да ръководи опресняването на моите познания по ветеринарната фармацевтика. Според духа на онова писмо с печата моите досегашни фармацевтични познания бяха значително изостанали от развитието.

Затова влязох в кабинета му с понижено самочувствие. А като го видях такъв огромен, грубоват и разгърден не по началнически, внушителен като директор на някой месокомбинат от републикански мащаб, аз съвсем загубих настроение. Кой знае защо тоя вид началници действуваше лошо на нервите ми.

Казах „добър ден“ и оставих онова писмо на масата му: исках да спестя излишните приказки, около представянето си.

Доктор Петър Тошков ме изгледа равнодушно и се прозина с една доста звучна и широка прозявка. Може би той си мислеше, че като се прозява така срещу мен, ще ми внуши респект още от пръв поглед и ще ме накара да си помисля сериозно за предстоящите ни занимания. Но по моето лице не помръдна нито един мускул. Ненаправно служех по ония места, където са се подвизавали личности като юначния Момчил и безстрашния Мехмед Синап.

— Значи, ти си бил тоя Анастаси Буков? — каза началникът на отдела. Той разтърка очите си и отново се прозина. — Брех да му се не види! Аз си те мислех съвсем друг по външност. Е, нищо, драго ми е. Седни.

Той надписа някаква резолюция върху писмото, после повика разсилния и му поръча да го занесе в архивата. Когато разсилният излезе, докторът ми кимна покровителствено:

— Мини утре при касиера, за да си получиш дневните. Парите са си пари.

— Моля — казах аз. — Не бързам. Има време. — И запитах чинно, както подобава на един командирован, който не мисли да

злоупотребява с оказаното му доверие: — А къде ще се провежда инструктажът, другарю началник? Бихте ли ми обяснили?

Докторът трепна, погледна ме малко изненадано и разпери ръце. Както ги беше повдигнал над масата, те наподобяваха криле на вятърна мелница. Виждах бях вятърни мелници на картинки.

— Инструктаж? — Доктор Петър Тошков грубо се изсмя. — Тази дума е купешка, драги ми. Това — едно. И после: какъв инструктаж ти е дошъл на ума? И Светозар Подгоров, нашият директор, обича да ги приказва такива: инструктажи, квалификации и тути кванти. Но той е директор. А ти, Анастаси, говори по човешки, просто. Тъй ли хортуваш с ония твои туземци от Триград? Не? Е, а тук защо се превземаш? Искаш ли да пийнеш една лимонадка? Не щеш? Аз пък ще си пийна. — Той отиде до големия шкаф в дъното на стаята, разтвори капачиците му и извади от една кофа червена бутилка с лимонада. — Студено е питието, защото го държа в изкуствен лед. Втвърден въгледвуокис. Ти наистина ли няма да вземеш? Съжалявам. — Бутилката изглеждаше като детско биберонче в огромната му лапа. — Наздраве! — Той избърса с длан пухкавите си устни и отново седна на мястото си. — Та по въпроса за така наречения инструктаж. Туй го измисли Подгоров, нашият директор. Трябвало според него „кадрите по места“ — така нарича той нашего брата от провинцията: кадри по места! — да дохождат един по един в София, та с очите си да видят и с носовете си да помиришат най-новите видове лекарства и тинктури и с пръсти да пипнат най-последния асортимент от клещи и ланцети, с каквито разполага нашият ведомствен склад. Туй нещо — инструктажът — можеше и другояче да се нареди: един каталог с индикации и обяснения и с няколко картинки, за да е по-нагледно, и готово! А така, както Подгоров го измисли, е губивреме — казвал съм го и на него лично, и в колегиума. Но той си има една теория — че най-добрата вода се пиела от извора. Тъй ли е? Вятър! Като пия лимонада, зер ми е лошо? Не ми е лошо, напротив! Така стои въпросът с тоя инструктаж. Ти, драгичък, си номер едно от кадрите, които аз ще имам честта да просвещавам. Дано в твоя район да е тихо и мирно. През летния сезон да снемеш човек от службата му — туй не ми увира в главата, но както и да е! Наслаждавай се на софийските хубости и всяка вечер прави по три метана на ветеринарния господ, та да запази

живи и здрави триградските говеда, докато пак се завърнеш в обетованата земя.

— Как ще водим заниманията? — попитах аз с угаснал глас, защото гърлото ми беше започнало да пресъхва.

— Заниманията? — Докторът отново разпери ръце. — Ще ти дам адреса на нашата складова служба. Там има един чудесен момък, който всичко знае.

— Само това ли?

— Има време бе, Анастасие! — засмя се весело докторът. — Защо бързаш? Който много бърза из пътя, далеко не стига! Аз съм мотоциклетист и туй го зная от опит. Ти мотор караш ли?

Поклатих отрицателно глава.

— Рибар ли си?

— Не съм.

— Не обичаш ли да зяпаш как другите ловят риба?

Излъгах, че обичам.

— Е, тогава ще станем добри приятели — каза докторът и потърка ръце. — Ще те настанявам отдире, на седлото, и ще те водя с мен. Пък като се завърнеш в Триград, ти ще ме поканиш да ти дойда на гости. Бива ли?

— Ще ми бъде много приятно — казах аз.

— А пъстърва има ли по вашите реки?

Обясних му, че нашите реки са претъпкани с пъстърва. Дори му казах, че има един човек на име Ракип Колибаров, който всеки ден лови по няколко килограма.

— Ракип Колибаров — каза замислено докторът.

После той премига няколко пъти, като че ли искаше да си припомни нещо. Пък и аз си помислих: защо наистина това име, името на Ракип Колибаров, кара хората да се умълчават?

А докторът разкърши рамене и погледна часовника си. Наближаваше пет.

— Анастасие — рече той, — иди в съседната стая при другарката Ирина Теофилова. Помоли я да ти обясни някои неща, а като стане време за излизане, аз ще намина да те взема. Бива ли?

— Разбира се! — казах аз. И допълних много въодушевено. — Непременно ще ви чакам.

В тази съседна стая имаше две маси и срещу всяка от тях седеше по една млада жена. Когато влязох и заставах до вратата, те повдигнаха едновременно главите си и любопитно ме изгледаха.

Кой знае защо, може би от горещината, аз стоях до вратата и си мълчах. Аз гледах жената, тази, която беше от лявата ми страна, и очите ми като че ли не можеха да се откъснат от лицето ѝ. Но какво лице, господи! Струваше ми се, че съм го виждал много пъти, че ми е познато, и все пак съзнавах много ясно, че сега за първи път се мяркаше пред погледа ми, като картина от някаква илюстрирана книга. Ах, да! Ако не беше задухаха, аз щях веднага да се досетя, разбира се. Това лице напомняше картина от ренесансово време: разкошна черна коса, черни вежди и извити мигли на мадона и големи светли очи. Светли като моето южно небе над Видла. Но южното небе над Видла беше прозрачносиньо, а тия сини очи имаха мраморен блясък — сияеха като флуорити, а сами бяха непроницаеми — наподобяваха очите на Авакум.

Тя помръдна с рамене и се надигна полека от стола си. Сега аз я видях изправена. Нейният ръст беше малко по-висок от среден. Тя изглеждаше закръглена в раменете и в бюста си, без да е пълна, и всичко у нея като че излъчваше зрялата прелест, ранното лято на женската хубост.

Тя каза: „Какво обичате?“ — и очите ѝ спокойно ме премериха от главата до петите.

— Търся другарката Ирина Теофилова — обясних аз и се прокашлях, защото бях много зажаднял за вода.

Тя кимна с глава, но аз не разбрах какво искаше да каже, затова продължавах да си стоя до вратата.

Тогава иззад масата отдясно се изправи другата жена. И тя беше на ръст колкото първата и трябва да си призная, че и тя ми направи много хубаво впечатление. Само че косите ѝ бяха кестеняви и изглеждаше малко по-слаба. В кафявите ѝ очи нямаше нищо забележително, но ми се стори, че гледаха някак прекалено дръзко и дори закачливо. За разлика от *първата* нейните ръце бяха по-голи и деколтето на роклята ѝ — по-отворено. То правеше една хубава чупка в средата.

— Вие, другарю, от провинцията ли идете? — запита ме тя. Не зная защо тя попипа с ръка брошката си. Лъскавото украшение лежеше

точно там, където деколтето ѝ правеше онази красива чупка.

Нейният въпрос беше доста конкретен.

— От провинцията идвам — казах аз. — От Триград. — И на свой ред запитах: — А вие по какво познахте?

Такава беше първата ми среща с персонала на доктор Петър Тошков. И Теофилова, и Чавова бяха доста любезни. Черпиха ме с вода и ми разказаха интересни неща. Но повече говореше Христина Чавова. Тя ми каза, че мургавият цвят много ми отива и че синята ми връзка отговаряла по тон на очите ми. На това място от нашия разговор Ирина Теофилова се усмихна с подчертана снизходителна усмивка. Пък нямаше защо да се усмихва така, защото връзката наистина отговаряше по тон на очите ми, въпреки че беше малко по-тъмна. Личеше си, че Теофилова притежаваше по-суров характер. Но аз повече разговарях с машинописката. Тя ме уведоми, че тяхната профорганизация развивала активна дейност и че благодарение на тази дейност за служителите при центъра била инсталирана удобна баня с два душа и огледало. Банята се помещавала на таванския етаж.

— И вие можете да я ползвате, защото сте командирован към нашия отдел — каза ми Чавова. — Искате ли да ви заведе?

Тук Ирина Теофилова пак се усмихна.

В този момент при нас влезе доктор Петър Тошков. Сега той беше закопчал ризата си. Но аз се учудих ужасно, като видях, че под бялото си сако той беше навлякъл един дебел вълнен пуловер.

— Анастасие — каза ми докторът, — работното време изтече. Трябва да си вървим.

Аз се сбогувах любезно с Чавова, а на Ирина Теофилова кимнах студено с глава. Доктор Петър Тошков направи обратното: той кимна небрежно на Чавова, а ръката на Ирина — така ми се стори — задържа в лапата си няколко секунди повече, отколкото беше необходимо.

И така аз ще разкажа още няколко страници, а после ще оставя Авакум да продължи тази история докрай.

Като излязохме на улицата, докторът ме помоли да го почакам една минутка. Всъщност той ми каза само: „Анастасие, стой тука за минута“ — и тозчас се шмугна в задния двор на сградата. Останал сам и макар че стоях до централния вход на учреждениято, чувствавах се

доста потиснат. Мислех си: Ако сега излезе машинописката Чавова и ми каже: „Другарю Буков, не бихте ли се поразходили с мен?“ — или: „Не бихте ли ме изпратили до вкъщи?“ — аз непременно щях да се съглася. В края на краищата все някак трябваше да се убие времето. Така си мислех и наистина — аз предчувствувах това — Чавова излезе. Тя весело приказваше с един млад човек и не ме забеляза.

Докато я изпрацах с очи, аз дочух страшна пукотевица. Яхнал един червен и гърмящ мотоциклет, докторът пристигна и властно ми махна с ръка.

— Качвай се отзад — изкрещя ми той през пукотевицата. — Ще те вода на язовира „Искър“!

Чавова не успя да ме забележи, тъй че аз нямах никакви ангажименти. Можех да скитам на воля, където си искам. Но в тоя миг си спомних за Авакум и изтръпнах.

— Другарю Тошков — казах му аз, — имам един приятел, археолог, комуто съм обещал...

— И него ще вземем, качвай се! — изрева докторът и удари с крак по паважа. — Голяма работа! Къде е този приятел?

Обясних му, но той подкара машината тъкмо в противоположна посока. Нито знаех къде препускаше по тая неизвестна посока, нито ми беше ясно къде ще сложим Авакум. Мотоциклетът като всички мотоциклети имаше само едно допълнително седло!

А по-сетне се изясни, че тревогите ми са били напразни. На две минути от центъра докторът имаше гараж — дъсчена барачка в двора на една четириетажна сграда. Той измъкна от барачката тъкмо това, което ни трябваше — кош. Просто го донесе на ръце до мотора и със същото усилие с каквото аз носех например лекарската си чанта.

И ние полетяхме към музея.

Авакум, който рядко се изненадваше от нещо, този път остана доста учуден.

— Ти ли си археологът? — стисна ръката му докторът. — Браво! Аз пък съм Петър Тошков, началник на туй момче по линия на лекарствата. Сядай в коша, ще те водим на язовира за риба!

Авакум повдигна рамене, после сложи ръка на задния си джоб. Но нали беше човек на действието — не се колеба дълго. Впрочем той веднага се настани в коша.

Като излязохме на шосето, докторът „наду“ машината, вятърът писна покрай ушите ми и целият свят полетя стремглаво срещу мен. Заврях нос в широкия докторов гръб и затворих очи.

След тридесетина минути ние пристигнахме на язовира. Когато слязох от седлото, стори ми се, че земята бяга под краката ми: докторът беше „гонил“ с повече от сто километра в час. Но Авакум поразкърши рамене и се прозина.

— Бавничко карахте — каза той на доктора. — Откровено казано, мен ми доскуча.

Докторът се почеса по тила:

— Можех и по-бързо, но се боях за момчето. Току-виж, че изпаднало някъде. А после?

— После Фатме от Видла щеше много да скърби — намигна ми Авакум.

Аз едва не политнах, въпреки че земята се беше поуспокоила вече.

— Каква Фатме? — попитах аз.

— Тази, с двата реда синци. Забрави ли?

Легнах по гръб на тревата. Шумеше тих ветреца, по небесната шир плаваха малки сребристи облачета с накъдрени крилца. Аз си спомних, че поетите сравняват тия облачета с ладийките платноходки. Плават си платноходките по небесния океан. И това пътешествие, гледано отдолу, изглежда много красиво. Сетне се обърнах с лице към водата, устремих очи към далечните сини брегове и дълго и от душа се любувах на тази голяма придобивка за народното стопанство.

А през това време моят приятел и доктор Петър Тошков водеха оживен разговор. Оказа се, че и двамата са манияци на мотоциклетна тема, че еднакво уважават една и съща фабрична марка, че еднакво обичат пределната скорост и че по един и същи начин задействуват при нужда ръчната и крачната спирачка. По време на тоя въодушевен разговор, докторът на няколко пъти блъсна Авакум по рамото и Авакум на няколко пъти го черпи с цигари от своите. После и двамата откриха, че пушат едни и същи цигари и че страдат еднакво от една и съща кашлица.

— Ами лютивии чушлета обичаш ли? — попита го докторът.

— Много!

— И аз. Ами пържена риба?

— Умирам.

— И аз. А какво предпочиташ: бялото или червеното?

— Червеното.

Това чудно единомислие разчувствува много доктора.

— Че как да не съм те познавал досега! — провикна се той съвсем умилен. — Аз цял живот съм търсил такъв побратим като тебе! Браво! — Той се позамисли за миг. — Ха да видим сега другата страна на медала, духовната. Аз например се боря с нещо. А ти?

— И аз.

— Моите врагове са бацилите. Ти имаш ли неприятел?

— Аз съм археолог. Моят неприятел е времето.

— Дай си ръката! Тъй. — Той пак се позамисли. — Ами какви хубавици повече харесваш?

— Тъмнокосите.

— Тях, да се не види! И аз.

— А защо „да се не види“?

— Моята е тъмнокоса. Аз съм решил да се женя и съм направил избор. Съвсем тъмнокоса.

— Чудесно!

— Не е чудесно. Ти си по-млад и ще ми я грабнеш изпод носа!

— Няма. — Авакум протегна ръка: — Parole d'honneur! Аз държа на думата.

Последва ръкостискане. Ставите и на двамата изпращаха.

Аз погледнах Авакум. По устните му цъфтеше неговата обичайна добродушно-снизходителна усмивка, но очите му гледаха студено. „Играе“ — помислих си аз и не зная защо стана ми мъчно за доктора. Тоя особняк се горещеше и се вълнуваше истински, а Авакум си играеше на „горещене“, за да се забавлява и за да опипва душата на другия.

След тоя задушевен разговор, докторът отиде малко по-надалече, за да хвърля въдицата си на по-тихо място. Той сигурно „умираше“ от желание да улови някой и друг шаран, за да нагости богато новия си приятел и побратим. Авакум приседна до мен, помълча някое време, после се обърна настрана и тутакси заспа.

Над язовира започна тихо да се здрачава. Вятърът се усили, водата потъмня. Отсрещният бряг се стопи и изчезна в сумрака на настъпващата вечер.

Докторът се завърна оклюмал. Той вървеше безшумно по тревата, но Авакум като че ли дочу стъпките му в съня си. Той се изправи дори по-бърже от мен, усмихна се и поклати глава.

— Не кълве! — въздъхна докторът.

— Нищо — каза Авакум, — ще си купим риба от ресторанта.

Той обкрачи машината. Сега докторът се намери в коша. Беше му тясно, та трябваше да се попрегъне малко. Аз пак заех предишното си място. Знаех, че Авакум ще кара лудо, но не изпитвах никакъв страх. Чувствувах се удобно и сигурно като на лекарския си стол.

Наближаваше девет часът, когато стигнахме пред комплекса „Изток“. Завихме по главната напречна улица, после пак завихме и докторът посочи третата сграда отляво.

— Приятели — каза докторът и ни изгледа с победоносна усмивка, — виждате ли тия прозорци на партера, дето са облепени отвътре с вестници? Тук живее доктор Петър Тошков. Предлагам ви да му идем на гости. Напред, другари!

Горните етажи на сградата не бяха довършени още, та трябваше да прескачаме през купчини от баластра и пясък, докато да се доберем до входа. В хола миришеше на вар и цимент. Докторът отключи вратата и любезно ни пропусна пред себе си.

Централното място на апартамента заемаше един широк вестибюл. Тук имаше само една кръгла маса, покрита със стари, пожълтели вестници, и няколко стола. Докторовият кабинет приличаше едновременно и на походен аптечен склад, и на занемарена лаборатория: между кутиите, кутийките и стотиците шишета с лекарства и киселини лъщяха разни реторти и колби, валяха се из прахоляка епруветки и спиртни лампи и всичко беше толкова на гъсто нахвърляно и в такъв ужасен безпорядък, че ако човек случайно оставеше шапката си някъде, мъчно би могъл да я открие повторно сред джунглата от стъкларии, препарати и картонаж.

— Анастасие — каза докторът и очите му заблестяха от доволство и гордост, — как ти се вижда тая светая светих на

ветеринарната мисъл?

— О — казах аз и започнах да оглеждам любопитно тавана.

— Имай търпение! — потупа ме докторът по рамото. — В тая светиня има от всичко по малко. И всичко сам си приготвявам, а някои неща направо измислям. Тук ще е твоето училище и никъде другаде!

И понеже си мълчах, докторът намери за необходимо да допълни:

— Аз, драгичък, освен медицината съм завършил и биохимия и поради тази причина разбирам туй-онуй от лекарства и настойки. Тъй че стой зад мен и се не бой!

След „светая светих“ ние разгледахме другите части на апартамента. В спалнята имаше само едно двойно легло, покрито доста несръчно с няколко одеяла от войнишки тип. Върху прясно боядисаните стени бяха забити куки и пирони — варварски акт според мен, който и в Триград, че и в къщурката на дядо Реджеп не се практикуваше вече. По тия пирони и куки висяха обесени одеянията на нашия биохимик.

Кухнята приличаше на кабинета с тази разлика, че тук хаосът се състоеше от домашните принадлежности на доктора: трябваше много да внимаваме, за да не стъпим в някоя от тенджерите или да не се докоснем, без да щем, о някой окаден тиган.

— Докторе — запита го Авакум, — доколкото разбрах, ти си ерген — за какъв дявол ти са тогава всичките тези атрибути?

Стори ми се, че докторът се смути: той заби поглед в краката си, като че ли там беше написан отговорът на Авакумовия въпрос.

— Какво да се прави — каза той. — Имам слабост към кухненските работи, а защо — господ знае! Мина ли покрай магазин за такива неща — драго ми е да се отбия и да си купувам кога тенджера, кога чайник или тиганка. Долу в избата имам още два пъти по толкоз!

Той погледна разпилените съдинки и се усмихна:

— Пък кой знае, може да дотрябват някога! Всичко се случва.

Авакум тозчас се съгласи, че всичко се случва на тоя свят. Той например купувал детски книжки, илюстрирани. И уверяваше разпалено доктора:

— Две етажерки съм напълнил — буквално догоре. И още толкова държа на тавана.

— Виж, за детски книжки не ми е дохождало на ум! — каза замислено докторът.

— Нищо — кимна му Авакум. — Ако стане нужда някога — аз съм насреща, ще ти услужа.

Докторът поглади брадичката си и щастливо се засмя.

Пък аз бях ходил в квартирата на Авакум и знаех с абсолютна сигурност, че той няма нито една детска книжка в библиотеката си.

След това докторът наметна една бяла престилка върху раменете си, превърза я на „фльонга“ отдире и захвана да чисти рибата по един много виртуозен начин. Ние следяхме работата му с голям интерес. Но по едно време той отпусна ръце и дълбоко въздъхна.

— И компанията е чудесна — каза той, като ни гледаше тъжно, — и рибата е прясна, и виното съм осигурил. Само една подробност липсва, за да бъде картината пълна.

— Тъмнокосата — усмихна се Авакум.

Докторът го изгледа ласкаво и кимна с глава.

— Докторе — каза той, — ако нямаш нищо против, аз бих могъл да поканя от твое име Тъмнокосата и тя ще ни удостои с присъствието си — в това се обзалагам. Но само при едно условие. А именно...

— А именно? — начумери веждите си докторът. Той плюсна очистения шаран върху масата и скръсти ръце на гърдите си. В тази поза, ако имаше мустаци и беше облечен в трико, той щеше съвсем да прилича на някогашните световни шампиони по гръко-римска борба.

— Адресът ѝ — засмя се Авакум.

Докторът свали ръце от гърдите си и една широка усмивка разтегли устните му почти до ушите.

— Адресът ѝ!... Ирина Теофилова, улица „Брод“ номер 33. Не е далече оттук. Да го запиша ли на листче?

Авакум махна с ръка.

Кога и как разцъфна тази любов?

Тя дойде ненадейно, както ненадейно появява вятърът от юг през топлите летни нощи. Тя дойде след първия поглед онази вечер, може би след първата усмивка. А когато се събуди заранта, тя вече цъфтеше в душата му. Така разцъфтяват овошките в края на пролетта: привечер са зелени, пъпките са затворени, а когато розовината на изгрева залее света — усмихват се в невестинско облекло.

Ирина и Чавова стояха в малкото дворче зад тухлената къща и кой знае — сигурно си бърбраха както винаги, за скучни делнични неща.

Тогава Авакум каза:

— Вашият началник, доктор Петър Тошков, кани и двете ви на скромна вечеря.

Докторът го беше изпратил само за Ирина, но му дожаля за другата — затова и умножи поканата на свой риск.

През отворения прозорец на партера струеше жълта светлина. Откритите и заоблени рамене на Ирина, ръцете ѝ, шията — всичко у нея блестеше с мек блясък като стара позлата. А в черната дълбочина на очите ѝ като да грееха мънички, едва видими далечни звезди.

— Ще има прясна риба за вечеря — каза Авакум.

— Боже, колко обичам прясна риба — плесна с ръце Чавова.

Ирина мълчеше.

— Докторът ви чака — каза Авакум.

Тя повдигна глава и очите му се срещнаха с нейните. Тя го наблюдаваше спокойно, съсредоточено, без да бърза и без да се стеснява.

И макар че издържа погледа ѝ и сам да я наблюдаваше също така спокойно и съсредоточено, Авакум за пръв път в живота си не направи никакъв извод. Онази сметачна машина у него, която винаги и безпогрешно превърташе механизмите си, когато до съзнанието му достигаха възприятията, сега мълчеше, не действуваше, като че ли изведнъж беше пресекнал токът, който я захранваше с живот.

— А вие ще ни изпратите ли на връщане? — попита Ирина, като не сваляше очите си от лицето му.

Сега в машината проблесна някаква искрица от живот.

— Разбира се — кимна Авакум, — ще ви изпратя. — И си помисли: „А докторът?“

Вечерта премина весело. Аз обяснявах на Чавова някакви проблеми във връзка с кокошата чума, докторът пържеше рибата, а Ирина и Авакум подреждаха масата и на няколко пъти ръцете им се допираха и тогава всеки от тях поглеждаше гузно към сияещия от щастие домакин. После започнахме да се храним и Теофилова стана много ласкава и много любезна с доктора, потъркваше се в рамото му, пълнеше чашата му с вино и дори съвсем не забелязваше Авакум.

Към единадесет часа докторът захвана да се прозява, а след малко се облакът на масата и оброни глава.

Ние се сбогувахме набързо и се измъкнахме навън.

Грееше луна. Аз и Чавова вървахме напред и оживено разговаряхме за метила, за овцете. Ирина мълчеше. И Авакум нямаше настроение — Ирина беше се държала прелюбезно със своя началник по служба. Но когато се разделяхме, тя едва ми кимна с глава, а на него се усмихна мило и с някаква виновна и тъжна усмивка. Беше тиха и светла нощ.

Работеше като секретарка на отдела „Лекарства и снабдяване“ и усилено четеше, щеше да се явява през есента на конкурсен изпит за аспирантско място в университета.

Имаше нещо особено, противоречиво и в живота, и в поведението — и то не остана скрито за Авакум. Когато бяха заедно с доктора и вън от службата, тя всякак се мъчеше да му угажда, понасяше грубите му шеги, оставяше ръката си в неговата и много и от сърце се смееше. А останеха ли насаме с Авакум и отвореха ли дума за него — в очите ѝ светваха зли пламъчета, потрисваше се.

А с Венцеслав Рашков, красавеца магазинер на отдел „Лекарства и снабдяване“, любимеца на Петър Тошков — с тоя млад човек се държеше вулгарно, с пресметната жестокост и страстно търсеше повод да го унижи и осмее, особено пред свидетели. Нещастникът не беше прочел много нещо през живота си, а тя го задяваше: „Венцеслав, какво мислиш за Бернар Шоу? Велик френски писател, нали? — И като го изчакваше да кимне утвърдително с глава, питаше: — А чел ли си неговия роман «Тримата мускетари»?“

— Струва ми се, че съм го чел някога — мънкаше Венцеслав.

Тя се смееше весело, до сълзи.

Но случваше се след работа да го улови подръка и да го води със себе си на далечни разходки. Вземаха рейса за Витоша или се запиляваха някъде из широките поляни около Драгалевци.

След срещите при доктора Ирина ставаше някак особено мила с Авакум. Шепнеше ласкаво, скланияше главата си на рамото му. Мълчаливо му подсказваше, че ако потърси устните ѝ, няма да му се противи дори за миг. И макар да се стремеше към нея с всяка своя

клетка — играеше си на някакво изкуствено платонично приятелство: нали сам беше обещал на доктора с parole d'honneur, че няма да отнеме любимата му? Трудна беше тази безсмислена игра, но той стискаше зъби и играеше като някакъв Сирано от романтичните времена.

Само няколко нейни думи или постъпки да подложеше на обичайния си анализ — и Авакум щеше да разбере много черти от характера ѝ и много неща от живота ѝ щяха да му станат съвършено ясни. Следа нямаше да остане от това „особено“ у нея и от романтиката и всичката загадъчност около образа ѝ би изчезнала така внезапно, както внезапно беше дошла и любовта.

Но той не искаше нищо да анализира и нищо да изследва. Сега небето беше по-синьо за очите му, звездите по-златни нощем, интегралните уравнения — по-занимателни откогато и да било. Сега се усмихваше по-често над теракотените парчета и много по-рядко се застояваше в ателието си отпреди. Излизаше ли вън от града и усетеше ли полъха на топлия вятър, не определяше и не уточняваше посоката му, както правеше доскоро, „юг–югоизток“ например, а се обръщаше с лице към него, затваряше очи и се вслушваше в песента му — и като че ли тази песен чуваше за пръв път.

Така се запозна Авакум с доктор Петър Тошков — началника на отдела „Лекарства и снабдяване“ — и с неговата тъмнокоса секретарка Ирина Теофилова.

Тримата ходехме често на излети из околностите на София и понякога водехме с нас машинописката Чавова с магазинера Венцеслав Рашков. Лично аз се чувствавах най-добре, когато Ирина и Венцеслав ходеха на мачове — те бяха запалени по футболния спорт. Тогава Петър Тошков ловеше риба и мълчеше, Авакум също мълчеше, а пък на нас с Чавова ни беше много весело. Никога не съм събирал толкова пеперуди, колкото през тия слънчеви дни.

Това са минали работи. Като си помисля за тия тихи и безгрижни часове, кой знае защо все ми идва на ум мотото на Тургенев към неговата повест „Пролетни води“:

*Вий, години свидни,
вий, щастливи дни —
отшумяхте, сякаш*

пролетни води.

Но време е, струва ми се, аз да отшумя от тоя разказ. Все пак аз съм ветеринарен лекар и детективските работи не са ми твърде по вкуса. Предпочитам ливадите около Видла. А към лагеруването на кооперативния добитък винаги съм проявявал непресъхващ интерес.

5

На двадесет и седми август към десет часа преди обяд Смолянското управление предаде по ефира една къса зашифрована радиograma. Няколко минути по-късно полковник Манов, началник на отдел при Държавна сигурност, четеше дешифрирания ѝ текст:

„Ваксината, изпратена от центъра, не действа. Към днешна дата целият пограничен район от Доспат до Смолян и на дълбочина до 30 километра е обхванат от шап. Болестта бързо се разпространява на север. Вирусите не губят от интензивността си. Положението е застрашително.“

Полковникът прочете още веднъж радиogramата, подчерта с червен молив изречението „Ваксината, изпратена от центъра, не действа“, постоя неподвижно няколко минути облегат на стола си, после започна неспокойно да се разхожда из кабинета, като мърдаше с устни и чумереше вежди.

Какво значеше това: „Ваксината, изпратена от центъра, не действа“? Той извади от чекмеджето на бюрото си преписката от Смолянското управление и както стоеше прав, запрелиства едно подир друго сбитите резюмета на съобщенията:

„17 август. Триград. Внезапна поява на шап със силна интензивност. Масови и едновременни заболявания с посока юг–север. Тревога сред населението на пограничните селища.“

Думите „едновременно“ и „юг–север“ бяха подчертани с дебели червени черти.

„18 август. Само за едно денонощие заразата е обхванала и районите на Доспат, Борино, Лъките.“

Границата е блокирана. Пълна карантина и преустановяване на движението по пътищата.“

„19 август. Масови заболявания и в района на Девин.“

„20 август. Шап в целия смолянски край.“

„23 август. Нищо утешително. Мерките не дават резултати. Болестта напредва към равнините.“

Тук имаше и две разпореждания: на министъра на земеделието и на министъра на вътрешните работи. Като предупреждаваше, че бедствието може да прерасне за държавата в опасност от национален мащаб, министърът на вътрешните работи изискваше от Гранични войски, Държавна сигурност и санитарните власти най-специални мерки за локализиране на болестта и за разкриване на вредителите, които разпространяват и пренасят тайно през граница отровните вируси.

Полковник Манов пак прочете писмото — за двадесети път може би — и отново захвана да се разхожда из слънчевия си кабинет с разтревожено и смръщено лице. И си мислеше така: Държавна сигурност, разбира се, е длъжна да открие ръцете, които подклаждат огнищата на пожара, но пък работа на центъра е да локализира и да пресече разпространението на болестта. Тогава какво значи това „Ваксината не действа“?

Той поръча на телефонистката да го свърже с доктор Светозар Подгоров, директор на Центъра за борба със заразните болести. Полковникът го познаваше отдавна, затова веднага му заговори на „ти“.

— Слушай, приятелю — започна той, като се мъчеше да изглежда колкото се може по-спокоен. — Можеш ли ми каза коя дата сме днес?

— Двадесет и седми август — отговори бавно и невъзмутимо докторът.

— Така... — Полковникът преглътна и облиза устните си. — Преди една седмица ти ме уверяваше, че шапната епидемия край границата щяла да бъде ликвидирана от твоите хора само за пет-шест дни. Спомняш ли си?

— Вирусите излязоха много устойчиви — отвърна докторът.

— Ами твоята ваксина на какъв господ служи? — избухна полковник Манов. — Нали ти се кълнеше, че това не било ваксина, а еликсир?

— Първо — каза докторът, — ваксината не е моя, аз нямам честта да съм неин откривател. Второ — тя е произведена от фармацевтичните заводи на Германската демократична република, доставена е от нашето правителство и е приета с протокол от специална комисия, назначена с министерска заповед. Всичко това, струва ми се, трябва да се има пред вид, когато се говори за въпросната ваксина. И, трето...

— Трето — прекъсна го полковникът, — аз искам да зная, Държавна сигурност иска да знае: защо твоята доброкачествена ваксина не действа според протокола на специалната комисия? Защо тя въпреки всичко не изгражда имунитет? Аз те моля да ми обясниш този незначителен факт. И ще чакам да ми отговориш най-късно до обяд. — Той помълча няколко секунди. Оттатък също мълчаха. — До обяд, разбра ли? — повтори полковникът.

И тресна слушалката.

После угаси недопушената си цигара, издуха сивата пепел, която беше попаднала върху смолянската преписка, и натисна звънеца.

В рамката на вратата застана дежурният лейтенант.

— Позвънете на Авакум Захов и му предайте, че го викам да дойде тутакси при мен — заповяда полковникът и погледна хронометъра си.

Часът беше десет без четвърт.

Авакум влезе в кабинета на началника, поздрави чинно, както изискваше служебната йерархия, и не помръдна от мястото си при вратата, докато полковникът не се изправи и не му подаде ръка.

Сега лицето на полковника стана някак по-светло. То сякаш изведнъж беше озарено от чиста и топла вътрешна светлина. Ядовитото настроение изчезна от очите му — в гледците им бяха лумнали радостни огънчета, а по устните му пропълзя и разцъфна ласкава и сърдечна усмивка. Но това продължи няколко секунди. Полковникът се прокашля, макар и да не му се кашляше, после (и кой

знае защо) той се намръщи и много усърдно захвана да чисти (ах, Авакум прекрасно познаваше тоя негов обичай!) някакъв въображаем пращец от ревера на тъмното си ластикотинено сако и тихо запита:

— Имаш ли много работа в музея?

Авакум знаеше, че този въпрос беше само едно мостче към деловия разговор, който щеше да последва, затова се усмихна мълчаливо и повдигна рамене. После той извади цигарите си, помоли за разрешение да запуши, запали, без да бърза, и всмукна силно от дима.

— Сякаш се установява някакво неписано разписание между нас — каза полека той, като се любуваше на къдравото колелце, което беше издухал. — Миналата година, ако си спомняте, вие ме извикахте пак в края на месец август, за да ме изпратите на работа в Родопския край. Имам пред вид доспатско-момчиловската афера. Тогава аз бях зает с възстановяването на една голяма и живописно изписана гръцка амфора. Сега работя върху две чудесни йонийски хидрии и ето вие пак ме викате, и по същото време, за да ме изпратите отново в Родопския край. Благодаря. По ония места около Триград времето е прохладно, приятно е да се пътува.

Той се понамести в креслото и протегна краката си напред. Клепките му бяха полуспуснати, устните събрани, сухото му лице изглеждаше неподвижно, като да беше заспал.

Докато той седеше така в креслото и може би се усмихваше със своята снизходително-добродушна, но видима само в очите усмивка, полковникът едва не подскочи от стола си. Той разпери ръце, наведе се и гърдите му натиснаха тежко предната част на полираното бюро.

— Другарю Захов — каза той, като не снемаше очи от лицето му. — Ти откъде знаеш — какво ти е дало основание да предполагаш, че аз ще те пращам пак в Родопския край и специално — в Триград?

— Шапната афера — отвърна тихо Авакум.

— Но защо мислиш, че аз непременно съм те извикал по повод на тази шапна афера? Ами ако съм намислил да те пусна по следите на изчезналия документ, който засяга секретни страни от нашето медодобивно производство?

— И това е много важно — каза Авакум. — Но аз се обзалагам срещу каквото щете, че вие сте ме извикали специално заради шапната афера. Дори мога да ви кажа защо. Искате ли?

Полковникът потърка челото си с ръка, огледа се, като че ли се боеше да няма трето лице в стаята, и повдигна рамене.

— Погледнете, моля — усмихна се Авакум. — На бюрото ви е поставена папка и на десния ѝ горен ъгъл личат номер и надпис, красиво изрисувани с червен молив. Разбира се, надписът е условен, но аз зная много добре какво означава: това е кодовият знак на Смолянското управление. Запомнил съм го от времето на момчиловската афера. Преди да ме извикате, вие сте преглеждали преписката си със Смолянското управление — и това е съвсем очевидно. Но какво става сега в смолянския край?

Авакум изтърси пепелта от цигарата си и помълча.

— В смолянския край — продължи той — сега върлува страшен шап. Аз имам един добър приятел, ветеринарен лекар, служи в Триград. Той е на командировка в София и чрез него аз се запознах с някои хора от Центъра за борба със заразните болести. Ето откъде зная, че от десетина дни в смолянския край върлува шап.

Авакум угаси цигарата си и кръстоса крака.

— И тъй, на вашата маса лежи преписката със Смолянското управление. Под кориците има едно листче, което се подава малко навън. Без друго това е съобщение, радиограма може би, която току-що сте получили. Това съобщение ви е развълнувало много неприятно — иначе не бихте ме извикали така ненадейно, под тревога. Но какво всъщност се е случило? Аз се обзалагам, че от Смолян кодират: „S. O. S., положението се усложнява, пратете помощ.“ И вие сте си припомнили, че аз имам вече известен опит из ония краища, и сте заповядали тозчас да ме намерят и доведат.

Полковникът мълчеше.

— Още две думи — каза Авакум. — Позволявате ли? Споменах за това S. O. S. Изниква такъв въпрос: защо все пак болестта не утихва, защо заразата се шири така неудържимо? Нали още преди девет дни центърът изпрати ваксина за изграждане на имунитет? Но изглежда, че тази ваксина не действа, че тя не притежава необходимите качества за изграждане на имунитет. Ваксината е негодна. Аз се обзалагам срещу каквото щете, че от Смолян пишат именно така: ваксината е негодна.

Полковникът кимна с глава.

Авакум запали нова папироса и се умълча. Пръстите на лявата му ръка започнаха да почукват по облегалката на креслото. Пламъчетата, които блеснаха в очите му, докато говореше, угаснаха изведнъж, но лицето му не потъмня: то приличаше сега на една строга фасада, където прозорците са засенени със светли, меки, но непроницаеми завеси.

Полковникът седеше неподвижно, той като че ли беше току-що изслушал най-хубавата музика, каквато може един обикновен човек да чуе. В погледа, с който съзерцаваше своя събеседник, в начина, по който беше навел главата си встрани, в ръцете, които държеше склучени и сякаш застинали върху масата — във всичко това имаше почуда и възторг.

— Другарю полковник — наруши мълчанието Авакум. — Вие ме извикахте спешно — значи, работата е бърза. Аз съм на ваше разпореждане. — Той погледна началника и по тънките му устни само за миг се мярна бегла, едва забележима усмивка. — Вие от собствен опит знаете колко фатални могат да бъдат за едно дело няколко пропуснати минути. Груши закъснял и Наполеон загубил битката при Ватерло!

Полковникът се засмя.

И вместо да завърши срещата с обичайните сухи и протоколни напътствия и приказки, той дойде до Авакум, сложи ръката си на рамото му и простичко го запитва:

— Ти нали оттук ще започнеш? От тая загадка с ваксината?

Тоя въпрос съдържаеше всичко: и заповед за действие, и постановка на предстоящата за решаване оперативна задача.

Авакум се изправи и погледна електрическия часовник. Стрелките му показваха точно единадесет часа.

6

Складовете на центъра се намираха на около петнадесет минути път северно от Министерството на земеделието. Авакум повика кола, намести се удобно на задната седалка и затвори очи.

За него не беше мъчно да преодолее инерцията на заседналия си живот, защото работата му на реставратор археолог — и тя бе своего рода „детективска“ дейност. От белезите на частното, от признаците на *отделните* части на предмета той възстановяваше картината на *цялото*, точната форма на предмета. Отгатваше по причудливите извивки на теракотените парчета, по чупките и по онова, което липсваше между тях, точните контури на античния съд и мястото на всяка негова отделна част. Същия този индуктивен метод на изследване той прилагаше и в разузнаваческата си дейност, но както в реставраторската си работа, така и при разузнаването винаги и във всички случаи изхождаше от обширни и дълбоки познания за общото.

Схващаше ли Авакум вътрешното единство на тия две толкова различни по характер дейности? Той не обичаше да говори за себе си и още по-малко обичаше да слуша, когато други говорят за него. Само веднъж в разгорещен спор с няколко надменни млади художници той се беше изпуснал да каже: „Аз служа на красотата повече от всички ви!“ Имаше ракия на масата и може би тя му бе помогнала да направи това едничко самопризнание в своя живот. Аз, който го познавам много отблизо, и сега не мога да кажа какво по-точно имаше тогава пред вид. Дали своята дейност на изкусен реставратор? Или покриваше понятието за красотата със секретната си работа на разузнавач.

Както и да е. Колата го носеше към складовете на центъра и той се усмихваше в себе си: този път случаят го срещаше с познати хора. С Венцеслав Рашков, началника на складовия отдел, той беше ходил дори на излет до Искъра. Този момък, слязъл сякаш от някой първомайски плакат, първенец и в танците, и на спортната площадка, и в служебната дисциплина, не будеше подозрения: към такива хубавци, „приятни във всяко отношение“, Авакум се отнасяше с добродушна

снизходителност. Предричаше им успех по стълбицата на служебните повишения до ранг „началник-отдел“, щастлив семеен живот и пътуване зад граница с билет, спечелен от Държавната лотария. Той поощряваше Венцеслав: „Имаш щастлива звезда — играй на тото!“ — и му се смееше с незлобив смях. Разбира се, Венцеслав не се обиждаше. Той беше така устроен по характер, че и да искаше, не можеше да се сърди. Възприемаше смеха на Авакум като проява на интимност и доброжелателство, ласкаеше се и му беше благодарен в душата си. А що се отнася до тото — той попълваше редовно фишовете и в това отношение не се нуждаеше от насърчение. Понякога печелеше дребни суми и тогава, щастлив и до немай-къде обнадяден, черпеше колегите си и началника на службата с цветен локум.

Сега, като се отбиваше уж случайно при него, Авакум имаше намерение да задигне скришом две флакончета с ваксина от партидата, която се разпращаше в заразените погранични райони, и от другата ваксина, която лежеше още непокътната в оригиналната си опаковка. После щеше да отнесе тия проби в химическата лаборатория на Държавна сигурност, за да се установи дали те са идентични помежду си и дали има някаква разлика в интензивността им. И друго кроеше в ума си, но чакаше да пристигне на място, за да се ориентира в обстановката.

Когато колата наближи складовете, той поръча на шофьора да спре, а стотината крачки, които го делиха до входа, измина пешком. Това беше една къса и сбутана уличка в съседство с прелеза над гара Сердика, прашна и мръсна поради непрекъснатата върволица от каруци, които се търкаляха от сутрин до вечер по разкъртения ѝ паваж. Платното и тесните ѝ плочници се провираха между два реда ниски къщи и калдъръмени дворчета, зашумени тук и там с люляци и стари акации, посивели от жегата и уличния прахоляк.

Складовете на центъра се помещаваха в еднокатна, но масивна четвъртита постройка. Лицето ѝ гледаше към улицата, а гърбът ѝ опираше в една полегнала ограда от прогнили тараби, зад които стърчаха основите на започната някога, но недовършена и изоставена сграда. Като всеки склад и това помещение имаше мрачна външност, а излющената му мазилка и зарешетените прозорци усилваха още повече студения му, почти затворнически вид.

Авакум вървеше по насрещния тротоар, пътем изучаваше подстъпа за склада откъм улицата и кой знае защо — това се случваше рядко с него — изпитваше в душата си някакво странно и необяснимо безпокойство. Всъщност това не беше безпокойство, а едва доловимо смущение на съвестта: тоя миг, когато започна да оглежда мрачната и зловеща сграда, той съжеляваше вече за студеното си и пренебрежително отношение към нейния стопанин. Младият човек, веселякът, който беше принуден да прекарва по-голямата част от времето си в тоя огромен ковчег, заслужаваше, естествено, по-топли обноски и повече уважение.

„Сега ще му кажа нещо хубаво и приятно“ — помисли Авакум и натисна звънеца.

Авакум натисна втори път звънеца и понеже все още никой не му отваряше, той погледна часовника си. Беше единадесет и половина. Той повдигна ръката си, за да позвъни трети път, но не успя да докосне никеловото копче. Бравата щракна отсечено и тежко като затвор на оръдие, дебалата дъбова врата бързо се разтвори, сякаш беше блъсната навътре от могъща пружина, и пред Авакум застана един изплашен и като че ли втрещен от ужас човек.

Той видя пред себе си ниско човече на около петдесет години, плешиво и с набръчкано лице като овехтяла хармоника. То беше облечено в синя замърсена престилка, носеше очила с телени дръжки, но те бяха вдигнати високо над изшиления му нос — стояха като залепени върху изпъкналото му чело.

Авакум можеше с един поглед и само за няколко секунди да съзре и да запамети десетки големи и малки подробности от външността и облеклото на който и да било случайно срещнат човек. Това беше рядка способност, каквато малцина притежават: надарените с остра наблюдателност виждат и запамятват огромно количество подробности за необикновено късо време — зрителната им памет прилича на невидима, всичко записваща чудодейна кинокамера. Но Авакум притежаваше и една друга способност и аз мисля, че тя беше наистина изключителна. Със своя мимолетен поглед той улавяше не само подробностите и особеното в тия подробности, но откриваше чертите на характера зад тях, отгатваше действията на хората и в много случаи предугаждаше намеренията им.

Човечето със синята престилка стоеше пред него, гледаше го уплашено и мълчеше.

— Аз съм инспектор от министерството — каза Авакум, като се усмихваше мило и приветливо. После той пристъпи напред и тихичко затвори вратата подире си. В същия миг любезното изражение на лицето му се смени със сурова и заплашителна гримаса. С грубо движение той улови смутения човек за ревера на престилката му, наведе се над него и заби поглед в изплашените му помътнели очи.

— Какво видя през ключалката, негоднико? — запита го той.

Човекът отвори уста, а тесните му рамене подскочиха, като да ги беше пронизал електрически ток.

Без да сменя ръката си от престилката му, той заключи вратата и се ослуша: беше тихо като в напуснат дом. Наляво от малкия хол, сред който стояха, зееше дълбок и тъмен коридор.

— Пуснете ме — помоли с шептящ глас човечето. — Аз съм служебно лице!

— Служебните лица не шпионират през ключалките! — усмихна се със зла усмивка Авакум.

— Но аз не съм шпионирал, другарю инспектор!

— Не хитрувай! — Авакум го притегли по-близо до себе си. — Как да не си шпионирал? А защо престилката ти над дясното коляно е изцапана с подово масло? Защо е зачервено лявото ти око? Ти си късоглед човек — това се вижда по диоптрите на очилата ти. А защо си вдигнал очилата си нагоре?

Човекът в престилката облиза посинелите си устни и пое дълбоко въздух.

— Другарю инспектор — каза той с пресипнал и несигурен глас, — всичко това беше точно така, както вие го казвате. Аз действително гледах през ключалката и добре, че дойдохте навреме, за да сте ми свидетел и заедно да разберем тази работа.

— Аз винаги идвам навреме — усмихна се Авакум.

— Моля ви се, не се смейте, защото тази работа е много сериозна. — Човекът в престилката намести очилата си и сбръчканото му лице доби изведнъж по-авторитетен вид.

— Има ли тук други хора? — запита Авакум.

Човекът повдигна рамене и в очите му отново се появи предишният страх.

— Другарю инспектор — каза той, — аз съм магазинер на склада и служа тук от десет години. Тази врата държа винаги заключена, тя има специален ключ и аз го нося постоянно със себе си. В това помещение не може да влезе човек, ако аз не му отключа. Вие сам се уверихте в това. Тази заран точно в осем часа без пет минути дойде другарят началник. Той винаги пристига на работа в осем без пет, а аз дохождам, както е редно, другарю инспектор, петнадесет минути порано. През тия десет години аз не съм закъснял нито веднъж. След като отворих на другаря началник, аз пак заключих вратата. Прибрах ключа и влязох в канцеларията си.

Както ще видите, в тоя коридор има само две канцеларии. Останалите четири са натъпкани с медикаменти и аз ги държа винаги заключени. Моята канцелария се помещава в първата стая отляво, а кабинетът на другаря началник е още по-вляво, през две стаи. При това забележете, моля ви се, че вратата на моята канцелария е наполовина стъклена, така че дори муха да прехвъркне през коридора, аз непременно ще я видя. От осем часа без пет минути, та до тоя момент, когато вие позвънихте и аз ви отворих, външно лице не е влизало тук. Мога да се закълна в синовете си, които служат на най-опасните места: по-големият е сержант в авиацията, а по-малкият отбива военната си служба на южната граница. Никой не е влизал в помещението, другарю инспектор! А другарят началник само на два пъти ме повика: първия път — да му услужа с цигара, че беше свършил своите, а втория път — да му измисля комбинация от цифри, за да попълни един от фишовете си за тотото. Когато ме повика втория път, часът беше точно десет без четвърт. Запомнил съм това, защото в десет часа аз пия редовно по една бутилка михалковска вода.

Дотук, другарю инспектор, всичко си вървеше най-нормално, по реда. И ето, петнайсет минути преди вие да позвъните, аз отидох при другаря началник, за да ми разпише последния експедиционен ордер. Почуках, натиснах дръжката и — да беше гръм треснал от ясно небе, нямаше толкова да се изненадам! Вратата се оказа заключена, а ключът — в ключалката... При другаря Венцеслав Рашков аз служа три години и през това време той нито веднъж не беше заключвал вратата си! Натиснах втори път, сетне почуках. Постоях и пак почуках — този път по-силно. Никакъв отговор, другарю инспектор! Обля ме пот. И започнах да чукам, да блъскам, да крещя, колкото ми глас държи:

„Другарю началник! Другарю началник!“ А отсреща тишина. Страшна тишина! И тогава, както казахте вие, аз клекнах, за да погледна през ключалката. Но пречеше ключът!...

Авакум не го слушаше вече. Той изтича по коридора и се спря пред четвъртата врата отляво. Бързо и ловко с помощта на няколко инструмента от специално комплектуваното си ножче той освободи ключалката и превъртя вътре един малък универсал. Езичето щракна и Авакум натисна дръжката на вратата.

Пред очите на Авакум се откри лявата половина на стаята. Върху износения жакардов килим блестеше малко слънчево петно и в снопчето ярка светлина, която струеше през разтворения прозорец, трепкаше микроскопичен сребърен пращец. Оттатък прозореца се виждаше дворът, буренясал, изпъстрен с лайкучка и покрит с висока пожълтяла от сушата трева.

Всичко изглеждаше заспало, притихнало от обедната жега, смълчано в тежък сън.

Малко встрани от слънчевото петно, надясно и пак върху килима, лежах краката на Венцеслав, обути в рязани летни обувки с бели подметки от естествен каучук. Обувките стърчаха с носовете си нагоре, клюмнали наляво и надясно, като у човек много уморен и отдавна заспал. Авакум пристъпи в стаята, а сякаш някакъв автомат регистрираше в съзнанието му: „Обувен завод «Девети септември», номер 43.“

Така прострян, трупът на Венцеслав Рашков като че ли заемаше всичкото място на пода. Той лежеше изпънат, с ръце разперени встрани, спокойно — сякаш нарочно беше търсил най-удобното положение за една дълга почивка. Само главата му стоеше изметната назад, опряна върху горния край на тила, затова брадичката му беше неестествено вирната нагоре, към белосания таван.

Авакум коленичи и се взря в лицето му. То изглеждаше като заляно с жълтосинкава боя — повече жълто към челото и синьо от скулите надолу. Очите гледаха изцъклено, бяха широко отворени и поизлезли из орбитите, а устните толкова стиснати и слепени, че почти не се забелязваха.

Без да губи време, Авакум разкопча сивата жарсена риза и долепи ухо до гърдите му. Кожата беше хладка и суха, сърцето не издаваше никакъв шум. Той извади джобното си огледалце и го подържа пред ноздрите му — по лъскавата повърхност не се появи дори признак от петънце. И в тоя миг погледът му беше привлечен от

вида на вените му по слепоочията — те не бяха синкави, а аленееха с една ужасна ярка розовина.

Смъртта беше привършила работата си.

Авакум повдигна рамене. Той не беше сантиментален човек, но кой знае защо си помисли: „Ето че тоя път закъснях, не успях да му кажа онази добра приказка“ — и се намръщи. После започна да изследва трупа. Никъде не личеше следа от удар, белег от насилие; не се виждаше ни драскотина, нито подутина.

В джобовете му нямаше нещо особено: купони за храна за ведомствения стол, четири фиша за тото, попълнени с мораво мастило, и шепа неолюпени семки. Освен паспорта износеният му портфейл съдържаше една доста крупна сума пари — Авакум изброи осемдесет банкноти по сто лева. Вътре имаше и две портретчета на млади жени.

Преглеждането на трупа и ровенето в дрехите не продължи повече от десет минути. През това време магазинерът в синя престилка стоеше до вратата оклюмал и съсипан — той имаше вид на човек, когото по погрешка са осъдили на смърт. Авакум му заповяда да не мърда от мястото си, а сам се залови с изследването на кабинета.

Подът на тази стая наподобяваше квадрат, като всяка от четирите му стени не надхвърляше повече от пет разкрача в дължина. Бюрото беше поставено в югоизточния ъгъл, близо до перваза на прозореца, а единствената мебел — една стара чамова етажерка — стоеше прилепена до стената, току зад Венцеславовия стол.

Най-напред Авакум прегледа книжата, които лежаха върху масата. Освен вестниците „Работническо дело“ и „Народен спорт“ тук имаше папка с различни документи — преписи от фактури и експедиционни бележки. Нечия ръка беше нарисувала върху парче попивателна с капчици мораво мастило глава на момиче с къдрица над челото. Авакум извади от джоба си една сгъваема лупа — с нея той не се разделяше никога, понеже тя му служеше и при реставраторската работа — и прегледа внимателно рисунката. На това място, където беше опирало перото, власинките изглеждаха още слепени и сбити, което означаваше, че тази рисунка е била правена най-много преди час и половина, два. Авакум повдигна дясната ръка на умрелия — там показалецът още имаше петно от мораво мастило. Беше очевидно, че към десет часа преди обяд Венцеслав е бил все още жив и здрав.

Двете странични отделения на бюрото бяха претърпани с папки, а централното чекмедже съдържаше само един предмет — подвързано „Ръководство по мотоциклетен спорт“. Върху най-горната лавица на чамовата етажерка сред една оцърбена фаянсова чинийка блестеше — доколкото можеше нещо да блести в сумрака на тази приземна стая — обикновено тумбесто шише за вода. Гърлото му беше захлупено с чаша — дебела водна чаша с извита шийка, направена от най-просто стъкло.

Шишето не беше пълно — водата едва стигаше средата му, нивото ѝ се намираще на около три пръста под гърлото.

— Кога е наливана тази вода? — запита Авакум с безразличен глас и без да се обръща.

Магазинерът трепна. Авакум видя това, защото лицето му се отразяваше в стъклото, и на пресекулки отвърна:

— Тази заран, другарю инспектор... Лично аз не съм видял, но зная, че прислужничката налива прясна вода всяка заран. Долу в мазето ние имаме няколко чешми.

Авакум обърна шишето към прозореца: вътре водата беше съвършено бистра — прозрачна, без каквато и да е утайка и на дъното, и на повърхността. Той свали чашата, постави я върху дланта си и започна внимателно да оглежда шийката ѝ. И внезапно в очите му блеснаха пламъчета и студените черти на лицето му се стопиха, то просветна — сякаш картоиграч беше получил оная карта, която най-много му трябва, за да продължи една тежка и опасна игра.

Той постави чашата на предишното ѝ място. Сетне се обърна към магазина:

— Вие защо стоите до вратата като наказан?

Магазинерът отвори уста, но не можа да продума нищо.

— Идете в канцеларията си — нареди му кротко Авакум, — вземете лист хартия и напишете онова, което ми казахте одеде в хола. Ако има какво да добавите, например кое друго лице освен вас притежава ключ от външната врата, то ще бъде само от полза. Хайде, вървете!

Като го изчака да излезе, Авакум захвърли прашната преписка и отново взе чашата в ръцете си. Той избиколи трупа, дойде до прозореца и с още по-голямо внимание захвана да оглежда извитата ѝ

шийка. Пак разтвори лупата си и дълго занича през нея в прозрачното стъкло.

По устните му премина тиха и замислена усмивка.

После остави чашата върху бюрото и се наведе над изтъркания жакардов килим. Отдавна не беше валяло, улицата беше суха, затова по килима не личаха никакви следи. И тъкмо щеше да се изправи, когато погледът му беше привлечен от едно продълговато мокро петно.

Петното имаше неправилна и донякъде конусообразна форма. Острият му край беше насочен към вратата, а основата му опираше почти в краката на трупа. Авакум разтвори ножчето си и изряза от това място на килима дълга и тясна ивица. Той я прегъна няколко пъти, зави я в чиста хартия и прибра пакетчето в джоба на сакото си.

Погледна ръчния си часовник — беше точно дванадесет.

Той отиде до масата, повдигна телефонната слушалка и набра номера на министерството.

Докато очакваше хората от министерството, Авакум продължи изследванията си. Сега беше дошъл ред на прозореца. Первазът му се намираше на около метър и двадесет сантиметра от земята. Дебели двукрили капаци затваряха рамката отвън, но в тоя момент те бяха разтворени и закрепени с двойни куки за стената.

Най-напред Авакум разгледа мазилката под перваза откъм вътрешната страна на стаята. Той обърна особено внимание на она част от мазилката, която се намираше в най-близко съседство с пода. Резедавата боя беше излиняла и доста замърсена, но по нея не личаха следи от допир с твърд предмет, нямаше нищо излющено и изтъркано. Первазът, боядисан някога с кафява блажна боя, беше сравнително гладък и дори лъскав. По него почти нямаше прах, личеше си, че тук прислужничката беше бърсала заранта. Но Авакум се плашеше най-много от това, което изглеждаше на пръв поглед много ясно и много безспорно. Този род очевидност будеше винаги съмнения в съзнанието му, настройваше го скептично, караше го да стои нащрек.

Сега, като наблюдаваше лъскавата дъска на перваза, той съставяше в ума си две системи от предположения:

1. Ако тя е била наистина забърсана тази заран, да речем, половин час преди да дойде Венцеслав, и след това *никой* не се е

допирал до нея, повърхността ѝ следва да бъде навсякъде или *еднакво* чиста, или еднакво напращена (макар и едва забележимо).

2. Ако повърхността ѝ не е еднакво чиста или еднакво напращена *навсякъде* (макар и едва забележимо), следва да се заключи, че *някой* се е допирал до нея междуременно и следователно белезите от това допиране трябва да бъдат налице.

Авакум изчисти лупата си с кърпичка, наведе се над дъската и под бистрото око на лещата изведнъж се появиха рояци от белезникави пращинки. Докъм средата на перваза тяхната гъстота беше почти еднаква, еднакъв по сила изглеждаше и блясъкът на кафявата боя. Но правеше впечатление и една особеност: малко преди средата на дъската, на около педя място, между рояците се откриваха празни пространства, сравнително кръгли по форма и доста сходни помежду си. Авакум ги преброи — бяха пет. По-нататък следваше едно разстояние от около тридесет сантиметра, съвършено чисто от пращинки и силно излъскано, сякаш дъската на това място току-що е била търкана с копринена кърпа.

Втората половина на дъската наподобяваше изгледа на първата: пак празни места между рояците пращинки — пет на брой — и отново предишният пояс от равномерно наслоен белезникав прах.

Авакум се усмихна. Нямаше никакво съмнение, че первазът беше прескачан от човек — доста тънък, с деликатни пръсти и не особено висок. (Ако беше по-висок, той би могъл да прекрачи перваза, без да сяда върху дъската.) Това е станало, когато човекът е влизал в стаята, когато е идвал отвън, откъм двора. А на излизане той просто е обкрачил перваза, без да се допира с ръце до дъската.

Този факт изглеждаше очевиден и тъкмо защото изглеждаше много очевиден, трябваше да бъде изследван и дообяснен.

Авакум се прехвърли в двора и сега вниманието му беше съсредоточено върху оная част от мазилката на зида, която се издигаше непосредствено над земята. Но колкото и да се взираше в неравния и грапав цокъл от засъхнала кал, той не можеше да разчете по него никакви видими следи. Това го ядоса и той се канеше вече да прати по дяволите тази безплодна фаза от изследванията си, когато погледът му беше привлечен от една продълговата вдлъбнатина, перпендикулярна на прозореца, дълбока не повече от половин сантиметър и на около една педя от земята. Авакум потри ръце и върху лицето му се изписа

израз на истинско удоволствие — в тази секунда той изглеждаше много щастлив. Радваше се не толкова на откритието, а на логиката си, на собствената си мисъл, която беше предвидила действителната необходимост, а оттук — и действително съществуване на подобна следа.

Наличието на тази следа водеше към друга и тя следваше да бъде търсена сред бурените на занемарения и запустял двор. Като определи с поглед посоката и най-късото разстояние до съседната уличка, Авакум наведе глава и бавно тръгна напред. Разбира се, сухото време не благоприятствуваше откриването на стъпки, но редица признаци доказваха недвусмислено, че през това място, и само преди два-три часа, е минавал човешки крак. Тук и там на равни разстояния жилавата и пожълтяла трева лежеше прилепена по-ниско до земята. Виждаха се и няколко прясно стъпкани стръкчета от лайкучка: на онова място, където стъбълцата им бяха пречупени, сълзеше още сок.

Авакум се наведе и започна да мери с педя разстоянията, които отделяха ония места, където тревата беше полегнала към земята. Тия разстояния бяха доста къси — дължината им не надвишаваше повече от тридесет сантиметра. Какво означаваше това? Това означаваше, че разкрачът на човека, който се е провирал сред бурените, е сравнително малък, че неговата крачка е по начало къса.

Но кои хора имат къси крака? Къси крака имат обикновено ниските хора. А ниските хора имат обикновено и по-малки крака.

И така Авакум знаеше вече някои неща. Към десет часа през този запустял двор беше минал човек: възнисък на ръст, тънък, с деликатни пръсти и малки крака. Като е прескачал прозореца, той е очегъртал с острия връх на обувката си външната мазилка, възседнал е перваза, сетне е постоял някое време в стаята и се е завърнал пак по същия път.

Това предположение търпеше само една корекция при условие, че прокрадналият се през бурените човек е жена, а не мъж. В такъв случай ръстът на жената следваше да бъде среден, а не възнисък. Другите белези оставаха в сила.

Тъкмо се беше върнал в стаята, и магазинерът в синята престилка го пресрещна:

— Другарю инспектор, някой звъни на входа!

Той изрече тия няколко думи с много тайнствен глас.

— Нима? — запита го шепнешком Авакум.

Магазинерът облеци очи и лицето му, което беше придобило по-нормален цвят, отново пребледня.

Авакум го погледа мълчаливо някое време. Отвън непрекъснато звъняха.

— Хайде иди отвори и не се страхувай — усмихна му се кротко Авакум.

В кабинета влязоха трима души. Най-напред вървеше с лекарска чанта в ръката си доктор Паруш Аврамов. Ако не беше тази чантичка, човек мъчно би могъл да предположи, че има насреща си доктор и при това специалист по съдебна медицина. С елегантния си летен костюм, панамена шапка и яркожълта връзка, с очилата си в позлатени рамки, избръснат до синьо, той приличаше по-скоро на дипломат, на висш чиновник от външното министерство — поне легационен секретар. Подире му идеше капитанът от контраразузнаването Слави Ковачев, преместен наскоро от Пловдивското управление в София. Той беше обут в кадифени панталони, носеше широко светлосиньо палто и бяла риза с разтворена яка, но въпреки тази си художническа нагласа пак имаше малко наставнически и малко надменен вид.

До вратата застана един униформен хубавец — лейтенант.

Докторът кимна на Авакум — бяха се срещали в лабораторията на изследователския отдел, — после той остави шапката си върху бюрото, извади една кърпичка като салфетка и внимателно я разстла до трупата.

Докато траеше прегледът, Слави Ковачев отведе Авакум до прозореца и тихичко го запита:

— Обискирахте ли оногова — със синята престилка?

Авакум поклати отрицателно глава.

— Пропуснали сте момента! — Слави Ковачев въздъхна.

— Днес съм разсеян — каза Авакум.

Запали цигара и се загледа в двора, а Слави Ковачев започна на свой ред да оглежда стаята. И той прелисти някои от преписките, надникна в чекмеджетата на бюрото, изследва килима и стените. Шишето с водата и стъклената чаша не убягнаха от очите му. Той ги помириша, дори наля малко вода в шепата си, за да я опита с пръст.

Докторът се изправи, прибра кърпичката и инструментите, които беше извадил от кожената си чанта. Той нахлупи шапката си, мярна с очи Авакум и повдигна рамене.

Слави Ковачев погледна часовника си.

— Другарю Аврамов — започна той със строг глас, — в колко часа според вас този младеж е загубил съзнание и колко време подир това е настъпила смъртта?

Авакум и докторът се усмигнаха почти едновременно.

— Струва ми се, че тук видимата смърт не е дошла моментално — каза Слави Ковачев и се намръщи.

— Докторе — започна Авакум и изпусна от устата си едно синкаво кълбце дим, — позволете ми, моля, да дешифрирам мисълта на колегата Слави Ковачев. Той иска да разбере дали преди един час, тоест в момента, когато аз съм пристигнал тук, е текъл някакъв живот, макар и относителен, в жилите на тоя нещастен човек. Или още по-рано: дали като не съм предизвикал *навреме* лекарска интервенция — например адреналинови и камфорови инжекции, изкуствено дишане, масажиране на сърцето и прочие, — аз съм отнел възможността да се спаси някак си един живот или поне да се направят усилия, за да се спаси един живот. Такъв е смисълът на неговия въпрос.

Доктор Паруш Аврамов свали шапката си и зад стъклата на очилата му проблесна студена усмивка. Той се извърна към Авакум:

— В колко часа влязохте тук?

— Беше единадесет часа и четиридесет минути — отвърна спокойно Авакум.

— Виждате ли — каза докторът, като премести погледа си върху лицето на Слави Ковачев, — било е свършено късно за каквато и да е помощ. Нещастникът е погълнал отровата един час по-рано — приблизително към десет и половина.

— А пет минути по-късно той е бил напълно мъртъв — и относително, и абсолютно, и всякак. — Авакум се усмигна със снизходителна, но незлобива усмивка. — Ако вие бяхте обяснили на другаря Ковачев, че в случая е действувала не каква да е отрова, а цианово съединение, цианкалий, той по никакъв начин нямаше да държи толкова много на своя така наречен „фатален“ час. Той сигурно веднага щеше да си припомни, че циановите съединения действуват върху човешкия организъм с бързината на експресен влак. Като

блокира поемането на кислород от клетките, тоест като ги лишава от възможността да дишат, цианкалийт убива целия организъм само за две-три минути и напълно. Така ли е, другарю Аврамов? Тук типичните признаци на циановото отравяне бяха съвсем очевидни, нещастникът изстиваше вече, беше престанал отдавна да диша — защо трябваше да алармирам в секундата за „Бърза помощ“? Тази секунда, другарю Ковачев, ми беше необходима за по-смислена и полезна дейност и аз я използвах доста добре.

— И все пак има си правила за подобни случаи — каза Слави Ковачев, като се мъчеше да не гледа Авакум в очите.

— Аз пък имам навика да ги забравям, когато е необходимо — отвърна сухо Авакум.

Докторът се прокашля и повдигна чантата си от масата.

— Сега вие спокойно можете да съобщите за случая в участъковата поликлиника — каза той. — Според мен не е необходимо да тревожите „Бърза помощ“. А моето заключение е следното: по трупа няма никакви признаци от видимо насилие. Момъкът е погълнал силен концентрат от цианово съединение. Той е глътнал отровата прав, като е стоял между лявата страна на бюрото и стената. Почувствувал незабавно зашеметяването, той инстинктивно се е облегнал на масата, после е тръгнал към прозореца, направил е една крачка и бавно се е свлякъл на пода. Всичко това е станало, както правилно спомена другарят Захов, в продължение само на няколко секунди. Разбира се, след като трупът бъде аутопсиран, вие ще узнаете повече неща.

— Един последен въпрос — каза Слави Ковачев. — Тук се намират, както виждате, едно шише с вода за пиене и стъклена чаша. Предполагате ли, че тия неща могат да послужат за вещественно доказателство? Следва ли според вас да ги отнесем в лабораторията за експертиза?

— Направете това, което смятате, че ще бъде полезно за следствието — отвърна докторът. Той се малко понамръщи, защото времето напредваше, но разтвори чантата си, извади оттам каквото му беше необходимо и захвана грижливо да изследва и водата в шишето, и чашата. — Аз съм повече от сигурен — каза той след няколко минути, — че в настоящия момент тази чаша не съдържа абсолютно никакви количества цианови съединения. Дъното и страните ѝ са мокри, но това е най-обикновена вода — бистра, безцветна и без всякаква

миризма. Помиришете устата на умрелия, и вие за цял живот ще запомните циановия дъх. А тази чаша мирише просто на чаша за вода и нищо друго. За шишето не си струва и да се говори: може спокойно да си налеете вода от него и да пиете, ако сте жадни.

Той погледа някое време трупа и повдигна рамене:

— Всъщност, който е решил да се трови с цианово съединение и притежава от него силен концентрат в сух или течен вид, нему е все едно дали ще нагълта отровата с вода или без вода. Той предварително знае, че във всички случаи тя ще действа сигурно и със светкавична бързина.

После докторът любезно се сбогува и лейтенантът го изпроводи до изхода.

Слави Ковачев прегледа набързо малкото предмети, които Авакум беше извадил от джобовете на умрелия, и когато съгледа пачката със столовите банкноти, той подсвирна изненадано с уста:

— Нима това са негови пари?

— Не зная — отвърна Авакум. — Но бяха в неговия портфейл.

Слави Ковачев поклати глава, наслюнчи пръстите си и захвана да, брой банкнотите. После кимна към лейтенанта и го повика с пръст:

— Вие, другарю Марков, съставете протокол в такъв смисъл: при огледа на трупа бяха намерени в дрехите на същия толкова пари и такива вещи. Обискирайте онова старче в синята престилка и претърсете канцеларията му. Накарайте го да ви разведе из цялата сграда, да ви отключи всичките стаи и ако забележите нещо съмнително — обадете ми веднага. Сетне телефонирайте на поликлиниката, на доктор Светозар Подгоров — директор на центъра — и веднага наредете да се запечата квартирата на умрелия.

— Разбрано, другарю капитан! — чукна токовете си лейтенантът.

Като останаха сами, Слави Ковачев каза:

— Много ми е приятно, другарю Захов, че заповедта на нашия началник пак ни събра заедно около една и съща афера. Вие как гледате на това?

— О — каза Авакум, — аз много се радвам.

— Миналата година пак по същото време ние двамата разследвахме момчиловския случай. Тогава моята хипотеза излезе погрешна, вашата — права.

— Надявам се, че сега няма да сгрешите — усмихна се Авакум.

— В моята практика грешките не са много — каза Слави Ковачев и помълча. — Аз от една седмица насам проучвам тази шапна афера и ми се струва, че вече държа някои нишки в ръцете си.

— Значи, вие ръководите наблюдението над моя приятел доктор Петър Тошков? — Авакум се засмя, но съгледа умрелия и веднага млъкна.

Доктор Петър Тошков беше началник на отдел „Лекарства и снабдяване“ при центъра и пряк шеф на Венцеслав.

Слави Ковачев се изчерви и за да замаскира смущението си, започна усилено да се секне.

— Вие се движите с доктор Петър Тошков, ходите му на гости — той продължаваше да бърше носа си с кърпа, — затова е напълно естествено да забележите наблюдението. Впрочем аз имам специално разрешение за този случай.

— Е, не се тревожете. — Авакум излеко го потупа по рамото. — Аз съм дисциплиниран човек, не се меса в работите на колегите си и умея да пазя служебна тайна. Мога да ви уверя, че доктор Петър Тошков нищо не подозира, живее си спокойно и се чувства като птичка божия, макар че напоследък се обзаведе с чудесен апартамент. — Той се взря в очите му: — Но вие сериозно ли мислите, че доктор Тошков има някакъв пръст в тази афера?

Като видя ръката му на рамото си, Слави Ковачев направи кисело лице и внимателно се отдръпна встрани.

— Знаете ли какво? — каза той. — Няма ли да бъде по-добре, ако всеки от нас търси истината по свой път?

По лицето на Авакум премина сянка, жилите на слепоочията му се издуха като опънати връвчици.

— Напълно ви разбирам — кимна Авакум. Гласът му стана рязък и студен. — Вие, естествено, имате сериозни основания, за да отхвърляте моето сътрудничество. Е, какво пък — в трапчинките около устните му изгря и тутакси угасна насмешлива усмивка, — действайте по съвест, както намерите за добре! Пожелавам ви успех!

Той излезе от канцеларията, за да обходи складовите помещения на сградата. Когато се завърна, имаше вече в джобовете си по едно флаконче от германската ваксина.

Четирима санитарии от участъковата поликлиника изнасяха трупа на Венцеслав. Подир носилката вървеше с израз на сомнамбул

набръчканото човече в синя престилка. Когато дойдоха до изхода, Слави Ковачев пропусна носачите, а човечето улови подръка и го помъкна със себе си през коридора. То вървеше до него смирено, кротко и много приличаше на изтъркана фигурка от реквизита на някакъв пътуващ куклен театър.

Като срещна учудения и въпросителен поглед на Авакум, Слави Ковачев поклати глава, но така, като че ли се заканваше на самия него.

— Ще поискам разрешение да бъде задържан — обясни той, макар че Авакум не му беше дори продумал.

Авакум се извърна, стисна зъби и замълча.

Сетне повика лейтенант Марков и го отведе в дъното на коридора:

— Искате ли да работите с мен?

Да работи с Авакум Захов — това за лейтенант Генади Марков беше повече от чест! Той се изпъчи, но преди да чукне с токовете си, Авакум повдигна ръка и го спря.

— Ще помоля полковник Манов за разпореждане — каза той. — А междувременно бих поискал от вас следното: да прегледате кореспонденцията между снабдителния отдел и складовата служба и преди всичко писмата и разпорежданията, подписани от доктор Петър Тошков, началник на снабдителния отдел. Прочетете всичко, което се отнася до тази ваксина против шапа. И още нещо: разучете произхода на осемте хиляди лева, които бяха намерени в портфейла на Венцеслав Рашков. Той е родом от Сандански, а в София няма близки роднини. И не търсете мистерии в тази работа, а направете справка в спестовната каса. Ще бъда предоволен, ако днес към десет часа вечерта вие позвъните в квартирата ми, за да чуя малкия ви доклад.

Време беше да си върви.

В хола отново се срещна със Слави Ковачев. Капитанът сякаш се боеше да не бъде заприказван, бързаше напред.

— Отивате ли си? — запита го Авакум.

— Свърших каквото беше необходимо да се прави — отвърна Слави Ковачев, без да се обръща. — Сега е време за обяд.

— Приятен апетит! — усмихна се Авакум.

Изчака го да притвори пътната врата, после влезе в канцеларията на умрелия и очите му веднага потърсиха стъклената чаша за вода. Тя стоеше на предишното си място, върху бюрото на Венцеслав. Той уви

чашата в парче вестник — и сякаш беше понесъл скъпоценна вещ — с усмивка на победител излезе навън.

Пред входа на складовото помещение дежуреше милиционер.

8

В същия този ден — 27 август — и по същото време, когато Венцеслав Рашков беше намерен мъртъв в канцеларията си, доктор Петър Тошков тичаше към центъра като подгонен човек. Естествено, той не тичаше така, както би тичал например един спортист или младеж, защото тежеше над деветдесет килограма, а годините му надхвърляха петдесетте. Но все пак благодарение на почти двуметровия си ръст той се движеше доста бързо: човек с нормална височина трябваше наистина да тича, за да не изостане назад. При това той държеше ръцете си разперени настрани и така енергично ръкомахаше с тях, че всички проходящи наляво и надясно от него биваха или отхвърляни от лактите му, или сами се стъписваха, за да му правят път.

Като наближи центъра, той свърна по тесните улички на бившия Женски пазар, после пресече платното на бул. „Христо Ботев“ и се запъти направо към главния вход на жълтата сграда. Тук той постоя някое време — запъхтян, плувнал в пот, — сякаш размишляваше и се колебаеше за нещо. Сетне нахлупи шапката си от китайска слама още по-ниско над очите си, отмина централната порта и бързо се шмугна в дворчето, където бяха поставени сандъчетата за смет.

Между тия сандъчета зееше черният вход на сградата. Вратичката беше отворена. Преди да влезе, доктор Петър Тошков се огледа и в тоя миг по лицето му премина тръпка — стори му се, че някой стоеше отвън и скришом го наблюдава през ниския зид.

Макар че стълбището беше стръмно и се извиваше спираловидно нагоре, той го изкачи почти на един дъх, като вземаше по няколко стъпала наведнъж. Когато стигна третия етаж, той зави по коридора, който водеше надясно, и след няколко крачки се намери пред широката врата на своя кабинет. Вътре беше горещо, задушно — и подът, и стените, че дори и една част от гипсовия таван, всичко се къпеше в искрящите пладнешки потоци на слънчевия огън.

Най-напред спусна завесите и стаята тутакси потъна в приятна жълта здрачевина. Въздъхна, захвърли шапката си върху закачалката и уморено се отпусна на стола пред писмената си маса. Сега чак избърса челото и лицето си и кърпичката му стана мокра, като да я беше топил във вода.

Отгоре, върху масата, лежеше овехтяла кожена папка с текущите преписки. Като я видя пред очите си, докторът се намръщи. Не го дразнеше изтърканото ѝ лице, защото отдавна беше престанал да се интересува от външността на канцеларските си пособия. Но си спомни, че трябва да ходи при Светозар Подгоров на доклад. Тази папка съдържаше всичко онова, по което директорът трябваше да каже своето „да“ или „не“. Затова тя действуваше лошо на нервите му — погледнеше ли я, клепачите му натежаваха, доспиваше му се, сякаш беше бодърствувал цяла нощ.

Той погледна папката с натъжени очи и въздъхна. После отиде до големия шкаф в дъното на стаята и го отвори. Тук имаше поцинкована кофа, пълна догоре с празни шишета от лимонада. Докторът погледа някое време празните шишета и отново начумери вежди. Извади от чекмеджето на масата си кръгло джобно огледалце, пререса с гребенче оплешивелите си коси и натисна звънеца.

Този път секретарката му Ирина Теофилова влезе в стаята побързо, отколкото можеше да се очаква, и докторът едва успя да скрие гребенчето и кръглото си огледалце. Той похлупи тия неща с кожената папка и извърна глава към вратата. Беше сърдит заради лимонадата, но като погледна стройната и закръглена фигура на секретарката си, веждите му някак сами се отпуснаха и лицето му тутакси прие обичайния си добродушен вид. Той забеляза, че косите на Теофилова бяха влажни като след баня, и поклати глава.

— Вие пак сте се къпали в служебно време — каза той.

Но в гласа му нямаше укор, той беше дори ласкав. Теофилова мълчеше.

— Откакто инсталираха ония душеве горе — докторът искаше непременно да отвори дума за банята, — вие непрекъснато сновете по стълбището и постоянно се излагате на настилка. Не е хубаво така.

Как другояче можеше да се говори на тази тридесетгодишна разведена хубавица, за която докторът и тайно, и наяве мечтаеше да се ожени?

— Не е хубаво — повтори той.

Теофилова стоеше до вратата и мълчеше. Лицето ѝ, обикновено мургаво, сега беше бледо като у болен човек.

„Това е сигурно от светлината“ — помисли Петър Тошков и погледна спуснатите завеси. Навън денят изглеждаше матовожълт.

— Другарят директор на два пъти звъня за вас — каза Теофилова с приглушен глас.

Докторът се намръщи. Дали за това, че не беше успял да каже още нещичко за къпането, или защото въпреки маратонското си бързане този път не можа да изпревари повикването на директора — и сам не знаеше. Но чувствуваше, че днешният разговор със секретарката не върви. И докато премисляше какво да каже и как да започне — на служебни теми или с един малък увод за времето, — телефонът остро иззвъня. „За трети път“ — помисли докторът и повдигна слушалката.

Повикването беше нервно, късо, от няколко думи Петър Тошков остави слушалката и се изправи. Понечи да вземе със себе си овехтялата кожена папка с преписките, но си спомни, че онези неща са отдолу, под нея, и само махна с ръка.

Светозар Подгоров изглеждаше на около петдесет години, беше тъничък за възрастта си, висок, със слабо продълговато лице и гладко вчесани посивели коси. Устните му бяха женствени, но бледи, а синкавите му очи гледаха спокойно, съсредоточено и с някаква стъклена студенина. Носеше се съвсем по „началнически“: раиран панталон, тъмно сако, колосана риза. Една златна игла с рубинена главичка върху копринената му връзка издаваше вкус към артистично изящество, но, общо взето, той имаше вид на строг и прецизен човек.

Сега той стоеше изправен до прозореца, с наведена глава и кръстосани на гърдите ръце. Завесите бяха спуснати, един безшумен вентилатор въртеше перките си върху кръглата заседателна маса, покрита със зелено сукно.

Когато докторът влезе в кабинета, Подгоров трепна, повдигна глава и някое време втренчено гледаше пред себе си, като слепец. После той затършува по джобовете на самото си, извади кутия с папириси, помисли и отново я скри на мястото ѝ, без да запали.

— Да не би да нямате огън? — запита докторът и като се усмихваше с виновна усмивка, услужливо му подаде кибрита.

Подгоров махна с ръка.

— Имах една малка разправия с моите строители — въздъхна докторът. — Затова закъснях.

— Седнете — каза тихо Подгоров.

И двамата мълчаха.

Вратите на кабинета бяха тапицирани, прозорците — затворени и затова вътре беше тихо като в празен и откачен вагон.

— Докторе — каза Подгоров, като отново скръсти ръце на гърдите си, — имате ли сведения за това, как действа нашата противошапна ваксина? Изгражда ли задоволителен имунитет?

Гласът му беше глух.

— Че защо да не изгражда имунитет? — Петър Тошков повдигна рамене и се засмя.

— Питам — имате ли сведения? — навъси вежди Подгоров.

Докторът погледна в краката си и не отговори.

Сега Подгоров се засмя, но усмивката му беше хаплива и зла.

— Я ме погледнете в очите — каза той. — Вие наистина ли нищо не знаете за нашата ваксина? За това, как тя изгражда имунитет?

— Не ви разбирам — каза Петър Тошков и потърка челото си с ръка.

— Нима?

Подгоров помълча, после седна на мястото си, извади цигари и запуши.

— Другарю Тошков — каза полека той, като гледаше пред себе си, — време е за обяд и аз няма да ви задавам повече въпроси. Починете си, нахранете се добре, вие сте имали винаги добър апетит. А следобед в три часа заповядайте на кратко съвещание около тази кръгла маса. Свиквам колегиума на центъра, за да го информирате кое-що за това, как действа нашата противошапна ваксина в триградския край. Надявам се, че вие ще успеете да пригответе един малък, но *интересен* за колегиума доклад.

— Бива — кимна докторът. И кой знае защо стана, му изведнъж весело и се засмя с глас.

Подгоров рязко се изправи.

— Другарю Тошков — каза той и се прокашля, — който се смее най-подире, той се смее най-добре, нали така? В народните поговорки има дълбока мъдрост. Аз бих ви посъветвал да се отбиете веднага при

завеждация нашите кадри. От него ще научите една печална, но много интересна за вас новинка. И сигурно ще загубите доброто си настроение и охотата си за смях.

— Каква новинка? — изправи се на свой ред докторът.

— Ще чуете — каза тихо Подгоров. Той закопча сакото си, пристъпи до вратата и учтиво я отвори. — Неприятно произшествие във вашия отдел. Моля!

Когато докторът излезе, той постоя прав някое време, сетне тежко се отпусна в широкото си кожено кресло, наведе се и подпря главата си с ръце.

9

На другия ден към единадесет часа преди обяд в кабинета на полковник Манов се състоя кратко съвещание. Присъствуваха полковникът, Слави Ковачев и Авакум.

Слави Ковачев изглеждаше възбуден, бодър и което рядко се случваше с него, тази заран беше весел и любезно приказлив. Дори в костюма му имаше нещо дръзко и много либерално за неговия строго установен в консервативен вкус — за пръв път в живота си беше облякъл лека цветна риза от трико. Авакум, напротив, като да беше изпаднал в най-лошото си настроение — пушеше много, мълчеше и не забелязваше хората около себе си. Нито пък се стараяше да ги забелязва: сякаш целият свят му беше безразличен. И ако не бяха трескавите огънчета в очите му и нервните потрепвания на дългите му пръсти, можеше да се помисли, че той е един съвършено уморен и от хората, и от себе си апатичен човек.

— И така — каза полковник Манов, като се облегна върху масата — имате думата. Кой ще започне пръв? Разрешавам да се пуши и да се говори от място, без да ставате.

— Разрешете да ставам от време на време, без да говоря — усмихна се тихо Авакум, като излеко почукваше цигарата си в стъклената пепелница.

Полковникът кимна с глава.

— Той има вид на хрътка, която дълго е търсила, пък не е намерила следата — засмя се весело Слави Ковачев.

Авакум не обърна внимание на тази груба шега, той съвсем не я чу, но полковникът се намръщи и начумери вежди.

— Вие, капитане, като че ли сте уловили бика за рогата — каза той. — Не мислите ли, че след момчиловския случай трябва да бъдете по-деликатен?

— О — възкликна Слави Ковачев, — този момчиловски случай е стара история и не представлява нещо особено.

— Тъй да бъде, макар че не съм на вашето мнение — каза сухо полковникът. И натъртено заповяда: — Говорете!

Слави Ковачев потърка ръце.

— Историята е много заплетена и сложна — започна той с обичайния си висок тон, — но аз държа главната нишка в ръцете си, добрах се до най-важното и разчитам на успех. Моят метод е прост, аз не обичам сложните хипотези. Според мен колкото повече е заплетено едно престъпление, толкова по-опростен трябва да бъде методът за неговото разкриване. И затова в нашия случай аз разсъждавах така. Първо: шапната зараза се появява в района на Триград, до границата. Ние имаме опит в тия работи, знаем, че когато шап се появи край границата, това не е случайно. Второ: противошапната ваксина, която центърът изпраща в заразения район, се оказва изведнъж негодна. Това е знаменателно. Ако например избухне пожар в някой много важен завод и нашата противопожарна команда отиде там с празни цистерни или с повредени помпи, това също няма да бъде случайно. Подпалвачите на завода без друго ще са имали някаква връзка с ония, които са изпразнили цистерните или са повредили помпите. Тия два факта се взаимно допълват и дообясняват. В нашия случай центърът играе ролята на пожарната команда. Някой или някои от този център имат връзки с типовете, които организират и пренасят шапната зараза. Такава беше моята основна хипотеза. Трябваше да се открият, значи, хората, които поддържат връзка със задграничните шпионски централи. Къде трябваше да ги търся? Не, разбира се, сред плановиците и машинописците. Плановиците и машинописците не работят със серуми и лекарства. Със серумите и лекарствата се занимава отделът „Лекарства и снабдяване“. И преди всичко, и специално: началникът на отдела доктор Петър Тошков, магазинерът Венцеслав Рашков и неговият помощник Кънчо Настев. В тази основна тройка аз реших да търся едно от главните действащи лица на шапната афера. От само себе си се разбира, че нито за миг не съм си правил илюзии, какво тази основна тройка изчерпва всичко. Но като се улови една бримка, чорапът се разплита.

Започнах да проучвам биографиите на тия трима души и междувременно се натъкнах на един много интересен факт. Като прелиствах сведенията на триградския граничен участък за появата и разпространението на шапната зараза, аз изведнъж забелязах между

редовете едно познато име. В съобщението се изреждаха имената на неколцина пътници, които са минали по шосето между Тешел и Девин, без да са имали специален пропуск за движение в граничната зона. Четирима от пътниците са били местни селяни — те са проучени от нашите хора и върху тях не пада никакво съмнение.

На петнадесети август — два дни преди първото съобщение за появата на шапа — към десет часа преди обяд дежурният старшина спира един моторист в момента, когато мотористът искал да свърне надясно, за да поеме пътя, който води за Триград. Това бил нашият доктор Петър Тошков, началникът на отдела „Лекарства и снабдяване“ при Центъра за борба със заразни болести. Той имал пропуск, но в документа било означено само едно селище: Девин. Когато старшината го попитал какво търси в Тешел и защо иска да свърне по пътя за Триград, докторът отговорил, че му се щяло да види триградските скали и да си налови в реката малко планинска пъстърва. При това той показал служебно удостоверение, че е командирован в Девин и околностите му по служба. Тогава старшината на свой риск му разрешил да остане до обяд на разклона, като изрично му забранил да навлиза по-навътре в дефилето.

Към три часа следобед граничният обход спипал доктора в самата средина на дефилето и доста надалече от тунела, който минава през скалите. Метнал бил въдица в един дълбок вир, а наблизо до него седял Ракип Колибаров от село Триград. Трябва да кажа, че този Ракип е доста съмнителен, макар и против него да нямаме конкретни улики. Знае се само, че има брат, избягал зад граница, а вуйчо му е убит миналата година от неизвестни лица. Понеже докторът нямал пропуск за движение в района на Триград, станала голяма разправия. Завели го в заставата, оттам звънели в Смолян, от Смолян в София и чак привечер го освободили. Накарали го да даде писмени сведения. Докторът писал между другото, че не познава Ракип Колибаров, че го виждал този ден за пръв път и че Ракип сам дошъл при него, за да погледа как лови пъстърва.

Това станало на петнадесети август — два дена преди избухването на шапната зараза в района на Триград.

Този случай ме накара да се заема още по-усърдно с проучването на докторовата биография. Той е роден в град Сандански 1910 година. Баща му бил заможен човек, държал е дюкян и кръчма, имал много

лозя. Петър Тошков завършил ветеринарна медицина в София, а после бил изпратен на специализация в град Женева, Швейцария. Като се върнал от чужбина, веднага бил назначен за околийски ветеринарен лекар в Горна Джумая. През 1942 година бил изтеглен на работа в Министерството на земеделието, а година по-късно го повишили в чин инспектор. В качеството си на инспектор той обикалял изключително районите в южната и югозападната част на страната. С политика не се занимавал. Обичал гуляйджийските компании и пръскал нашироко пари. След Девети септември бил назначен на длъжността, която заема и сега.

Петър Тошков е страстен риболовец. Притежава мотор „Ява“ 350 кубика и с него шари през празничните дни и отпуските си из цялата страна.

Сега искам да обърна вниманието ви върху следните факти. В документите на Държавна сигурност неговото име се споменава на два пъти и не пряко, а във връзка с други хора. Миналата година на втори януари двама легационни „чиновници“, изгонени по-късно от пределите на страната като „персона нон грата“, са били на излет в околностите на Боровец и заедно с тях е бил и Петър Тошков. На седми май тази година Петър Тошков е бил на риболов някъде около Сливница; през целия ден се е движил с лицето Крум Славов Хаджихристов от село Сливница, бивш фелдфебел от царската армия, съден от Народния съд.

И така: Петър Тошков поддържа връзки с дипломати „нон грата“, среща се с политически престъпници, обикаля южната граница без разрешение и си устройва срещи с лица, чиито близки са станали изменници на родината и имат вземане-даване с шпионски агентури. Не е бог знае колко трудно да се предположи, че именно човек с такава характеристика може да изпраща негодна ваксина в заразените райони. Доказателства? Моля! Вчера ги открих.

Вчера следобед, след редовното работно време, аз имах възможност да прегледам кореспонденцията между отдела за снабдяване и складовата служба. В това отношение — Слави Ковачев погледна Авакум — аз много се радвам, че и вие, другарю Захов, вървите по моите стъпки, тоест работите с моя метод, тъй като аз заварих вашия помощник-лейтенант Марков да се труди над същата тази кореспонденция, която и аз имах пред вид. Не зная какви са

вашиите изводи, но моите открития и тези на лейтенант Марков са абсолютно еднакви. Какво ме накара да прегледам въпросните книжа? Аз исках просто да видя каква ваксина е получил отделът от Германската демократична република, какво съдържат складовете на Венцеслав Рашков и какви са разпорежданията на началника Петър Тошков.

Най-напред прегледахме изходящата кореспонденция на отдела — копията на писмата, които Петър Тошков е изпращал до складовата служба. Обърна ни внимание едно по-дълго писмо — в него началникът даваше указания как да се съхранява германската ваксина, а именно — цитирам буквално: „... да се държи в хладилен шкаф, на тъмно и в никакъв случай при температура по-висока от 6° Целзиеви.“ Писмото носеше дата „четвърти март“ и два подписа: отдясно — на Петър Тошков и отляво — на Ирина Теофилова, секретарка на отдела. „Я да видим дали Венцеслав Рашков е спазил тези специални условия“ — предложи лейтенант Марков, но аз му рекох: „Нека преди това да проверим дали той е получил изобщо това писмо.“

Отворихме папката, в която Кънчо Настев, помощникът на Венцеслав Рашков, класираше входящата кореспонденция. Намерихме оригинала на писмото от четвърти март и още от пръв поглед разбрахме, че то хем е същото, хем не е същото. Спогледахме се учудено, после захванахме да го сравняваме дума по дума с неговото копие. И на онова място, където в копието се четеше: „... да се държи в хладилен шкаф, на *тъмно* и в никакъв случай при температура по-висока от 6° Целзиеви“ — текстът беше променен така — цитирам буквално: „... да се държи в шкаф и в никакъв случай при температура по-висока от 26° Целзиеви“. Бяха изпуснати думите „хладилен“ и „на тъмно“, а към единицата „6“ беше прибавена отпред десетицата „2“. Разбира се, двете изпуснати думи и прибавената десетица — това щеше да лиши ваксината с течение на времето от имунитетната ѝ сила.

Ние проучихме шрифтовете на оригинала и на копието — двата документа бяха писани на една и съща пишеща машина. Тази машина, марка „Континентал“, се оказа в канцеларията — на нея работи машинописката Христина Чавова, девойка, проверена в политическо отношение, дъщеря на загинал партиен функционер. Извадихме други писма и започнахме да сравняваме подписите. Подписът на Петър Тошков си беше абсолютно същият — никаква разлика в буквите, в

криволиците и надебеляванията. Но работата с подписа на Ирина Теофилова стоеше малко по-другояче. Върху другите писма буквите „о“ и „в“ бяха изписани затворено — така бяха изписани и върху копието на това писмо от четвърти март. А на оригинала тези две букви изглеждаха разтворени и приличаха удивително много на едноименниците си от подписа на Петър Тошков. И още нещо: Ирина Теофилова пише изобщо прибрано, буквите ѝ се скачват една с друга, а тука буквите бяха раздалечени и разстоянията между тях напълно съвпадаха с раздалечеността между докторовите букви. Ние снемме на часа двата документа с фотоапарат и вие, другарю Захов, притежавате по един екземпляр. Лейтенант Марков, който е специалист в графологията, твърди, че подписът на Теофилова върху оригинала на писмото е сложен без друго от ръката на Петър Тошков. Не зная какво мислите вие, но аз напълно споделям мнението на лейтенанта.

Авакум повдигна рамене и Слави Ковачев се умълча за някое време.

— Продължавайте — подкани го полковникът.

— След това ние отидохме в складовата служба, оставихме преписката в канцеларията и слязохме в сутерена, където очаквахме да намерим флаконите с германската ваксина. В сутерена нямаше никаква ваксина. Изкачихме се на приземния етаж — същият резултат. Тогава решихме да надникнем в таванското помещение. Там нашите странствувания се увенчаха с успех: в едно кътче под покрива на обикновена чамова етажерка бяха наредени петдесетина картонени кутии. Всяка съдържаше по двадесет флакона. Други няколко кутии зееха празни — тяхното съдържание очевидно беше отправено само пред няколко дни за Родопския край...

Погледнахме окачения на вратата термометър — живачният стълбец показваше 28° Целзиеви. Венцеслав Рашков беше преизпълнил указанията на своя шеф.

Преди да формулирам хипотезата си в един окончателен вид, аз искам да кажа по няколко думи за другите двама мъже. Венцеслав Рашков е роден в град Сандански, забележете — в града на Петър Тошков. Това е знаменателно, нали? Вие трябва да знаете и друго нещо — този момък е бил назначен в центъра по препоръка на доктора. Ако изискате личното му дело от кадровата служба, вие ще откриете там цели три страници, в които докторът възхвалява този младеж с най-

възторжени думи. Много ласкави неща е казал той и за родителите му — колко били трудолюбиви, честни, прогресивни и прочие, все в този дух. Венцеслав Рашков е завършил търговски техникум, отслужил е военната си служба в танковите части и преди да постъпи в центъра, е работил като инструктор по авто-мото в курсовете на ДОСО. Той е голям спортен запаленко и маниак на мотоциклетни и автомобилни теми. Освен заплатата си други доходи не е имал. В последно време се е хвалил пред свои близки хора, че ще си купи мотоциклет „Ява“ триста и петдесет кубика.

Кънчо Настев, помощникът на Венцеслав Рашков, е от град Хасково. Той работи в складовата служба при центъра повече от двадесет години. Винаги се е проявявал като скромен и незабележим човек. Има едноетажна къща в квартал Модерно предградие, но от един месец е струпал материал, за да вдига и втори етаж.

Като говоря за тия трима служители от центъра, аз искам между другото да изтъкна една интересна подробност. Преди два месеца доктор Петър Тошков си купува апартамент в жилищния комплекс „Изток“, Венцеслав Рашков приказва за мотоциклет триста и петдесет кубика и в деня на смъртта си той има в своя портфейл една голяма сума пари. Хрисимият Кънчо Настев, който цял живот е получавал архиварска заплата, си доставя на свободни цени строителен материал, за да вдига втори етаж. Както виждате, в едно късо време нашите приятели се замогват, разполагат с много пари, купуват апартаменти, скъпи мотори, удвояват къщите си.

И като обобщавам всичките тия факти, аз стигам до следната хипотеза. По време на специализацията си в Женева Петър Тошков е бил въввлечен в мрежите на германската разузнавателна служба. С помощта на нейните резиденти в България той е бил назначен за инспектор в ония южни погранични райони, които пряко са интересували хитлеристкия шпионаж на Балканите. След края на войната Петър Тошков е бил оставен на мира и трябва да се предполага, че дълго време не се е занимавал с никакъв шпионаж. „Консервираният“ шпионин е живял относително спокойно. Но преди три години той е отново привлечен на работа — този път от западното разузнаване. Възложена му е била скромна задача — да се ограда със свои хора в службата. И Петър Тошков назначава своя млад съгражданин Венцеслав Рашков за магазинер на складовия отдел. Той

е бил сигурен, че младият човек ще го слуша — и поради старите си връзки със семейството му, и поради това, че главно от него е зависел по-нататъшният му прогрес в служебната йерархия. Тепърва ще има да се установява какво по-точно е вършил Петър Тошков през тия три години — къде е скитал със своя мотор из южните краища на страната, с какви други персони „нон грата“ е поддържал връзки, защо е ходил в Сливница при оня фелдфебел и прочие.

Но да се върнем към последните събития. Веднага след пристигането на германската ваксина или може би малко време преди тя да бъде доставена, Петър Тошков получава нареждане да направи каквото трябва, за да бъде лекарството напълно обезсилено в едно непродължително време. На четвърти март Петър Тошков диктува на секретарката си писмото, за което стана дума одева. Секретарката дава черновата на машинописката Чавова и тя го преписва mot a mot. Аз забравих да ви кажа, че тази чернова и сега си седи скрепена към копието на писмото и че копието е абсолютно идентично с черновата. След това секретарката подписва и оригинала, и копието и ги изпраща за подпис при началника. Какво прави началникът?

Той съвсем не бърза да изпрати писмото до складовия отдел. Той просто го задържа при себе си. А след края на работното време, когато чиновниците напускат канцелариите, Петър Тошков сяда пред машината на Чавова и върху чиста бланка написва ново писмо — онова без двете думи и с прибавената десетица. Той унищожава стария, *истинския* оригинал; новия подписва отдясно, а отляво имитира подписа на Теофилова, и то доста сполучливо.

На другата сутрин, пети март, той звъни на куриера, заповядва му да занесе копието и черновата в архивата, а оригинала да връчи срещу подпис на складовата служба.

Ако разтворите разносната книга на отдел „Лекарства и снабдяване“, вие ще видите, че Кънчо Настев е получил въпросното писмо наистина на пети март.

Но, ще кажете, как такива опитни хора в съхраняването на медикаментите като Настев и Рашков не са овреме забелязали *нередното* в разпореждането на началника? Та за пръв път ли получават и съхраняват разни ваксини? Аз мисля, че и двамата са забелязали *нередното* в това разпореждане. Но Венцеслав Рашков си е мълчал, защото *такава* е била волята на неговия покровител и шеф.

Пък и в края на краищата той е имал с какво да измие ръцете си в случай на нужда — началническото писмо, един официален документ! А Кънчо Настев е мълчал поради простата причина, че неговият пряк шеф не е обелвал дума по този въпрос. Но аз мисля, че в случая под различна форма са били пуснати в циркулация и пари. Толкова пари, колкото са били нужни за издигането на един втори етаж и за покупката на една „Ява“ триста и петдесет кубика. Докторът е давал пари на магазинера, а магазинерът — на своя помощник.

На петнадесети август Петър Тошков заминава за Девин — уж за да инспектира местната санитарно-лекарствена база, а всъщност, за да се срещне с резидента на задграничния шпионски център. Дали Ракип Колибаров е този резидент, или негова връзка — това тепърва ще има да се установява. И дали Ракип е получил от доктора заразата, или докторът е бил осведомен от Ракип, че заразата е била вече доставена — и това, разбира се, подлежи на установяване.

И така шапната зараза избухва с ужасна сила. Доктор Светозар Подгоров бие тревога и нарежда на отдела незабавно да изпрати с коли и със самолети спасителната германска ваксина до застрашените райони. Петър Тошков и неговият магазинер проявяват учудваща активност — и партийното бюро, и профорганизацията ги поздравяват за напрегнатата извънредна и денонощна работа.

Минават няколко дни, изтича седмица и повече — и до центъра започват да пристигат тревожни съобщения: ваксината не изграждала имунитет. Но Петър Тошков е спокоен, тутакси след работа бяга с мотоциклета си до язовир „Искър“ за риба, вечер гуляе с приятели. — На това място от речта си Слави Ковачев погледна многозначително Авакум.

Авакум каза:

— Това е абсолютно вярно. Познавам доктора и през тия дни, за които говорите, аз на няколко пъти съм вечерял на неговата трапеза и в новия му апартамент.

В стаята настъпи неловко мълчание. Полковник Манов затършува в чекмеджето си за цигара, но Авакум любезно му предложи от своите.

После Авакум се извърна към Слави Ковачев и усмихнато запита:

— Защо прекъснахте разказа си на най-интересното място?

— Нищо — кимна Слави Ковачев. — Ще продължа. От осемнадесети август тези хора са пред очите ми и аз познавам всяка тяхна стъпка. И така три дни преди самоубийството си Венцеслав Рашков говори по телефона със своя брат в град Сандански. На двадесет и шести август двамата с Петър Тошков тръгват за ЦУМ и там дълго време се въртят в щанда за мотоциклети. Преди да излязат, те купуват от книжарския щанд една туристическа карта на България, а сетне отиват в закувалнята на площад „Славейков“. Докато закусват, Петър Тошков чертае нещо по картата, а Венцеслав Рашков записва нещо върху бялото ѝ поле. После той я сгъва и я поставя в левия джоб на сакото си. Тези карти не са рядкост — може да се купят от всеки павилион и струват само два лева. В името на обществената сигурност сторих грях — на изхода аз се сблъсках с него и измъкнах картата. Ето! — Слави Ковачев постави на коляното си една карта-диплянка и бързо я разтвори. — Това е. Тук може да се види какво е чертала с червен молив ръката на Петър Тошков. — Слави Ковачев помълча. — Шосейният път от София до Триград! — провикна се тържествено той. И добави, но по-тихо: — А знаете ли какво е записала ръката на магазинера на бялото поле? Тук Венцеслав Рашков е записал с черен молив едно име, което аз вече на няколко пъти споменах: Ракип Колибаров.

Той повдигна глава, за да види какъв страшен ефект е произвело това име, но в тоя миг стаята се изпълни с весел и гръмогласен смях.

Смееше се Авакум. От сърце, отпуснато, с глава отметната назад. Навъсеното лице на полковник Манов почервения.

— Моля за извинение! — изправи се Авакум. — Много съжалявам за тоя неуместен смях. Но аз изведнъж си представих как колегата Ковачев се е изненадал, като е видял името на Ракип. Затова ме досмеша.

— А според мен вие напразно се смеете — каза полковникът.

— Напротив, аз не се изненадах особено — каза Слави Ковачев и в гласа му прозвучаха нотки на осъзнато достойнство. — Защото аз вече се догаждах накъде може да избие тази работа. Петър Тошков е разбрал, че нещата с ваксината отиват на зло, усетил е, че земята може да се продъни под краката му, и затова решава да се отърве от главния си съучастник. Внушил му е, че положението е безнадеждно, че го заплашва неминуем провал, съд, а може би и бесило. По всяка

вероятност Венцеслав Рашков е направил опит да се скрие зад разпорежданията на официалното писмо от четвърти март, но е ударил на камък. „Не храни надежди в това писмо — казал му е вероятно докторът. — Това писмо представлява само един хвърчащ лист и нищо повече. Аз имам копие със същия номер и от същата дата и в копието е указано как трябва *наистина* да се съхранява ваксината, а твоят оригинал е един фалшификат. Ще кажа, че си го съчинил сам и си прекопирал подписа ми, а истинския оригинал си унищожил. Какво повече?“ А после му е предложил да го прехвърли зад граница, като е разчитал, че Колибаров ще съумее да се справи с него. Дал му е пари да си купи мотор, означил е пътя до Триград и му е съобщил името на човека, който ще го преведе през граничната полоса. Но тук излиза на преден план един нов момент: картата изчезва. Като е написал името на Ракип Колибаров със собствената си ръка, Венцеслав сам е подписал смъртната си присъда: и двамата са сигурни, че диплянката е попаднала в ръцете на милицията. Към седем часа вечерта те се разделят при паметника на патриарх Евтимий. Докторът обещава да навести приятеля си на другата заран. И така спешното ликвидиране на Венцеслав става въпрос на живот и смърт за самия Петър Тошков.

Двадесет и седми август. Малко след десет часа докторът пристига при Венцеслав, но влиза в кабинета му не през главния вход, а откъм поляната, като прескача прозореца. Заклучва вратата и му съобщава шепнешком, че на отсрещния тротоар срещу главния вход стоят двама агенти. Венцеслав също ги е видял, когато заранта е идвал на работа. Трябва да кажа, че и моят помощник е забелязал тайнствената двойка, но е предположил, както трябва и да се очаква, че са хора от Държавна сигурност. А от справката, която направихме, се оказва, че никой не е изпращал такива хора и че никой не знае абсолютно нищо по този въпрос. За мен и сега е тайна какви са били тия мъже и кой ги е изпратил да наблюдават сградата на складовата служба. Това е една интересна загадка.

Като е чул, че непознатите стоят все още пред входа, Венцеслав е загубил „и ума, и дума“, уплашил се е и е изпаднал и физически, и душевно в транс на пълно и безнадеждно отчаяние. Прекарал нощта в безсъние, потиснат от страшното неизвестно, което виси над главата му, той е загубил нервите си, престанал е да има своя воля и докторът е съумял добре да използва психологическия му банкрут. Натикал е

отровата в ръцете му: това било едничкото средство, с което разполагал Венцеслав, за да спаси поне името и честта на семейството си. Може би той се е двоумил някоя и друга секунда поради инстинктивния страх от смъртта. Тогава Петър Тошков сигурно му е казал, че цианкалийт убива по-бързо и по-безболезнено от клупа на бесилото. Те са водили тоя няколкоминутен разговор прави, до писмената маса на Венцеслав. Петър Тошков отива до етажерката, грабва шишето и пълни чашата с вода. Този шум кара Венцеслав да осъзнае всичкото безсмислие на съпротивата си — чувствава, че участта му е решена, повдига ръка и налупва отровата. Сега чашата е пред лицето му — той изпива водата на един дъх и оставя празната чаша върху масата.

А докторът, без да го поглежда, обкрачва прозореца, прехвърля се навън и тичешком пресича поляната. След половин час той отива на работа, но се изкачва до канцеларията си през черния вход на сградата — за да не бъде забелязан. Моите хора са го видели вчера как, запотен и почервенял от бързане, той се е вмъкнал в дворчето на сградата, за да се изкачи *скришом* до канцеларията си на третия етаж. Мъчел се е да замаскира, да *укрие* отсъствието си от службата. Знаел е, че медицинската експертиза ще установи точния час на отравянето, затова всякак е гледал през тоя именно час той да си бъде в канцеларията. Един вид — бързал е да си устрои *алиби*.

Така според мен са се развили нещата през тия няколко дни.

Слави Ковачев избърса запотеното си чело, въздъхна дълбоко и устреми очи в лицето на полковника.

— Всичко това е много интересно! — каза полковник Манов и помълча замислен някое време. — Но защо след оня случай с картата Петър Тошков не действувва веднага, незабавно, както би действувал човек, изпаднал в неговото положение, а отлага изпълнението на плана си за сутринта, и то чак след десет часа? — Полковникът пак помълча. — До десет часа на другия ден Държавна сигурност може да сложи ръка и върху Венцеслав Рашков, и върху Ракип. При това бързо и неудържимо разпространение на шапната зараза органите на сигурността ще действуват спешно — ще използват всяка следа *тутакси*, когато тя им се мерне пред очите. Защо е тоя бавеж в действията на Петър Тошков, пък и във вашите действия, другарю капитан?

Слави Ковачев трепна, лицето му почервения.

— Позволете да отговоря на въпросите ви поред. — Той се загледа в килима. — При паметника на патриарх Евтимий аз изпуснах доктора от очи. Наблизо има пиаца. Той се качи в една кола и препусна по посока на булевард „Руски“. Незабавно го последвах с друга кола, но точно на пресечката с трамвайната линия светофарът светна червено и ние спряхме, за да изчакаме трамвая, който в същия момент потегляше за към площад „Славейков“. Когато линията се освободи, аз заповядах на шофьора да кара бързо по булевард „Толбухин“, но колата с доктора беше изчезнала вече. Сметнах за благоразумно да се върна отново на пиацата. След петнадесет минути таксито се завърна и аз разбрах от шофьора, че докторът ме беше изиграл по най-хитър начин. Вместо да спре на някакъв определен адрес, той слязъл пред ЦУМ откъм булевард „Георги Димитров“. Според мен той е съзнавал опасността, която го заплашва, но не е имал възможност да действа незабавно. Трябвало му е време да помисли как при създалата се обстановка да премахне Венцеслав. Много е възможно да е отишъл за съвет при някого от своите хора. Намирането на цианкалий и установяване на връзка с Ракип Колибаров — това сигурно е ангажирало времето му до десет часа на двадесет и седми август. Що се отнася до мен — Слави Ковачев повдигна рамене, — аз едва днес изясних за себе си някои неща, затова и не поисках разрешение за арестуването на Петър Тошков. Но пък изпратих шифрована радиograma до Смолян за Ракип Колибаров. Наредих да не бъде изпускан от очи.

Полковник Манов записа нещо в бележника си, после се извърна към Авакум:

— Вие, другарю Захов, имате ли своя хипотеза по тия работи? Или сте напълно съгласен с изводите на другаря Ковачев?

10

Авакум се изправи, поразкърши рамене и захвана бавно да се разхожда из стаята.

— Вчера, струва ми се, аз ви казах, че познавам някои от хората, които работят в центъра. Моят приятел Анастаси Буков, който е участъков ветеринарен лекар в Триград и на командировка в София, същият този Анастаси Буков ме запозна с началника на отдела „Лекарства и снабдяване“, прекрасния човек доктор Петър Тошков.

Полковникът трепна и повдигна вежди:

— Прилагателното „прекрасен“ вие поставяте в кавички, нали така?

— Нищо подобно! — Авакум се намръщи и помълча някое време. — Аз нямам никакви основания да поставям тези думи в кавички. Поне засега. А нещо в мен самия ми подсказва — може би това е моят скромнен житейски опит, — че около името на този човек и за в бъдеще няма да се яви необходимост от поставянето на каквито и да било кавички.

— В моето изложение аз се основавах изключително на факти — забеляза Слави Ковачев. — Вие би трябвало да оборите точка по точка тия факти, а това е невъзможно. Моята хипотеза е построена от факти така, както една сграда се строи от тухли и бетон.

Авакум запали цигара и по устните му се плъзна привичната за него снизходителна усмивка. Но този път тя не беше добродушна и незлобива — от нея като че ли вееше мраз и този мраз не предвещаваше нищо добро.

— Другарю Ковачев — започна той, без да прекъсва разходката си по килима, — аз ще си позволя най-напред, ако другарят полковник ми разреши, да ви направя няколко комплимента във връзка с вашия метод. Вие очевидно проявявате блестящи качества в събирането и натрупването на фактите. Като ви слушах, аз научих доста нови неща, които не познавах до този момент. Аз ви поздравявам и същевременно съм ви много признателен за това. Особено ценни са за мен сведенията

ви за ония двама тайнствени мъже, които вчера сутринта са наблюдавали складовата служба на центъра. Че сте забелязали отсъствието на Петър Тошков от работа и точния час, когато се е завърнал в канцеларията си — и това е чудесно и ще бъде от изключителна полза за по-нататъшното следствие. Както казах, в събирането и натрупването на фактите вие сте много усърден и показвате безспорен талант.

— О — каза Слави Ковачев, почервенял до уши, — това са дребни работи.

— И в целенасоченото комбиниране на фактите вие проявявате добър усет. Следването на Петър Тошков в Швейцария, обиколките му по границата, срещата с чужденците „нон грата“, екскурзията му до Триград и свиждането с Ракип Колибаров, фалшивото писмо — такава комбинация наистина може да окачи човека на въжето. Добро, реалистично въображение проявихте и в инсценировката с отравянето. Тоя детайл с водата много ми хареса.

В началото на вашия разказ вие казахте, че вървите по моите стъпки, направихте алузия, че нашите изследователски методи са еднакви. Като пример посочихте случая с проучването на служебната кореспонденция. Вярно е, че независимо един от друг ние и двамата се насочихме към служебните книжа. Но от този факт вие вадите едно доста произволно заключение за уж съществуващата еднаквост в нашите методи. Вие се насочихте към документите, за да установите защо ваксината не действа. Вие търсите обяснението, за да установите порока. Пък аз най-напред установих порока, а след това търсих обяснението. Вчера по обед ние и двамата бяхме в склада, но вие, другарю Ковачев, не намерихте за необходимо да надзърнете веднага по рафтовете, за да видите в какво състояние се намира ваксината и дали има нещо *особено и нередно* в това състояние. На вас дори и през ум не ви мина да направите това. Пък аз надзърнах в рафтовете и открих, че ваксината се държи на светло, под покрива на тавана, и при двадесет и осем градуса горещина. Аз зная, че ваксина, която се държи дълго време при подобни, неподходящи условия, не може, разбира се, да изгради задоволителен имунитет. Като съпоставих тази констатация със сведенията, получени от заразените райони, на мен ми стана напълно ясно, че *особеното и нередното* в състоянието на ваксината не са *случайни* неща. В обяснението на тия *неслучайни*

неща се намира и ключът на загадката. Проучванията на кореспонденцията е само една пътечка към тоя ключ.

И тъй: това, което при моя изследователски метод е *първо*, при вас се явява *второ*. Ето защо аз мисля, че вие доста произволно уеднаквявате нашите методи на изследване.

Както при момчиловския случай, така и тук вие сериозно подценихте ролята на наблюдението. Не става дума за наблюдението *въобще*, а за оня пръв оглед, който се прави на обстановката веднага и непосредствено след произшествието. Вие наблюдавате прибързано, пък и не умеете да виждате добре, когато наблюдавате. Съзирате и схващате някои очевидни следи от елементарен характер. А следите от елементарен характер винаги и във всички случаи водят до елементарни обобщения, до шаблонни представи и до шаблонно мислене. Така например вие по чисто логичен път дойдохте до извода, че Петър Тошков не е минал през главния вход на складовото помещение: щом като вашият наблюдател не го е видял да влиза през главния вход, логично е да се мисли, че той се е прехвърлил в канцеларията на Венцеслав Рашков през прозореца. Това, разбира се, е един логически шаблон. Той разкрива само едната половина на истината, а именно, че някой е влизал в канцеларията на Венцеслав Рашков не през главния вход, а през прозореца, който е много нисък, за да бъде прескочен по най-лесен начин. Но кой е този човек? Предположението, за да стане основа на една смислена хипотеза, трябва винаги и внимателно да се проверява. Вие твърдите, че този човек е Петър Тошков. Аз пък твърдя, че лицето, което е влязло през прозореца, не е Петър Тошков. И вие не сте в състояние да ми докажете, че сте прав, защото ви липсват каквито и да било непосредствени наблюдения, за да защитите вашата теза. А пък аз извърших наблюдения, които доказват по абсолютно безспорен начин, че лицето, което е прекосило поляната и прескочило прозореца, няма нито краката, нито ръста, нито ръцете на Петър Тошков.

— Фантазии — усмихна се скептично Слави Ковачев.

— Когато обобщавам фактите и изграждам хипотеза, аз прибъгвам до фантазията си, и то доста много, това не отричам. Когато извършвам наблюдения, аз съм само математик и боравя с точност до сантиметър. Но по-нататък — аз говоря все във връзка с тази лоша черта у вас — да наблюдавате повърхностно и да не виждате, както

трябва. Така например вие забелязахте водната чаша и след като разбрахте от доктор Аврамов, че тя не съдържа следи от цианкалий, престанахте да се интересувате от нея. Вие изобщо я забравихте. Вие се задоволихте да ѝ припишете някакво психологическо въздействие — това е красиво, дори поетично. Но като се придържате към логичния шаблон „в чашата няма следи от цианкалий — следователно тя не представлява веществено доказателство“, вие не намерихте за нужно да я изследвате, да я направите обект за по-сериозно и задълбочено наблюдение. Ако бяхте извършили такова наблюдение, вие щяхте да откриете по шийката ѝ твърде интересни следи.

— Нямаше никакви следи — каза Слави Ковачев и тръсна глава.

— Въпрос на виждане — усмихна се студено Авакум. — Понататък. Вие коленичихте до трупа на Венцеслав върху килима, а не забелязахте върху този килим, наляво от трупа, едно широко мокро петно. Вие не обърнахте внимание, че от това място на килима беше изрязана тънка продълговата ивица, нали?

— Излишни и ненужни подробности! — Слави Ковачев помръдна с рамене.

— Но защо нервничите? — усмихна се Авакум. Този път усмивката му беше някак прекомерно ласкава.

— Трябва спокойно да слушате — каза полковникът.

— Но той ни затрупва с излишни подробности, а до този момент не се е конкретизирал защо смята своя приятел Петър Тошков за невинен! Това е губене на ценно време.

По лицето на Авакум премина сянка. То като че ли се изостри още повече, а гълъбовосивите му очи светнаха със стоманен блясък.

— Другарю полковник — каза той спокойно, без да извисява гласа си, като стоеше наред стаята, — аз няма да се откажа от това дело дори ако мислите и вие като моя колега Слави Ковачев, че проявявам пристрастие и съм субективен по отношение на доктор Петър Тошков. Поради това, че докторът е мой познат, може би ще е уместно аз да бъда изваден от служебното следствие. Уверявам ви, че това няма никак да ме огорчи. Нека бъда изваден. Но и като частно лице, като обикновен гражданин аз ще съумея да направя каквото трябва, за да спася и живота, и честта на един невинен и много полезен човек.

— Хм! — усмихна се Слави Ковачев.

Полковникът почука по масата.

— Другарю Захов — каза той. — Даже Петър Тошков да ви беше рожден брат, пак нямаше да ви извадя от служебното следствие. Моля, продължавайте разказа си, но бъдете повечко конкретен. В това отношение другарят Ковачев има известно право. Все пак вие трябва да представите конкретни доказателства за неговата невинност така, както другарят Ковачев представя конкретни доказателства за неговата виновност. Имате думата.

— Благодаря — кимна Авакум.

Той се намести в креслото си и някое време мълчеше, като почукваше с пръстите по широките и меки облегалки. После каза:

— Като критикувах метода на другаря Ковачев, аз косвено защитавах доктора. Но вие искате да говоря още по-конкретно, обстоятелствено. Моля!

Първо. Докторът не е давал никакви пари на Венцеслав Рашков. Тази легенда за произхода на осемте хиляди лева, които бяха намерени в портфейла му, е абсолютно несъстоятелна. Вчера следобед лично аз говорих по телефона с брата на тоя нещастен момък. Осемте хиляди лева представляват половината от стойността на бащината му къща. Братът продал наследствения имот и изпратил половината от парите на Венцеслав. Направих проверка в пощата. На двадесет и трети август е получен запис на Венцеславово име на стойност осем хиляди лева. Аз поддържам втората половина от мнението на другаря Ковачев — че тия пари наистина са били определени за покупката на мотоциклет. Бедният Венцеслав Рашков беше страстен любител на мотоциклетния спорт! Във всеки случай докторът няма нищо общо с тия пари.

Второ. Следите върху перваза на прозореца и по посока на улицата през запустелия двор са оставени от човек, чиито пръсти, крака и ръце са значително по-малки от ръста, краката и пръстите на доктора.

Трето. До трупа на Венцеслав, както казах вече, забелязах широко мокро петно. Аз изрязох една ивица от това място на килима и веднага я занесох в лабораторията, за да се подложи на химически анализ. Петното произлиза от вода, в която са размесени *минимални* остатъци от цианово съединение — цианкалий. Ако се вярва на инсценировката, която другарят Ковачев представи пред нас, следва да се направи една сериозна корекция в неговата режисура. А именно —

че Венцеслав не е нагълтал в сухо състояние отровата, а предварително я е разтворил във вода. И че след като е изпил тоя силен концентрат, той пак е налял вода в чашата, изплакнал я, сетне я лиснал върху килима. Знае се, че цианкалийт действа светкавично върху организма, като електрически ток. Абсурдно е да се предполага, че Венцеслав е имал възможност да разсъждава, да налива вода в чашата, да я плакне и разлива, след като е бил погълнал вече отровата. Пък и защо му е трябвало да върши всичко това? Аз съм повече от сигурен, че това действие е било извършено от *другото* лице, което е донесло отровата и е присъществувало в стаята.

Но какъв смисъл има това действие, каква е неговата логична подплата? Според мен то няма *никаква* логична подплата. Пълна безсмислица е да се плакне една чаша, след като отровата е вече изконсумирана. Отровата е в организма на умрелия, тя ще бъде открита в трупа му — защо е необходимо да се заличават следите ѝ от чашата?

Това действие — измиването на чашата — има изключително *психологична* подплата. Второто лице, това, което е донесло отровата, е било свидетел на Венцеславовата смърт. След като момъкът е изпил концентрата, то се е дръпнало към прозореца. Нещастникът, ужасен от първата зашеметяваща спазма, е направил една инстинктивна крачка към него, затова то се е дръпнало към прозореца. След няколко минути Венцеславовият труп се е гърчел на пода и тази гледка е била наистина ужасна. Второто лице е трябвало да бяга, да се *спасява*, да прескача прозореца, но в тоя миг то е било смутено, почти лишено от сили. Първото нещо, за което човек се сеща, когато започва да му прилошава, да губи сили — това е, разбира се, възстановяващата свежест на водата. Но защо второто лице не пие направо от шишето, а посяга да плакне чашата? Интересно, нали? Но отговорът е много прост. Лицето не е привикнало да пие вода от гарафа, а когато непривикналият човек пие от такова шише, водата тече по брадата му и мокри гърдите. Не е било в интерес на това лице да излиза на улицата с мокри гърди. Затова е посегнало към чашата.

Така стои тази работа с водната чаша... Но от всяко действие трябва да се прави извод, нали? И аз поставям такъв въпрос: кой губи дух, кому прилошава от ужасните гледки? На слабохарактерния човек, естествено.

И затова аз прибавям още една черта към характеристиката на неизвестното второ лице: то е със среден ръст, малки крака и тънки дълги пръсти. То е чувствително, нервната му система е лабилна.

Както виждате, нито една от изброените черти не подхожда на такъв великан и на такъв спокоен човек, какъвто е Петър Тошков!

Четвърто. Още една корекция във вашата режисура, другарю Ковачев. Снощи ходих в моргата, видях трупа и разговарях с доктор Аврамов. При първия си оглед, вие си спомняте, той не установи никакви видими следи от насилие. Но снощи разтвори устата на умрелия, повдигна горната му устна и ми посочи с пинцетите си две леки подутини над двата горни кучешки зъба. „Следи от слаб едновременен удар с твърд, но гладък предмет!“ — Така ми каза доктор Аврамов. Аз не мисля, че Венцеслав сам е блъснал кучешките си зъби. Той беше достатъчно весел и жизнерадостен момък, за да се подлага сам на мъчения. Но мисля следното: Глътнал част от концентрата, Венцеслав тутакси се е стреснал, ръката му е трепнала. Но когато един човек поглъща доброволно цианкалий и предварително знае, че поглъща именно цианкалий и че след първата глътка нищо не е в състояние да го спаси, и че е по-добре да погълне целия концентрат наведнъж, за да бъде краят по-бърз — такъв човек не спира на сред пътя, а — обратно — гледа всякак да го скъси, та всичко да се свърши, преди да е заговорил инстинктът за живот. Това е типично за всички самоубийци: разкаянието идва, ако изобщо има време, подир решителния жест. Но в нашия случай Венцеслав е трепнал след първата дълбока глътка. И в този миг, в частицата на мига преди опомнянето, ръката на неизвестното лице е блъснала дъното на чашата нагоре, дебелият овална шийка е ударила венците над горните кучешки зъби и течността се е изляла в гърлото на нещастника. Той е преглътнал с чисто механично усилие, за да не се задави. Аз имам и други основания, за да предполагам, че Венцеслав не е подозирал отровата. По всяка вероятност тя е била сложена *скришом* в чашата и чашата му е била поднесена по най-невинен начин. Затова е настъпила *изненадата* и в резултат на изненадата — *стресването* на ръката след първата широка глътка.

Пето. Тази заран аз отнесох фалшивото писмо в нашата химическа лаборатория. Помолих да отнемат мастилото от двата подписа. И когато това беше направено, върху бялата тъкан на

хартията се появиха следи от молив. Авторът на писмото е надписал подписите с молив, а след това е почернил следите от молива с мастило. Питам: ако авторът на писмото е Петър Тошков, защо му е трябвало да се подписва най-напред с молив?

Писмото е в лабораторията. Идете там и вие сами ще видите, че подписите на секретарката Ирина Теофилова и на началника Петър Тошков са били изрисувани първоначално с тънко подострен черен молив. Когато човек подписва себе си, той прави това направо, не рисува името си с молив.

От всичко казано дотук може да се направи само един извод: че доктор Петър Тошков и магазинерът Венцеслав Рашков нямат нищо общо с шапната афера. И още нещо: че Венцеслав Рашков не се е самоубил — той е бил *убит*.

След всеки по-дълъг разговор и в минути на почивка след усилено мислене Авакум сменяше цигарите си с лула. Сега той напълни луличката си, закрепил я в устата си и като изпускаше къдрави ленти ароматен дим, протегна краката си напред и замълча.

Слави Ковачев погледна електрическият часовник.

— Вие ще кажете ли нещо? — запита полковникът.

— Че какво да кажа? — Капитанът повдигна рамене. — От контрадоказателствата на другаря Захов само две заслужават по-сериозно внимание: пощенският запис на Венцеслав Рашков и следите от черен молив върху фалшивото писмо. Но това, че Венцеслав щял да си купи мотоциклет със собствени пари, не изменя моята теза нито на йота. Държал ли е той ваксината в неподходяща обстановка? Държал. Точка. Противодествувал ли е началникът му? Не е противодествувал. Тогава какво? Ами срещите с чужденците, нелегалното отиване до Триград, свиждането му с Ракип Колибаров два дена преди избухването на шапната зараза? Ами картата? Може би в подробностите, в детайлите моята хипотеза да търпи корекции — съгласен съм. Но в основното тя си остава непоклатима. Според мен доктор Петър Тошков и Ракип Колибаров трябва да бъдат незабавно арестувани.

— Другарю Захов — обърна се полковникът към Авакум, — вие поставихте под сериозно съмнение някои основни моменти от хипотезата на другаря Слави Ковачев. Същевременно вие отминахте без внимание и някои негови важни обвинения срещу доктор Петър

Тошков. Но да приемем за момент, че вие сте правият, че Петър Тошков, както твърдите, няма нищо общо с шапната афера. Тогава кой движи тази афера и кой стои в нейното дъно? Имате ли мнение по този въпрос?

— Засега съм още в областта на проучванията — отвърна тихо Авакум.

Полковникът дълго мълча.

— Що се отнася до шапа — започна той, — ние взехме вече екстрени мерки, за да заковем по-нататъшното му разпространение. Около заразените райони установихме карантинен пояс и стражеви кордон. Дето се казва, пиле да не прехвъркне, без да се обеззарази предварително и провери що за птица е, откъде иде и какво носи. Така че на тоя фронт може да се очаква известно затишие и постепенно, но сигурно подобряване на положението. Нас, разбира се, това не може да ни успокои: на нашата територия действа вражески апарат.

Полковникът стоя замислен някое време, после поклати глава и се усмихна:

— Аз предлагам да се договорим така: Нека доктор Петър Тошков и Ракип Колибаров от Триград бъдат оставени на свобода и под наблюдение до първи септември. Ако до изтичането на тоя срок, първи септември, двадесет и четири часа, другарят Захов не открие и не арестува поне един от главните организатори на аферата и не докаже, че е открил и арестувал един от главните ѝ организатори, вие, другарю Ковачев, имате *carte blanche* да действувате тъй, както намерите за добре. И така — първи септември, двадесет и четири часа. Стигат ли ви тия четири дни, другарю Захов?

Авакум изтърси недопушената си луличка в пепелницата и мълчаливо кимна с глава.

На конференцията при полковник Манов капитанът от контраразузнаването Слави Ковачев формулира една интересна хипотеза, основана на силен доказателствен материал. Неговата хипотеза беше изградена преди всичко върху три основни момента:

1. Нарездането на Петър Тошков да се държи ваксината при неподходящи условия.

2. Заминаването на Петър Тошков без открит лист за Триград и свиждането му с Ракип Колибаров два дена преди избухването на шапната епидемия.

3. Купуването на туристическата карта и означаването на шосейния път до Триград. Името на Ракип Колибаров върху бялото поле на картата, написано с ръката на Венцеслав Рашков и под диктовката на Петър Тошков.

Случаят при Боровец сам по себе си не будеше съмнения: всекиму можеше да се случи това — да бъде случайно спиран на пътя си от чужденци и да води случаен разговор с тях. Но тази среща с чужденците, изгонени по-сетне като „персона нон грата“ от страната, прибавена вече към връзките и свижданията с Ракип Колибаров и с компрометирания фелдфебел от Сливница, по силата на аналогията преминаваше в друга категория — на *съмнителните* случаи, на случаите, които будят безспорни *подозрения*.

И по отношение на Венцеслав Рашков хипотезата беше добре обоснована. Слави Ковачев мотивираше неговото самоубийство с редица факти от безспорен и очевиден характер:

1. Съучастничество в обезсилването на ваксината.
2. Разкриване на вредителството.
3. Провал на подготвеното бягство.
4. Неминуемият арест.

Всичко това според Слави Ковачев обясняваше пълната безизходица, която в последна сметка е довела момъка до самоубийство.

На конференцията при полковник Манов Авакум не излезе със своя хипотеза. Той се задоволи да формулира едно предположение, че Венцеслав Рашков не е имал намерение да се самоубива, а е бил убит; и една контратеза: че доктор Петър Тошков няма нищо общо с шапната афера.

Какво беше дало основание на Авакум да прави такива решителни възражения срещу най-важните точки от хипотезата на Слави Ковачев? Познанството му с доктора и с Венцеслав? Но той се познаваше с тях само от два месеца и всичкото време, което бяха прекарвали заедно, не надхвърляше повече от четиридесет часа — по-малко дори от две денонощия! Разбира се, в работата си той винаги се съобразяваше и с личните си впечатления от хората. Такъв беше случаят например с Боян Ичеренски. Първото впечатление от него породило и първото съмнение. Със своята лъвска физиономия, грубоват и заповеднически глас и студено-пресметливи очи; лаком на ядене и жаден за вино, но внимателен и сдържан в пиенето; властен и непонасящ закачки, той съвсем нямаше вид на сантиментален човек, не приличаше на лиричен герой. Затова и въздишките му по арестувания даскал Методи Парашкевов бяха някак *множко* за него. Не му отиваха толкова въздишки. И чувствителното око на Авакум тутакси сигнализира „внимание“, когато геологът отново захвана да въздиша и по друг повод — за жена си. Тя живееше в Пловдив, на сто и петдесет километра от Момчилово. Без някой да го беше питал, Ичеренски отвори дума за нея и започна да обяснява, че всяка събота прескача до Пловдив, включително и онази събота, когато тук, в Момчилово, станало произшествието с *нещастния* даскал Методи. Всяка събота, като някой млад влюбен? Но той не беше нито млад, нито пък приличаше на изгарящ от любов нетърпеливец. Мъчно можеше да се повярва, че улегналият и в години геолог ще изостави и службата си, и веселата си компания от Илчовата механа и ще пробягва с мотор по триста километра през планински пътища срещу цената на една съпружеска любовна нощ. За *него* това изглеждаше невероятно. Макар и да го познаваше само от един час, Авакум беше сигурен, че всичките му въздишки и приказки по скучаещата съпруга водят всъщност към една цел — подчертаване несъмнено алиби. Но защо беше нужно той да изтъква и подчертава *своето* алиби —

отсъствието си от Момчилово именно през оная нощ на произшествието? Нали никой не го подозираше в нищо?

Така първото впечатление предизвика и първото съмнение у Авакум.

Но в неговия метод на разузнаване субективните впечатления играеха винаги второстепенна роля. Скептик по природа, но станал още по-голям скептик поради честия си контакт с лошото и грозното в живота, той постепенно беше започнал да гледа на хората през тъмни очила. Той се движеше в свят на престъпници, където политическото предателство и моралното падение вървяха ръка за ръка. Предатели като Ичеренски, които спяха със сестрите си в едно легло — това не беше нито най-лошото, нито най-изключителното в неговия свят. Имаше и по-лошо. Тук калта беше толкова неизбродна и гъста, че дори един „ведър“ човек, ако речеше да я гази, щеше волю-неволю да стане поне малко скептик. И понеже той съзнаваше скептицизма си, боеше се и не без основание за обективното начало в своите преценки. Знаеше например, и в това беше абсолютно убеден, че повечето хора, че мнозинството от хората не са и не могат да бъдат подлеци. Но в света, където се движеше, той имаше случай да наблюдава как талантът върви редом с подлостта: Боян Ичеренски беше талантлив геолог и това не му пречеше да бъде предател. В морално отношение Виктория Ичеренска имаше безукорно досие, но все пак тя беше станала съпруга на своя брат. Естествено, мнозинството от хората не бяха подлеци — Авакум прекрасно разбираше тази истина — и въпреки всичката й безспорност, скептицизмът растеше в душата му. И затова, без да е грешил досега в работата си, той имаше сериозни причини да се бои за *обективното* начало в своите преценки за хората, когато тия преценки се основаваха, разбира се, *само* на лични впечатления.

На конференцията при полковник Манов той застъпи гледището, че Венцеслав Рашков не се е самоубил, а е бил убит. И наистина всеки, който познаваше по-отблизо момъка, щеше да каже същото. Как и защо ще се самоубие най-веселият и най-жизнерадостният човек, комуто всичко и по всички линии „вървеше“ като по вода — с изключение на тотото? Но заради тото никой не беше се самоубивал досега. Авакум знаеше и друго: че момъкът беше доста повърхностен, простичък, с ограничени интереси: че служебната дисциплина,

здравият смях и атлетическото му телосложение бяха всъщност едничките му отличителни качества. Такива хора не се самоубиват дори когато любимата им измени или ги напусне. Когато любимата им измени или ги напусне, те си намират друга любима и пак се смеят, както преди, ходят на мачове и играят на тото. Като изхождаше само от личните си впечатления за момъка, Авакум можеше да махне с ръка и с абсолютна положителност да каже: невъзможно! Но Авакум каза „невъзможно“, без да се основава нито на йота на личните си впечатления от момъка: все едно, че не беше го срещал нито веднъж в живота си.

Впечатленията си за момъка той заключи в „задната“ стаичка на съзнанието си. А извода, че не се е самоубил, а е бил убит, почерпи от непосредствения си и конкретен анализ на обстановката, сред която намери трупа му. Даже ония осем хиляди да не бяха изпратени от брата му, произходът им да беше неизвестен, съмнителен — пак нямаше да измени становището си. Анализът на обстановката го беше убедил с абсолютна сигурност, че момъкът е бил убит и че в хипотезата на Слави Ковачев нямаше истина нито за грам.

По отношение на главния обвиняем той излезе с контратеза. Според него доктор Петър Тошков въобще не будеше съмнения. Той решително зачеркна името му от списъка на *възможните* обвиняеми. На конференцията при полковник Манов Слави Ковачев натрупа куп обвинения срещу него и някои от тях обвинения имаха характер на неопровержими факти. Всеки друг на Авакумово място би се позамислил над срещите му с компрометирани чужденци и заподозрени хора като Ракип Колибаров например и фелдфебела от Сливница. Нелегалната му разходка из триградското дефиле два дена преди избухването на шапната епидемия по същите места — само тоя факт стигаше, за да се сложи една сериозна въпросителна срещу неговото име. Авакум не знаеше нищо за всичките тия докторови похождения и срещи. Не беше проучил дори биографията му — за пръв път дружеше с човек, без да се запознае предварително с миналото му! И въпреки това, и сякаш нарочно и без да обори нито едно от обвиненията, свързани с неговите тайнствени срещи и нелегални странствувания, той пое изцяло защитата му и не се ограда с никакви резерви.

Такъв начин на действие напомняше играта на „сляпа баба“. Напомняше ония съчинения, където авторите залагаха всичко върху „интуитивния дар“ на детектива. Но Авакум никога не беше играл слепешком, а в практиката си признаваше само една интуиция: умението да се наблюдава.

Впрочем, за да разберем откъде черпеше Авакум основания, та да атакува така смело хипотезата на Слави Ковачев, трябва без друго да се върнем отново към събитията от 27 август. Тогава Слави Ковачев запита доктор Паруш Аврамов дали шишето за вода и стъкленницата, които се намираха на масата на Венцеслав, могат да послужат за „веществени доказателства“ към делото. Искаше да знае дали шишето за вода и чашата съдържат някакви следи от цианкалий. Доктор Паруш Аврамов изследва най-напред водата, а сетне чашата и даде отрицателен отговор. Нито водата, нито чашата съдържаха някакви следи от цианкалий. И Слави Ковачев престана да се интересува от тия два предмета — защото те нямаха никаква доказателствена цена.

Когато Авакум започна да оглежда обстановката около трупа, от очите му не убягна, разбира се, нито шишето за вода, нито чашата. Той познаваше цвета и миризмата на циановите съединения и утайки и за него не беше трудно да установи, че и водата, и чашата не съдържат следи от цианкалий. Но за разлика от Слави Ковачев той не се задоволяваше само с търсенето на „пряката“ следа. Всеки предмет носи много следи и ако една от тях подсказе нещо интересно, трудът за откриването ѝ бива винаги добре възнаграден.

И така вътре в чашата нямаше следи от цианкалий. Но какво показваше, какво можеше да разкаже онази нейна част, която при употребата се допира до устата? Извивките на горната и долната устна са своеобразни при всеки човек, външната структура на кожата им е различна, ъгълът от склапянето им е също различен и е в зависимост от широчината на устата. Според величината на този ъгъл може да се съди и за формата на лицето: кръглоликите хора имат обикновено поширока уста, скулестите — по-тясна. Ъгълът на склапянето при пошироката уста е по-остър, а при тясната — по-разтворен и по-близък до правия. От величината на този ъгъл следователно можеше да се съди за вероятната и приблизителна форма на лицето. Всичко това следваше да разкаже извитата периферия на чашата, ако по нея действително бяха останали някакви следи.

Но и външните стени на чашата имаше какво да разкажат. Когато човек пие вода, той обикновено държи чашата с три пръста, като палецът стои винаги срещу показалеца и средния пръст. И понеже извивките върху кожата на палеца са абсолютно индивидуални и неповторими, може да се предполага, че всеки, който пие вода от една чаша, винаги оставя адреса си върху външната ѝ стена.

Разбира се, ако чашата бива веднага измивана след употреба, върху нея няма да личат никакви следи. И обратно — ако чашата не се измива веднага, по устието и по стените ѝ ще се натрупат едни върху други толкова много „адреси“, че и най-вещият дактилоскоп, колкото и да се мъчи, не би могъл да ги разчете.

Но Авакум знаеше много добре — беше научил това от човека със синята престилка, — че този ден в стаята на Венцеслав не е влизало външно лице. Следователно едничкият човек, който е наливал вода в стъклената чаша, е бил Венцеслав. Ако върху чашата все пак личаха и други следи — следваше да се направи изводът, че тия следи са оставени от човек, който е влизал в стаята не през вратата, а през прозореца — между десет и единадесет часа преди обяд.

Така мислеше и разсъждаваше Авакум, когато пое чашата в ръцете си.

Най-напред той нищо не забеляза, защото му се стори, че стъклото е еднакво бистро навсякъде. От вътрешността на чашата не лъхаше никаква миризма. После той разтвори лупата си и като държеше чашата за дъното ѝ, започна да я изследва срещу светлината, която идеше от прозореца. Сега вече ясно се виждаха върху външната ѝ страна следи от пръсти: личеше петно от палец и около него — няколко други петна, които напомняха следи от палци, но бяха чисти, не съдържаха никакви извивки. Като сравняваше двата типа петна, Авакум дойде до извода, че те произхождат само от две, и то от две различни ръце. Тази чаша беше пипана от едра ръка с масивни палци. Сигурно такива бяха палците на Венцеслав. Но до нея бяха се допирали и други ръце — по-малки, по-фини, с деликатни пръсти. Тия по-малки петна напомняха с удължената си и тясна форма палците на жена — но палци, облечени в тънка лятна *ръкавица*.

Такива бяха изводите от първия оглед.

Първите изводи обуславяха необходимостта от наличието на други следи. Неизвестната жена не беше пипала чашата за

удоволствие. Водните чаши имат само едно предназначение — да се пие вода от тях. А когато една жена пие вода от стъклена чаша и шийката на чашата е извита, тази жена неминуемо ще остави върху стъклото поне минимални следи от своето червило.

Авакум поднесе лупата си към извитото устие на чашата и очите му светнаха от удоволствие. Не беше се излъгал в предположенията си: върху външния ръб на чашата — по-силно — и върху вътрешния ръб — по-слабо — личаха отчетливи следи от червило. Ако се съдеше по разположението им, можеше да се заключи, че ъгълът на склапянето, направен от устните, е широк, близък до правия и че следователно лицето на жената не е кръглолико, а продълговато.

Това беше хубаво откритие и Авакум щеше да подсвирне с уста, ако в краката му не лежеше безжизненият труп на Венцеслав. Той повъртя чашата в ръката си и очите му отново светнаха, но този път в погледа им се четеше истинска почуда: срещу онова петно от червило лежеше друго — със същата форма и със същите размеря и като че ли по-ярко. Сякаш неизвестната жена беше пила на два пъти вода и в различно време.

Случаят изглеждаше съвсем обикновен, прост, лишен от каквато и да било загадъчност, но Авакум се замисли. Ето: неизвестната посетителка пристига след десет часа и си отива, преди да стане единадесет. Тя се промъква скришом в кабинета и скришом си отива. Разговорът ѝ с Венцеслав не е продължил повече от тридесет минути. И през тия тридесет минути тя пие на два пъти вода и през различно време. Да речем, че първата чаша е била предизвикана от жажда, макар че жените обикновено заран не пият много вода. Но втората чаша? И всичко това в разстояние на половин час? Случаят с тази втора чаша не изглеждаше съвсем обикновен.

За характера на „необикновеното“ щяха да разкажат, разбира се, други следи. Петното върху жакардовия килим, прозорецът, тревата в запустелия двор — тия неща имаха свой език и Авакум го разбираше много добре.

Авакум излезе от складовото помещение с богати и добре оформени впечатления. Сега той знаеше най-главното — това, което Слави Ковачев и не подозираше: че малко след десет часа в кабинета

на Венцеслав Рашков се е промъкнала неизвестна жена; че тази неизвестна жена е влязла в канцеларията му не през главния вход, а през прозореца, който гледа към заустелия двор; че тя е разговаряла с него около половин час, пила е на два пъти вода, без да сваля ръкавиците си, и си е отишла пак през заустелия двор. Той знаеше вече и някои отличителни черти на непознатата. Тя имаше среден ръст, малък крак, тънки и дълги пръсти на ръцете. Лицето ѝ беше продълговато, устата — малка, устните — плътни и покрити с яркочервен руж. Косите ѝ бяха черни, на краката си носеше сандалети със заострени върхове.

Всички тези белези той беше научил от следите. Отъпканата трева в заустелия двор му разказа, че непознатата носи обувки без токове. Драскотината върху външната стена под перваза на прозореца — че е направена от обувка със заострен нос. Разстоянието между стъпките му показва, че жената има малък крак и среден ръст. Отпечатъците от палците върху чашата и на пръстите на перваза на прозореца напомняха за ръка с тънки и дълги пръсти. Петната от червило — те пък характеризираха особеностите на устата, а устата — вече по косвен път — определяше вероятната форма на лицето.

Косите — те бяха черни, защото обикновено чернокосите жени слагат на устните си яркочервен руж.

И някои други неща знаеше Авакум. Тази жена нямаше повече от четиридесет години и по-малко от тридесет. Тя имаше дълги бедра и не се занимаваше с физически труд. Една жена на четиридесет години и с по-къси бедра мъчно би могла да се изшмули из прозореца, без да се допре с ръце до перваза. Отъпканата трева, степента и начинът на отъпкването ѝ подсказваха приблизително тегло между шестдесет и шестдесет и пет килограма. Жените със среден ръст и под тридесет години *обикновено* не достигат това тегло. А тънки и деликатни пръсти може да има само жена, която не работи тежък физически труд.

Той крачеше бордо по напечените от слънцето тротоари и настроението му беше чудесно. Сега вече не съжеляваше за своите хидрии — те щяха да почакат! Предстоеше интересна, напрегната, мъчна игра.

Не забеляза кога беше пристигнал в къщи. Обикновено той се заглеждаше в проходящите около себе си, изучаваше лицата им, походката, дрехите. Гадаеше настроенията им и мислите, които ги

занимаваха, мъчеше се да открива едни или други черти в характерите им — правеше всичко, за да насища с храна някакъв свой вътрешен и неутолим глад. Престанеше ли да прави това, чувствуваше се уморен, в душата му се промъкваше неясна мъка по нещо и тогава бързаше за сборника с интегралните уравнения или си спомняше за аперитива с чипоносата и засмяна сервитьорка. Или се затваряше в ателието си и не излизаше оттам по цял ден.

Но сега беше доволен от себе си. Изкачи тичешком стълбището, усмихна се приветливо на хазяйката си, но не я заговори, както правеше друг път. Тя беше самотна, болнава женица и затова той ѝ отделяше по някоя и друга минута, за да си поприказват за времето, за ревматизма или лечебното свойство на чесновия лук. Този път той не я заговори, а влезе направо в стаята си, разтвори широко прозорците и пое дълбоко въздух.

Половината от тази стая заемаха няколкото етажерки с книги. В другата половина бяха разположени леглото му, писмената маса и един нисък железен шкаф, отрупан с антични глинени съдове и малки статуетки от мрамор и позеленял бронз. Върху масата имаше няколко лупи, старинно гърненце с дузина цветни моливи вътре, пунгия^[1] за тютюн, сметачна линейка и няколко теракотени парчета, които служеха за пепелници.

Без да се съблича, той седна пред масата си, измъкна от чекмеджето ѝ един нов скицник, разтвори го и започна бързо да рисува. След четвърт час върху белия лист се появи цветна фигура на жена. Тя беше закръглена, но стройна, с широки рамене и изпъкнал бюст. Имаше плътни чувствени устни, очи — полуприкрити от дълги извити мигли, черни коси, които се спускаха на къдрави кичури над челото. Пъстрата лятна рокля очертаваше високи бедра и тънък кръст, пръстите на ръцете ѝ бяха деликатни, нежни. Беше обута с бели сандалети със заострени краища.

Той подържа тази рисунка пред очите си, погледа я и изведнъж ръката му трепна и между веждите му се появи ненадейна и дълбока бръчка. Изсумтя с нос и захвърли скицника. Сетне запали цигара и захвана да се разхожда из стаята с отпуснати рамене.

Рисунката му напомняше една позната жена. Една жена, която напоследък беше заела особено място в живота му. Тя много приличаше на цветната фигура от скицника.

Като отхвърли тази чудна прилика от съзнанието си, Авакум извади джобния си бележник и макар че ръката му беше някак си изведнъж натежала, започна да систематизира задачите, върху които трябваше да работи през следобедните часове:

1. Проверка на ваксината. Да се провери дали е намаляла интензивността и, и в каква степен.
2. Проверка на кореспонденцията между складовата служба и центъра. Да се установи *кога и кой* е давал нареждане да се съхранява ваксината при висока температура и на светлина.
3. Да се установи произходът на осемте хиляди лева, намерени в портфейла на Венцеслав Рашков.
4. Да се изследва изрязаното парче от жакардовия килим.
5. Да се изследват и фотографират отпечатъците от пръстите върху стените на стъклената чаша.
6. Да се изследват червените петна върху чашата и да се установи марката на червилото.
7. Още веднъж да се изследва трупът на Венцеслав Рашков.

Авакум реши да възложи първите три точки на лейтенант Марков, а с останалите четири да се заеме сам. Той откъсна от скицника листа с цветната фигура на „Неизвестната“, погледа го замислено някое време, сетне го сгъна внимателно в бележника си: и в тоя момент, докато сгъваше листа, усети някаква особена тежест в гърдите си — сякаш някой притискаше сърцето му със студена и тежка ръка.

Наближаваше три часът, когато пристигна в лабораторията на института. Лъхна го познатата миризма на киселини и химикали, на спирт и ацетон и за пръв път в живота си изпита тъга по ония часове, когато спокойно и съсредоточено и без други грижи изучаваше тук особеностите на дактилоскопията, тайнописа, микрофотосите и

токсичността на различните отрови. Откъде идеше тази непривична тъга и защо? Откъде беше дошло това чувство на обреченост — предчувствието за някаква неминуема катастрофа, към която неизбежно се приближаваше с всяка своя стъпка?

Усмихна се на дежурния лаборант и му подаде стъклената чаша.

— Тук има изписан цял роман — каза той, като се мъчеше да изглежда весел. — Ще бъда много признателен на вашите хора, ако успеят да го прочетат за един час.

Дежурният лаборант знаеше с кого има работа и затова не се усмихна. Той държеше чашата за дъното и устието ѝ и внимателно я оглеждаше.

— Интересуват ме паспортите на хората, които са пипали тази чаша — продължи Авакум. — И още нещо: тук личат две срещуположни петна от червило. Интересуват ме устните, които са оставили тези петна. Ако ме осведомите дали ружът е български, или е от чуждестранен произход, аз бих могъл да се добера някак си и до устните. Да се надявам ли?

Дежурният лаборант отнесе чашата в съседното отделение, а Авакум се зае сам с изследването на изрязаното парче от килима.

След един час той вече знаеше от какво произлиза мокрото петно: вода с нищожни остатъци от цианов разтвор. Сместа предполагаше най-малко сто части чиста вода спрямо единица част разтворен във вода цианкалий. За да действа смъртоносно и бързо, тази смес ще да е била равна най-малко на един литър. Но чашата, разбира се, не можеше да побере един литър. Нито пък има такъв самоубиец, който ще разточителствува с еднолитров разтвор, когато може прекрасно да свърши тази работа с някаква си десета или дори двадесета част от литъра. Беше съвсем очевидно, че в чашата е наливана вода *непосредствено* след поглъщането на малкия по количество, но силно концентриран цианов разтвор. Тази вода именно е разплискана по килима: водата, с която чашата е била *изплакната* след поглъщането на цианкалиевия разтвор.

Другояче не можеше и да бъде. Но що за невероятна история е това: самоубиецът поглъща цианкалий, като изпразва чашата до дъно, после налива вода, плакне чашата и я плиска върху килима. Той пие *цианкалий*, а не шербет: тази отрова действа с мигновена бързина върху организма! Но да речем, че самоубиецът е имал свръхсилна

физика и свръхсилна воля — защо е било необходимо да мие чашата като добра домакиня, която очаква нови гости?

Това беше страшна загадка и в момента Авакум не можеше да си я изясни.

Тъкмо беше приключил с изследването на изрязаното парче от килима, и дежурният лаборант донесе стъклената чаша и снимката от следите. Резултатите от експертизата потвърждаваха предположението на Авакум. Външната стена на чашата съдържаше само един отпечатък от палец. Другите няколко петна бяха плоски, не личаха никакви извивки — беше очевидно, че са образувани от натиска на пръсти, облечени в ръкавица от тънка и гладка материя. По отношение на червилото отговорът вдъхваше малко повече оптимизъм: ружът беше чуждестранен — в страната не се произвеждаше руж с подобен цвят, мазнина и състав.

Нямаше време за губене. Авакум благодари на лаборанта, помоли го да изготви протоколи за направените анализи и бързо излезе.

Авакум нае такси и започна да обхожда оказионните магазини. Насочи се към центъра — по-елегантните жени посещаваха централните магазини. И най-после, след час и половина лутане, забеляза във витрината на оказионната къща, която е срещу държавния антикварен магазин, позлатените капсули на чуждестранното червило. Накичени с червени и зелени розетки, наподобяващи рубини и изумруди, тия лъскави патрончета веднага привличаха окото.

Авакум знаеше, че в оказионните магазини всеки предмет се продава срещу квитанционна бележка. Той показа на продавачката една инспекторска карта от Министерството на финансите и я помоли да му представи касовите фишове, които беше издала през последните няколко дни. Прелистването продължи повече от час. Западноевропейското червило струваше много скъпо, затова и търсенето му беше съвсем ограничено.

И когато търпението му започна да чезне и му идеше да захвърли по дяволите обемистата папка и да изскочи тичешком навън, очите му съзряха точно оня документ, за който беше дошъл. Винаги спокоен, владеещ нервите си, сега едва не извика от изненада. Но в тази изненада имаше и някакъв малък процент от облекчение: името, написано с разкрачени букви върху квитанцията, изглеждаше наистина

познато; но то беше друго име, не онова, което очакваше и за което се боеше. Върху квитанцията пишеше „Червило два бр. — Христина Чавова, ул. «Брод» № 33“ Имаше означена и някаква цена, но това не интересуваше Авакум.

Преди да излезе, той си купи едно червило „Ша ноар“, отказа да приеме остатъка от парите си, въпреки че продавачката много настояваше, и с препълнено от радост сърце изхвъркна навън. Хлопна вратичката на колата и нареди на шофьора да препуска за болницата: приближаваше седем часът.

Колата потегли и онова първоначално чувство на мимолетна радост започна бързо да вехне и да се топи. Христина Чавова, машинописката от отдел „Лекарства и снабдяване“, имаше кестеняви коси, но употребяваше яркочервен руж като тъмнокосата секретарка на отдела Ирина Теофилова. Впрочем това си беше нейна работа. Но Христина Чавова живееше в една и съща сграда със секретарката. Неомъжени жени, които работят на едно място и живеят на едно място, без друго са приятелки. По-нататък: Чавова купува два броя червило. Но защо трябва *наведнъж* да си купува два броя? И един брой от това парижко червило струва доста скъпо, дори струва много скъпо за една машинописка. Тогава?

Тогава трябва да се предполага, че едното от тия червила е било предназначено за Ирина Теофилова. Като е купувала за себе си, Чавова е купила руж и за своята приятелка.

Но коя от двете беше допирала устните си до стъклената чаша? Ами ако се окаже, че и двете не са напускали канцеларията на отделението между десет и единадесет часа?

Завърна се в квартирата си към девет часа вечерта. Повика по телефона лейтенант Марков и от него научи подробностите около фиктивното писмо до складовата служба. Когато лейтенантът му разказваше за произхода на Венцеславовите пари, той се усмихна тъжно и повдигна рамене.

— Искам две неща от вас — каза той, след като помълча няколко минути. — Първо: да отнесете така нареченото „фалшиво“ писмо до лабораторията. Помолете лаборанта да отнеме мастилото от двата подписа: Второ: да проучите дали чиновничките от отдела „Лекарства и снабдяване“ Христина Чавова и Ирина Теофилова са напуснали сградата на центъра между десет и единадесет часа. Трябва да имам

сведенията и писмото без мастило върху подписите, най-късно до девет часа заранта. — Погледна го в очите и му се усмихна: — Разчитам много на точността ви. — И му подаде ръка.

Когато лейтенантът си отиде, той запали цигара и жадно запуши. Сега, след като беше видял подутините върху Венцеславовите венци и като знаеше процента на циановия разтвор върху изрязаното парче от килима, и като имаше пред вид двете срещуположни петна от червило върху стъклената чаша — той можеше с математическа сигурност да възпроизведе последните минути от живота на нещастния младеж.

Имаше само две въпросителни в тази инсценировка:

1) жената, която беше разтворила скришом циановото съединение във водата — тя все още стоеше зад коефициента на неизвестните величини.

2) цветът и миризмата на водата — как Венцеслав не беше забелязал овреме наличието на цианова отрова?

Вторият въпрос будеше истинско недоумение у Авакум. Цветни очила ли е имал Венцеслав на очите си, лишен ли е бил от обонянието си, та не е успял да забележи и да усети отровата предварително, преди да излее в гърлото си смъртоносния разтвор?

Но това беше въпрос технически, от професионален характер. Усетил или не усетил наличието на цианкалия — момъкът е бил отровен от неизвестната жена предумишлено и с взлом.

Оттук започваше страшното. И сърцето на Авакум тръпнеше болезнено, като да беше оплетено в бодлива тел. Без да има предвид която и да било жена, той нарисова в скичника си един предполагаем образ, като се ръководеше само от данните, които му бяха съобщили няколкото открити от него характерни следи. Разбира се, данните не бяха чак толкова изчерпателни, че да постигне само на тяхна основа един завършен и конкретен образ. Онова, което липсваше в сведенията, той вземаше от въображението си. Но черпеше от въображението си не произволно и не наслуки, а в строга съобразителност със сведенията, които му бяха съобщили следите. Можеше ли например да нарисова широка устата, когато устните се склапяха върху ръба на чашата под ъгъл, по-голям от 45°?

Той рисуваше „математически“, а когато всичко беше завършено, от белия лист на скицата лукаво му се усмихна една позната жена —

секретарката на отдела „Лекарства и снабдяване“ при Центъра за борба със заразни болести.

[1] Пунгия (остар.) — кожена торбичка с различно предназначение — за тютюн, за прахан и огниво, за пари и др. — Б.ред.ел.изд. ↑

12

Авакум беше ненадминат майстор в грима. За няколко минути можеше да се превърне в прегърбен беловлас старец или да заприлича на празен младеж, който няма друг кумир, освен „рок-енд-рол“. Понякога се явяваше пред хората като измъчен и блуждаещ човечец, безнадеждно страдащ от светивитовото хоро.

Сега той си сложи ниско подстригани мустачки, залепи гърбица на носа си, веждите му станаха по-рунтави и по-надвесени над очите. Облече една синя дочена дреха, смачкана и позацапана с машинно масло, пъхна в малкото ѝ горно джобче стоманена отвертка и тозчас заприлича на майстор монтьор. Той отключи железния шкаф и извади оттам една доста износена кожена чанта. Нямахше нищо чудно в това — монтьорите носеха инструментите си в точно такива изтъркани чанти. Но вместо монтьорски инструменти вътре имаше други, странни неща: шперцове, куки, универсали за отваряне на секретни брави, електрическа батерия, джобен фотоапарат, пликчета с разни химикали и едно няколкометрово тънко, но здраво въже, снабдено на края с извита стоманена кука.

След половин час той крачеше по смълчаните улици на тихия квартал. Улица „Брод“ се намираще източно от Парка на свободата, между новия жилищен комплекс и шосето, което водеше за Пловдив.

Тъмни облаци бяха покрили небето и откъм север проблясваше навремени далечно зарево.

В този отдалечен и скътан зад парка квартал нощта като че ли настъпваше по-бързо. Повечето къщи бяха ниски и прикрити в зашумени дворове и светлината от прозорците им мъчно можеше да проникне зад клонатите дървета. Електрическите стълбове бяха доста отдалечени един от друг и единичните им лампи с мъка отблъскваха тъмнината едва на няколко крачки встрани.

Вятърът виеше и дърветата тихо скърцаха. Там където беше светло, сенките им се люлееха върху земята и образуваха гигантски плетеници от златни и катранени петна.

Като наближи къщата, където живееше Ирина, Авакум забеляза от дясната страна на улицата една спряла лека кола. Може би нямаше да ѝ обърне внимание, но му направи впечатление, че е паркирана точно срещу празното място досами двора, където се тулеше двукатната тухлена сграда. Най-близката къща до колата следователно беше онази, в която живееше Ирина.

Нямаше никого — нито при волана, нито отдире. Всичките светлини бяха угасени, а стъклата на прозорците — вдигнати. Това беше москвич, който в мимолетната светлина на заревото от далечните светкавици изглеждаше лимоненожълт.

Долният етаж на двукатната къща имаше две стаи. Едната държеше Ирина, а другата стая и кухничката до нея заемаха хазяите — пенсионирана и самотна учителска двойка. Мъчно можеше да се предположи, че някой им беше дошъл с москвич на гости. На горния етаж живееше Чавова с две работнички от „Текстилна слава“. Момичетата бяха заети в нощната смяна. Нито в един от прозорците на този етаж не блещукаше светлина.

Източната страна на партера завършваше с малка веранда. Тук Ирина беше устроила лятната си спалня — августовските нощи бяха душни и тя предпочиташе да спи навън. Авакум знаеше вече, че тя спи навън — и това го улесняваше да проникне незабелязано в стаята ѝ, като кроеше да се прекачи през западния прозорец на фасадата. Този прозорец гледаше към най-зашумения ъгъл на двора — насреща му протягаше клоните си една стара и прегърбена черница. Сметката не беше сложна — той трябваше да прегледа с лупа върха на сандалетката ѝ, за да види дали по него не личат следи от драскотини. И онова червило му беше необходимо, за да го сравни с двете петна от стъклената чаша. Пък кой знае, може би щеше да намери и друг полезен за следствието материал! В една стая като Ирнината изненадите не бяха изключени.

Беше дошъл на лов за материали наистина и щеше съвестно да ги търси, но дълбоко в душата си предпочиташе да няма никакви следи от драскотини по върха на онази сандалетка и цветът на червилото да не съвпада в никакъв случай с двете срещуположни петна от

стъклената чаша. Какво не би дал, за да излязат предположенията му фалшиви! За пръв път в живота си щеше да се радва на една своя погрешна хипотеза.

Но ето, че и друг някакъв човек беше влязъл в тази къща. Да мисли, че не е при Ирина сега, а на друго място, значеше да вярва в чудеса.

Изчака блясъка на една светкавица, за да прочете номера на колата. После се наведе, бързо развъртя вентила на предното ляво колело и го сложи в джоба си. Свистенето на сгъстения въздух потъна в шумотевицата на нощната буря. Като избиколи колата, той извади пипнешком едно шишенце от кожената си чанта и напръска с течността му задните гуми.

Бяха взети най-важните предохранителни мерки.

Сетне изтича през поляната, наведе се до ниската дъсчена ограда, за да изчака проблясването на светкавицата и когато всичко потъна отново в гъстия мрак, той се прехвърли безшумно отвъд, в малкия и затревен двор. Само няколко крачки го делиха от ствола на старата черница. Колко хубави часове бяха прекарали с Ирина на това място между черницата и полегалата ограда!

Както беше очаквал, нейният прозорец наистина светеше. Двете крила зееха широко разтворени, но между тях трепкаше, полюшвано от вятъра, едно непредвидено перде — тънко бяло перде от най-нежен тюл. Преградата изглеждаше нищожна, но пречеше.

Нямаше как да се премахне това перде. Авакум се покачи върху дървото, възседна първия по-дебел клон и устреми очите си в жълтия правоъгълник. Все пак положението не приличаше на безнадеждно. Дори беше добро: тюлената мрежица се оказа доста прозрачна.

Сред познатата обстановка на стаята личаха два силуета. Авакум тутакси позна Ирина. Тя седеше облакътена на масичката до прозореца и като че ли спеше. Но имаше нещо особено в стойката ѝ: тя опираше масата с челото си и косите ѝ бяха разпилени върху раменете. Другият силует принадлежеше на мъж — висок и тънък, с тъмно сако. Мъжът се разхождаше напред и назад из стаята и държеше ръцете си на гърба.

Стори му се, че през воя на вятъра дочува плач на жена. Но може би слухът му го мамеше, защото клоните скърцаха около него и шумата, блъскана от бурята, бучеше като водопад.

По едно време мъжът се спря наред стаята и тогава Ирина изправи главата си. Непознатият измъкна нещо из вътрешния джоб на самото си, показва ѝ го и в същия миг тя скочи от стола и като изхвърлена от пружина се стрелна към ръката му. Мъжът замахна, удари я по лицето и тя се свлече на пода. Но пропълъзя до него, обви с ръце краката му и отпусна главата си върху килима.

Авакум прехапа устните си. Идеше му да скочи, да хване негодника за шията и да разбие главата му в стената. Но стоеше неподвижен върху клона и като зашеметен. Макар и замъглено от тюлената завеса, това слабо и продълговато лице му се стори познато. Донякъде познато, защото пердето правеше гънки и закриваше някои от чертите му.

Мъжът се освободи от ръцете ѝ, засмя се с лоша усмивка, наведе се и я потупа по гърба. После той седна на стола ѝ, а тя изпълзя до леглото си по колене, повдигна завивките и извади оттам една малка и тумбеста лекарска чанта. Захвърли я в краката му и закри лицето си с ръце.

Роклята ѝ се беше дръпнала високо над коленете, но това, изглежда, не правеше впечатление на мъжа. Той оправи връзката си срещу огледалото, като си подсвиркуваше весело, после взе чантата от пода и тръгна към вратата.

В същия този миг Авакум се смъкна от клона, прескочи оградата и както тичаше към колата, извади шишенцето и го разля пред лявото и предно колело. И след няколко секунди потъна в мрака. Той се завърна след по-малко от минута. Сега габаритите на колата бяха запалени и в мъждивата им светлина мъжът се суетеше за нещо си около предното ляво колело.

Авакум вървеше спокойно, но гледаше да стъпва върху тревата, за да не вдига шум. Мъжът го забеляза чак когато той беше дошъл вече на десетина крачки от москвича. Тогава Авакум натисна копчето на електрическата си батерия и в ярките ѝ лъчи мъжът изненадано премига и се извърна настрана. От това, че се извърна, нямаше полза — сега никакво тюлено перде не закриваше лицето му и Авакум на часа го позна: беше именно той, Светозар Подгоров, директорът на Центъра за борба със заразни болести. Авакум беше подготвен в себе си за тази изненада и не се стъписа — още повече че той вече

предугаждаше кой е късният гостенин и с кого ще има работа, — но все пак батерията трепна в ръката му.

— Гумата спукана, а? — рече Авакум и се прозина. Куфарчето го нямаше никъде — сигурно беше скътано в багажника.

— Пък и временцето си го бива — ухили се Авакум. — Само за правене на гуми. Имаш ли резерва?

— Гледай си работата! — отвърна троснато мъжът, като все още стоеше гърбом към него.

Авакум угаси светлината.

— Чунким пък аз съм заритал да ти помагам! — засмя се Авакум с несвой, дебелашки смях. — Гледай го ти! — И го напусна с най-мръсната псувня, каквато му дойде на ум. Той псуваше за пръв път в живота си, но от това като че ли му олекна донякъде.

Мъжът нищо не отвърна и се наведе отново над колелото.

— Идиот! — каза Авакум и плюна в краката си.

Как му се щеше да зашлеви с юмрук това надменно, важно и познато лице! Но се сдържа и отмина полека напред.

Когато повървя двадесетина крачки и се почувствува скрит от тъмнината, той пое дълбоко въздух и хукна с всички сили към шосето. До тролейбусната спирка имаше телефонен пост. Набра номера на лейтенант Марков и му заповяда тозчас да пристигне на спирката с кола, като доведе със себе си и едно куче следотърсач. Сетне позвъня на дежурния по адресите в дирекцията и поиска да му съобщи спешно улицата и номера на къщата, където живееше Подгоров. Записа си адреса му на едно листче. И едва тогава се отпусна на скамейката при спирката, за да си почине.

Започна да брои колите, които минаваха по шосето. Трябваше с нещо да залъгва вниманието си — острите и напрегнати преживелици през тоя ден бяха толкова много, че дори му се повръщаше от умора.

Лейтенант Марков пристигна на спирката след четвърт час. Бурята се усилваше, гръмотевиците зачестиха. Всяка минута можеше да ливне проливен дъжд.

Авакум подаде листчето на лейтенанта:

— Бягай с колата направо на означения адрес. Разбери в кой апартамент живее това лице и дали се е завърнало. Ако все още не се е завърнало, установи наблюдение пред входа на къщата. Бих искал да зная дали ще пристигне с лекарската си чанта, или пък няма да носи

нищо в ръцете си. Той може би ще се завърне с един кремав москвич. Аз съм записал номера му на това листче.

Той погали кучето по главата.

Лейтенантът се взираше учудено в лицето му.

— Красив съм като монтьор, нали? — усмихна се Авакум.

Пое каишката на кучето и с широки крачки тръгна към улица „Брод“.

Спря се на онова място, където доскоро беше стоял кремавият москвич. Накара следотърсача да помирише земята, сетне отново го погали, наведе се и прошепна в ушите му: „Хайде, Ингус, търси!“

Кафявият пес тихичко изскимтя, почти допря муцуната си до земята, сви ушите си назад и тялото му заприлича на опната тетива.

Те пресякоха улица „Латинка“ и други улици и най-последно излязоха на пътя, който водеше за Симеоново. Наблизо нямаше фенери. Беше пусто, тъмно, толкова непрогледно, че дори Ингус изчезна от очите му, макар че пръхтеше на две крачки пред него.

Бурята беше изведнъж утихнала. И гората, която се простираше надясно от пътя, и тя сякаш изведнъж онемя и заспа.

Малко след железопътния прелез Ингус свърна надясно, повъртя се на едно място, а след това Авакум усети, че кучето го тегли към някакъв двор. В тоя миг над Витоша блесна силна светкавица и огънят ѝ раздра надвисналото над гората небе. Тоя миг беше достатъчен на Авакум, за да се ориентира. Сега той знаеше някои неща: улицата, цвета на вратичката, срещу която стояха, и номера върху емайловата плочка. Светкавицата угасна. Но в ретината на очите си той беше запазил очертанията на къщата — остър алпийски покрив, един етаж с еркер, който гледаше на юг, спуснати щори. И два бора отпред. Всичко беше тъмно вътре, през щорите не проникваше никаква светлинка.

Заваля дъжд. Едрите капки зашибаха като камшици изсъхналата земя.

Авакум потегли каишката и с мъка отмести недоволния Ингус от градската порта. Без да се спира някъде, прекоси напреко квартала и излезе на булевард „Яворов“. Мокър и окалян, с натезали крака, той се домъкна до първия телефонен пост, повика дежурния в отдела и поиска кола.

Изпрати кучето с шофьора.

Тъкмо беше влязъл в стаята си, и телефонът иззвъня. Обаждаше се лейтенант Марков. Човекът с кремавия москвич не носел нищо в ръцете си.

— Съжалявам — усмихна се Авакум. Сетне попита: — Чувствуваш ли се много уморен? Не? Тогава заповядай при мен на чаша кафе!

Докато водата възвираше, той успя да вземе душ в банята, да облече работния си халат и да натъпче лулата си с тютюн.

Лейтенантът трябваше да установи още тази вечер денонощно наблюдение и над къщата с алпийския покрив; да проучи кой живее там, откога и какви хора пристигат отвън. И още нещо: да изготви кадрова справка за Светозар Подгоров и да провери какви хора живеят в неговия апартамент.

Извади от шкафа бутилка с коняк и две чаши. Кафето възвря.

Навън дъждът продължаваше да вали.

Утрото сияеше засмяно. И може би тъкмо заради тази чиста радост, която се разливаше над света, той чувствуваше още по-остро мрачната тревога, която завладяваше душата му. Новините, които му донесе лейтенант Марков, не предвещаваха нищо добро.

Сега той знаеше, че двата подписа върху „фалшивото“ писмо бяха надписани най-напред с черен молив. Подписът на доктора е бил направо прекопиран — в това не можеше да има никакво съмнение. Но Ирининият? Защо са били необходими дребните и едва забележими промени в някои от буквите?

Играта беше наивно замислена: тия дребни и едва забележими промени като че ли искаха да кажат: „Виждате ли, *някой* се е опитвал да имитира подписа на Ирина Теофилова, но не е успял *напълно*.“ А какво е пречило на този „някой“ да прекопира истинския ѝ подпис — така, както е прекопирал подписа на Петър Тошков? Нищо не му е пречило, разбира се, защото той е имал поддръка десетки нейни писма.

Беше съвсем очевидно, че авторът на „фалшивото“ писмо, като е изменил нарочно някои букви от Ирининия подпис, е целял да предпази преди всичко самата Ирина от подозрение в случай, че фалшификацията бъде разкрита.

Лейтенант Марков беше установил, че на 28 август Христина Чавова и Ирина Теофилова не са напускали сградата на центъра между десет и единадесет часа преди обяд. Установката съдържаше едно несъмнено алиби за Ирина: тя не можеше да бъде в едно и също време и в центъра, и при Венцеслав! Това алиби стигаше, за да бъдат разбити на пух и прах всичките досегашни хипотези на Авакум. Но лейтенантът беше установил и друга една подробност: че между десет и единадесет часа Ирина Теофилова не е била в канцеларията си, тъй като по това време е използвала банята, която се намира на мансардния етаж. Като научи тази „подробност“, Авакум разпери ръце и лицето му помръкна.

— Обзалагам се на хиляда срещу едно каза той, — че банята има и една втора врата, която непременно излиза на някаква външна площадка. От площадката започва тясно и вито стълбище. Като има връзка с всеки етаж поотделно и с черния вход на сградата, стълбището стига до сутерена и до избеното помещение. Това е напълно в реда на нещата!

Той изпрати лейтенанта на оглед и докато го чакаше, отиде в кухнята, за да изиграе една партия домино с хазяйката си.

Лейтенантът не се забави.

— Вие като че ли сте ходили в това здание, или пък сте проучвали плана му! — засмя се той. — Истинската врата на банята е именно тази, за която вие споменахте. Тя е отключена и се затваря отвътре с райбер. Новата врата е правена наскоро, това си личи по мазилката. Тя се затваря и с ключ, и с райбер. Вътре има само един душ.

Авакум се умълча. Наближаваше единадесет часът и трябваше да ходи при полковника на доклад.

— Не изпускайте от очи двете квартири — въздъхна той. После попита: — Събрахте ли сведения за къщата с алпийския покрив?

Лейтенантът повдигна рамене.

— Вярно, вие не сте имали време — усмихна се виновно Авакум. — Прощавайте. Аз ще ви потърся следобед.

Гласът му беше станал тих и глух.

Онова алиби за Ирина имаше само формална стойност — стойност de jure. Всъщност то не бе никакво алиби. Към десет часа тя излиза от канцеларията, като уведомява Чавова, че ще прескочи „догоре“, за да се изкъпе. Същото е казала и на прислужничката, а може би и на още някого. Влиза в банята, но не се съблича а пуска душа да тече. Изскача през другата врата, спуща се по черното стълбище и през двора излиза на улица „Димо Хаджидимов“. Оттам до складовете на центъра пътят е къс — най-много четвърт час. При бързо ходене може да се стигне и за десет минути! Когато всичко е било свършено, тя се е завърнала по стъпките си. Понамокрила е лицето и косите си с гореща вода, за да изглежда „къпана“, и се е прибрала в канцеларията си, както е правила и друг път.

За по-малко от едно денонощие той беше успял да навлезе доста надълбоко в аферата. Имаше в ума си очертана хипотеза, но се боеше

да я предложи на полковника като план за действие, защото тя съдържаше още много неизвестни. Сега разполагаше със седемдесет и два часа — три денонощия, — за да проникне до дъното на заговора, да разкрие истинските виновници и да спаси един човешки живот.

Този следобед щяха да погребват Венцеслав. Авакум потърси Ирина в службата, но Чавова му отговори, че отсъствува — била неразположена. Поиска кола от дирекцията, освободи шофьора и сам седна зад волана.

Предполагаше, че ще я завари в стаята ѝ, но се излъга — тя седеше под черницата и четеше. „Някакъв роман вероятно — помисли Авакум. — Отвлича вниманието си — нали в тоя час погребват Венцеслав!“

Беше облечена в скромна басмена рокличка с весели цветове. Лицето ѝ имаше обикновения си миловидно замислен израз, очите ѝ гледаха, както винаги, открито, смело и погледът им светеше бистър и чист.

Както седеше на тревата с подвити колена, тя му протегна ръка и се усмихна. Върху устните ѝ разцъфна безгрижна и радостна усмивка.

— Тъкмо навреме — каза тя и го потегли към себе си. — Сядай до мен! Аз се уморих от четене.

И той се намери на тревата до нея и раменете му се допряха до нейните, а косите ѝ погалиха лицето му. Подухна вятър, черницата въздъхна, полата на тънката ѝ рокля се наду като чадър. Беше хубаво, някъде подсвиркваше кос.

Зави му се свят. Изпита непреодолимо желание да я прегърне, да притисне грубо в ръцете си това свежо тяло, което не криеше нищо от себе си и като че ли нарочно се подлагаше на очите му. Трябваше да насили волята си, за да остане поне видимо спокоен.

— Какво четеш? — запита той, като се излегна полека на тревата. В синия и бездънен простор над главата му плаваше бяло облаче с накъдрени краища, посребрени от слънцето. Оня кос в храстите продължаваше да свирука.

— Какво чета ли? — Тя сложи ръката си между коленете и отговори звънко, като ученичка, която са дигнали на урок: — За химичните свойства на водорода и по-специално за многоуважаемия водороден йон! Много е интересно. — И весело се засмя.

— А нашият общ приятел сигурно почива вече в земята — каза Авакум.

Той гледаше бялото облаче и жумеше.

— Сигурно — отвърна тихо Ирина. Тя се наведе и откъсна стръкче трева. — Щях да ида на погребението му, но тази заран се пробудих с ужасно главоболие. Много съжалявам.

— За какво? — попита Авакум. — За главоболието ли, или за Венцеслав?

— С мъртвите не бива да се шегуваш — каза тя и леко сложи пръста си на устата му.

Авакум я погледна — по горната ѝ устна беше избила пот.

Помълчаха.

— Ирина — каза Авакум, — какви са твоите проекти за бъдещето? За какво например мечтаеш?

Той сложи ръката ѝ в своята и започна да си играе с пръстите ѝ.

— Моите мечти са много скромни — отвърна Ирина. Тя пое въздух, избърса горната си устна и тръсна глава. В очите ѝ отново светна предишният блясък. — Всъщност аз имам само една мечта — да не завися от никого.

— Това е много общо — усмихна се Авакум.

Тя пак откъсна стръкче трева и се умълча.

— Какво значи това — да не зависиш от никого?

— Много нещо. — Гърдите ѝ бързо започнаха да се издигат и спущат. — Стъпя ли веднъж в университета, по-нататъшният ми път в живота ще зависи само от мен.

Вятърът отвя облачето на изток.

— Ирина — каза Авакум, — защо ръката ти е влажна? И защо студенее?

— Сигурно ще е от главоболието — трепна Ирина и издърпа ръката си. Наведе се над него и той усети дъха ѝ по устните си. Сега можеше да я прегърне, можеше да я целува — но ръцете му лежах като пречупени на тревата. От онова желание не беше останала в кръвта му никаква следа. Само една жалост чувствуваше в гърдите си — мъчителна и тежка — и нищо друго.

— Ти приличаш днес на сборник от въпроси — усмихна му се тя. — Но позволи ми и аз да ти задам един въпрос: чия е тази кола?

— На музея — отвърна Авакум.

Тя се наведе още по-ниско над него:

— Искаш ли да излезем някъде навън?

— Аз за това съм дошъл.

Тя се огледа и бързо допря устните си до неговите.

После скочи пъргаво и изтича до стаята си, за да се облече.

Когато излезе, Авакум седеше вече зад волана. Сега тя беше пременена цялата в бяло: бяла кордела на косите си, бяла рокля, бели сандалетки. Но сандалетките нямаха върхове. Устните ѝ силно аленееха от яркия руж.

„Ще се задоволим само с червилото“ — помисли си Авакум, като ѝ отваряше услужливо вратичката. Бялата ѝ премяна го натъжи още по-силно.

Насочи колата към орханийското шосе, а щом излязоха от моста над река Искър, той натисна газта и стрелката на километража започна да се колебае около цифрата деветдесет. Нямаше време за губене — знаеше това, но не натискаше педала, за да печели минути: ходовете бяха разчетени, всякаква припряност изглеждаше излишна. Но в момента, когато излезе на улица „Брод“, за да пресече шосето за Пловдив, стори му се, че една синя волга потегля подире му и че оттогава непрекъснато го следва по петите — ту по-близо, ту по-отдалеч и винаги зад него. „Ако и «синята» препусне с деветдесет, картинката е ясна“ — помисли Авакум и натисна педала. „Синята“ изостана.

Той попита спътницата си:

— Хубаво ли е?

Може би тя не го чу, защото въздушната струя бучеше силно около стъклата. Тя седеше със затворени очи и мълчеше.

„Ако знае, че е излязла на любовна разходка с палача си!“ — усмихна се мрачно Авакум.

Погледна външното огледало и веждите му се свиха — в дълбочината на изпъкналата леща синята волга летеше след него, голяма като бръмбарче.

Авакум отпусна педала на газта. Бяха излезли от Йорданкино и приближаваха партизанската чешма-паметник. Когато стигнаха

площадчето пред възпоменателната плоча, той зави наляво и рязко спря.

— Къде сме? — попита Ирина. Тя учудено се оглеждаше, сякаш току-що се беше събудила от дълбок сън.

— Слез от колата, погледай наоколо и ще разбереш — отвърна студено Авакум.

Жалеше я допреди няколко минути, но откакто забеляза синята волга, която го преследваше по петите като хрътка, в душата му появя някакъв внезапен студ. Преди да натисне спирачката, той видя ръката ѝ, отпусната до коляното му. „Тя би могла и на мен да поднесе цианкалий“ — помисли Авакум и изви волана наляво.

— Че какво има толкова за гледане — засмя се Ирина. — Планини, асфалт, чешма и една хубава беседка.

— И един спомен — каза Авакум.

Тя повдигна рамене и се обърна с гръб към плочата. Сетне се прозина и поразкърши ръце:

— Ще се бавим ли тук?

В тоя миг пристигна и синята волга. От волана слезе нисък, кръглолик мъж с олисяло теме и клепнали уши. Беше облечен в кафяво велурено яке, в което едва се побираха широките му и набити рамене. На очите си имаше синкави слънчеви очила.

Той хлопна вратичката с господарски жест, плюна в краката си и с твърди стъпки тръгна към чешмата. На Ирина не обърна никакво внимание, но Авакум почувствува погледа му върху лицето си. Наведе се над чучура, отпи няколко глътки, после дълго се жабурка и плюва.

В това време откъм София се зададе моторист. Той префуча покрай чешмата и изчезна зад първия завой. Тежко избоботи камион, натоварен с бурета, и въздухът се изпълни с миризма на изгоряла нефта. Камионът отмина и тишината отново като че ли се раздробя на парчета — пристигна друг моторист, но неговият мотор гърмеше като минохвъргачка. Той яздеше петстотинкубикова машина.

Макар и в тужурка и с кожена шапка, Авакум веднага го позна — беше лейтенант Марков. Той избута машината почти до самата канавка на шосето, избра си сенчесто място и се изпъна на тревата по гръб.

Мъжът с велуреното яке слезе от своята волга, повдигна капака на мотора и захвана да занича съсредоточено в механизмите. После извади един гаечен ключ и се зае да натяга вентилаторния ремък.

„Като че ли е по-съобразителен от лейтенанта“ — засмя се в себе си Авакум.

Ирина, която беше стояла досега като вкаменена на мястото си, най-после помръдна с глава и пое дълбоко въздух. Лицето ѝ изглеждаше по-бяло от бялата кордела върху косите ѝ. Тя стоеше с отпуснати рамене и все гледаше като хипнотизирана към синята волга.

Авакум леко допря ръката си до рамото ѝ:

— Лошо ли ти е?

— Пак това главоболие — отвърна тихо Ирина.

Авакум изтича до колата. Когато се завърна, той носеше една стъклена чаша в ръката си.

— Пийни си — покани я той, като услужливо ѝ подаваше стъклената чаша, която беше напълнил до половината с вода. — Тази вода е планинска, освежава. Аз нарочно те доведох тук, за да я опиташ. Харесва ли ти?

— Много — прошепна Ирина. — Благодаря.

Авакум сложи ръката си на кръста ѝ.

— Трябва да се връщаме — каза той. — Сега е четири часът, а в пет часа аз имам среща в музея с председателя на археологическата секция при академията. Следния път ще те заведа още по-надалеч.

— Къде? — попита тя и го погледна в лицето.

— Много надалеч — каза той и се извърна настрана.

И за малко не изпусна стъклената чаша на земята.

Когато обръщаше колата, мъжът с велуреното яке все още продължаваше да натяга вентилаторния ремък.

Само веднъж забеляза синята волга подире си — мярна се в огледалото, а после стана по-малка от бръмбар и изчезна съвсем.

И така всичко се развиваше по предварително начертания план. Че Ирина Теофилова и „неизвестната“ от скицата му са едно и също лице — в това той не се съмняваше, но му беше необходима още една последна проверка, за да има в ръцете си и „нагледното“ доказателство.

Не се съмняваше, но когато сложи двете стъклени чаши на масата си, нещо като че ли заседна на гърлото му. Ръцете му бяха студени и влажни от пот.

Дълго чисти с памук най-голямата и най-силната от лупите си. Сетне запали цигара и вдъхна няколко пъти поред от дима.

Петната и на двете чаши имаха един и същ и абсолютно еднакъв цвят. Размерите им бяха еднакви, резките, които съответствуваха на кръвоносните съдове, съпадаха идеално помежду си. И двете петна имаха по едно лесно забележимо надебеляване в най-връхната си точка — колкото лещено зърно.

Авакум захвърли лупата, облегна се на стола си и затвори очи.

Знаеше, че петната ще съвпаднат помежду си, и все пак...

Така престоя неподвижен няколко минути. Когато се изправи, бръчките около устата му като че ли бяха станали по-дълбоки. Една чудна усмивка имаше върху устните му — някаква смесица от горчивина, ирония и старческа снизходителност.

Отключи железния шкаф и сложи вътре двете стъклени чаши.

После облече халата си и напълни малката си луличка с тютюн. Извади от етажерката с книгите първия том от Всемирната история, намести се удобно в широкото кожено кресло и започна съсредоточено да чете.

Полегналите лъчи на залеза обагриха прозорците на стаята с розова светлина.

Лейтенант Марков пристигна след половин час. Беше още с тужурката си, пращен, със зачервено от вятъра лице. Авакум му отстъпи мястото си в креслото, накара го да изпие чашка коняк, почерпи го с цигара. После го запита:

— Мъжът с жълтото яке — той живее в къщата с алпийския покрив, нали така?

Лейтенантът едва не се задави с коняка.

— Няма нищо чудно — усмихна се Авакум. — Тази заран към осем часа аз излязох да се поразходя и случайно минах покрай къщата с двата бора. Вие сигурно си спомняте, че снощи вали силен дъжд. Без друго сте видели, че улицата не е павирана и че тротоарът представлява един прост земен насип. Точно пред зелената порта забелязах стъпки, които излизаха от вътрешността на двора и водеха на юг към шосето. Аз се позагледах в тия стъпки, без да се спирам, разбира се, и понаучих от тях някои неща. Това бяха стъпки на мъж. Малък крак, разкрач — по-къс от средния. Следите — дълбоки. Какво означава това? Вие сигурно се досещате — че мъжът е нисък и доста

солиден на тегло. Отпечатъците, оставени от обувките върху разкаляната земя, бяха съвсем ясни — силно заострени върхове, удължено ходило, стеснена и повдигната част между подметката и токовете. Вие сте елегантен човек, обличате се по модата: можете ли ми каза кои мъжки обувки отговарят на това описание?

— Италианските — засмя се весело лейтенантът.

— Точно той — този фасон не е наш и лесно може да се разпознае. Ниският и пълен мъж, излязъл из дворчето с двата бора, носеше италиански обувки. Какво искате повече? Човекът с велуреното яке беше нисък и пълен и имаше на краката си италиански обувки. Да ви наля ли? Пийте, тази вечер няма да пътувате с мотор. Кой е този човек?

— Този човек се казва Прокопи Албертов Недялков — започна лейтенантът, като отпи една малка глътка от коняка. — Родом е от Павликени, завършил е френския колеж в София. Получил е висшето си образование в Италия като стипендиант на католическата черква. Там е специализирал лесовъдство. Бил е лектор в Агрономическия факултет, а от три години е инспектор по горите при Министерството на земеделието. Онази къща с алпийския покрив е негова. Понастоящем той е в отпуска, а семейството му летува в Павликени. Баща му е католически свещеник, пенсионер. Инженер Прокопи Недялков е аполитичен човек, не е имал никакви реакционни прояви, а в службата се ползува с голям авторитет.

Тази заран той напуска дома си в седем часа. Петнадесет минути по-късно е на улица „Самодивско кладенче“ седемнадесет, където гарира колата си. Точно в осем часа е пред сградата, в която живее собственикът на кремавия москвич — нашият приятел от снощи. Бави се в апартамента му около половин час, после излизат заедно с волгата на Прокопи Албертов и спират пред сградата на центъра. Тука двамата приятели се разделят. Прокопи Албертов се завръща в къщи си, като оставя колата на улицата, близо до зелената ограда. Точно в три и половина следобед той излиза припряно навън, качва се на волгата и с бърз старт се насочва към пловдивското шосе. Установява се малко надире от кръстовката с улица „Брод“ и стои на това място, докато вашата кола не излиза на пътя.

— А като научихте, че е подире ми — усмихна се Авакум, — вие организирахте едно „блестящо“ преследване с два мотора. Много мило

от ваша страна.

— Вие казахте да не го изпускам от очи — наведе глава лейтенантът.

Авакум помълча.

— Носите ли справката за Светозар Подгоров?

Лейтенантът извади едно прегънато листче от портфейла си и му го подаде. Ръката му потръпна.

Авакум пое бележката и поклати глава.

— Трябва да калите нервите си — каза той, като се усмихваше с горчивата си снизходително-иронична усмивка. — Може би на пътя си ще срещнете и по-неочаквани неща. Думата човек звучи красиво наистина, но не във всички хора има красота. *Човек е способен на всичко* — въоръжете се с тази философска концепция и ръката ви няма да потръпва никога. Проучихте ли кой живее в неговия апартамент?

— Изпратил е съпругата си във Варна. Сега е сам.

Авакум погледна часовника си:

— Имам такава молба към вас да отидете при полковник Манов и да му кажете, че искам непременно да повика този човек при себе си и да го задържи на разговор до десет часа. Нека излязат например вн от града, така ще бъде най-добре. Вие ще идете веднага при полковника и ще ми съобщите за резултата.

Лейтенантът се изправи.

— И не изпущайте от очи дори за секунда къщата с алпийския покрив! Осведомявайте ме за всяко движение, което ще предприеме отсега нататък инспекторът Прокопи Албертов. Тази нощ или утре той ще излезе вн от града. Много ви моля в минутката да бъда уведомен! И още нещо: помолете полковник Манов да остави на мое разположение кола с радиопредавател.

Той извади от железния шкаф едно картонче и го подаде на лейтенанта:

— Тук е означен кодовият ми знак. Съветвам ви тази нощ и утре през деня да не напускате дирекцията — ще има много изненади и работата ще бъде напрегната. — Той се усмихна с невесела усмивка и подаде ръка.

Когато лейтенантът излезе, той се облече набързо, отпусна се в креслото и затвори очи.

След половин час лейтенант Марков позвъни по телефона.

— Всичко е наредено тъй, както вие пожелахте. На онова място до десет часа няма да има човек. Останалото подреждаме.

— Приятна работа! — кимна Авакум и остави слушалката.

Взе със себе си същата онази кожена чанта и излезе навън.

Вечерта беше мека, подухваше топъл ветрец. Улиците сияеха в светлини.

Като откри къщата, която търсеше, той се огледа и бързо отвори външната двукрила врата. Нямаше никого в преддверието. Изкачи стълбите и се спря на площадката пред втория етаж. Електричеството угасна и той натисна бутона. Върху вратата, боядисана с шоколаденокафява боя, лъщеше месингова плочка:

СВЕТОЗАР ПОДГОРОВ

Секретната брава беше от системата „Ялле“. Тази система познаваше като петте си пръста, затова не стана нужда да бърка в чантата си. Измъкна от джоба на сакото си универсал за системата „Ялле“ и отключи.

Светеше със синята светлина на електрическата си батерия. Като излезе от вестибюла, обшит с червено дърво и продълговати кристални огледала, той се намери в един обширен хол „ротонд“ с мраморен под и гипсови орнаменти върху тавана. По средата на хола бълбукаше малък фонтан, а в басейнчето под него, облицовано с разноцветни плочки, играеха няколко червени рибки. Оттук за вътрешността на апартамента водеха три врати, като всяка от тях беше покрита с тежка надиплена завеса от червен плюш.

Авакум отвори наслуки една от вратите и се усмихна от удоволствие: още с първата си крачка беше попаднал в кабинета на Подгоров. Вътре имаше много малко мебели: разкошна писмена маса в бароков стил от тъмночервено дърво, висок стол с извита облегалка и две картини в леки, но художествено изработени рамки. Авакум повдигна фенерчето си: бяха две цветни репродукции на Реноаровите „Цветя в бакърен съд“ и „След баня“. Нямаше нищо друго. Единственото чекмедже на масата беше отключено, но то съдържаше само дреболии — няколко моливчета, един празен бележник и шише със зелено мастило за самописки.

Повдигна килима — паркетът навсякъде беше еднакво гладък. Почука по стените — бяха плътни, отникъде не идеше звук на кухо. Усети как кръвта бие по слепоочията му — несполуката щеше да остави без отговор един важен въпрос.

Тогава повдигна отново фенерчето си към двете картини. „Цветя в бакърен съд“ стоеше на мястото си, идеално нивелирана спрямо стените. Но „След баня“ като че ли беше изместена малко вдясно — голото момиче изглеждаше понаклонено към пода. Авакум тутакси премести стола под картината, покри седалката му с носната си кърпичка и откачи рамката от извитата кукичка. Картината нямаше двоен гръб, пък и гвоздейчетата, които пристягаха картоната към стъклото, не приличаха да са вадени някога. Те бяха забити надълбоко и по главичките им не личаха следи от клеци.

И все пак тази картина беше пипана, и то наскоро. Човек с изтънчен вкус като Светозар Подгоров едва ли би търпял една изкривена репродукция над главата си. Авакум почти допря фенерчето си до стената и ръката му трепна като убудена. Ето къде била хитростта! Тази кукичка не беше всъщност никаква кукичка, а тънко ключе с прерязана шийка. Той го завъртя, сетне го потегли към себе си и от стената изскочи просто ламаринено чекмедже. Толкова чудесно прилепваше към калъфа си, че не правеше никакъв видим луфт върху зелените тапети. „Но ако имах лупата си, веднага щях да го забележа“ — помисли Авакум.

Вътре имаше една подвързана книга, а върху книгата — фотографическа снимка. Той погледна снимката, навъси вежди, сетне бързо я прибра в портфейла си. Неканеното гостуване беше завършило с хубав успех. Но какво търсеше тази книга тук? Той обърна кориците

и прочете „Иван Вазов — Под игото“. Изданието не носеше автограф, пък беше и доста новичко, за да представлява някаква библиографска рядкост! Същото това издание и той имаше в библиотеката си.

Сетне поклати глава и започна бързо да прелиства страниците, като следеше внимателно цифрите. Когато прелисти страница тридесет и пет, по устните му се плъзна тиха, но тържествуваща усмивка. Срещу колон-цифрите тридесет и пета бяха изписани две нули, а под тях се четеше небрежно написана дума „Вазови“. Ключ на шифър, разбира се!

Той остави книгата на предишното ѝ място и всичко подреди, както си беше преди.

Наближаваше девет часът, когато излезе на улицата. Нахрани се в първия ресторант, който забеляза, и към десет часа влезе отново в стаята си. Стъкми някои неща в куфара си, угаси осветлението и полегна върху кушетката, без да се съблича.

И в полудрямката, която беше замъглила съзнанието му, той дочу острия звън на телефона.

— Колата с инспектора напусна града преди десет минути — съобщаваше лейтенант Марков с някакви тържествени и тревожни нотки в гласа си. — Бяга по направление Пазарджик с голяма бързина!

— Добре — каза Авакум и се прозина. — Това е много хубаво. Сега слушайте! Първо: изпратете ми незабавно колата. Второ: алармирайте нашите служби до Пловдив, осведомявайте се по телефона за движението на инспектора и дръжте посредством радиото постоянна връзка с мен. Запомнихте ли?

Грабна куфара си и тихичко се измъкна навън.

Наближаваше полунощ. Повдигна очи към небето — облаци бяха затулили звездите.

Блеснаха фарове и тутакси угаснаха. Колата летеше срещу него.

Първата радиозасечка го застигна малко след Ихтиман. В слушалките прогърмяха някакви странни и остри звуци, записукаха като отчаяни призови за помощ точки и тирета, после всичко утихна изведнъж и през малки паузи в мембраните прозвъня на три пъти кодовият сигнал.

Авакум намали скоростта и отби колата вдясно. В мъждивата светлина на плафониерата той отвори радиопредавателя, нагласи честотата на вълните и предаде по ефира „слушам“. В мембраните прозвуча съкращението „предаваме“, сетне последва съобщението: „Синята волга току-що излезе от гара Белово. По нареждане на полковника след вас се движи джип ГАЗ-69-А на ваше разпореждане. Шофьорът ви е познат.“ Авакум отговори: „Разбрах. Благодаря“ — натисна стартера и отново се понесе по асфалтираното шосе.

Всеки петнадесет минути той беше редовно осведомяван за пунктовете, през които минаваше синята волга. Прокопи Албертов се движеше средно с около седемдесет километра в час и за Авакум не беше трудно да съкрати разстоянието, което го делеше от него. Но се пазеше от прекомерно „сближаване“: инспекторът можеше да го усети след себе си, да се усъмни и да го пропусне напред.

Малко след Звъничево той пак отби колата вдясно и загаси мотора. Отвори вратичката и се послуша: само тихият вятър шумеше в клоните на невидимите дървета. Извади цигари и жадно запуши. Погледна часовника си — минаваше два часа след полунощ.

Затвори вратичката на колата, повдигна стъклата и като установи връзка с дирекцията, поиска последното положение на синята волга. Отговориха му, че само преди десет минути е излязла от града и че се движи по шосето за Пловдив.

— Внимавайте — продикува Авакум. — Първо: нашият приятел ще мине през Кричим за Девин. Наредете да бъде спиран на всеки противошапен прелез. Той и колата му да бъдат най-щателно дезинфекцирани. Не е зле да пукне гума и да се позабави час-два пред някое „случайно“ препятствие. Не бива да бъде в Тешел по-рано от осем часа сутринта... Записахте ли?... Второ: свържете се незабавно със Смолянското управление. Пътят от Тешел до Триград и околностите на Триград да бъдат поставени под усилено наблюдение. Опишете външността на инспектора и дайте указания да се алармират партийните организации още тази нощ... Записахте ли?... Трето: незабавно да бъдат поставени под секретно наблюдение всички заподозрени лица от района на Триград. И специално така нареченият Ракип Колибаров. Точка... Веднага ме уведомете, щом инспекторът поеме пътя за Девин — чакам пред Пазарджик. Ще се помъча да изпреваря синята волга през Доспат... Край.

Отвори вратичката и пое дълбоко въздух. Челото и ръцете му бяха мокри от пот. В тоя миг, когато палеше цигарата си, мощни потоци от жълта светлина озариха колата. На няколко разкрача вляво от него изведнъж изгря в тъмнината разклонено дърво с позлатени листа. „Като в приказките“ — усмихна се Авакум и почувствува, че ужасно му се спи.

Изскърцаха спирачки, жълтата светлина угасна. Изчезна дървото: замириша на затоплено моторно масло и бензин.

— Здраве желаем! — дочу той като през плътна завеса мек и познат мъжки глас.

„Трябва непременно да отпочина“ — помисли Авакум и попита:

— Работи ли преводната скорост?

— Че как да не работи, може ли! — засмя се шофьорът.

— Ти ще се разположиш в моята кола, пък аз ще взема газката — каза Авакум.

Шофьорът стоеше до колата и мълчеше.

— Седни до мен — каза Авакум. — Ето ти слушалките. Така. Сега приличаш на истински пилот. Впрочем ние с тебе и друг път сме играли на смяна... Помниш ли?

Той допря челото си до студеното стъкло на вратата и затвори очи. Стори му се, че пропада в някакъв мрачен и бездънен кладенец, а около него се носят на валма сиви и белезникави мъгли и те много приличаха на мъглите, които при лошо време увиваха като чалма голото теме на Карабаир. И кой знае защо отнякъде се мярна червендалестото лице на Марко Крумов, стопанина на Илчовата механа. Това беше глупаво и той стисна клепките си, защото този Марко Крумов изобщо не го интересуваше. Стопанинът на Илчовата механа изчезна и на негово място тутакси израсна дървото с позлатените листа. „Като в приказките — усмихна се Авакум и веднага си помисли: — Ето, щом като това дърво ми напомня разни приказки, значи, не спя!“ Помъчи се да пропадне пак в оня мрачен кладенец с мъглите, но в съзнанието му се прокрадна един натрапчив въпрос: „А защо искаш непременно да заспиш?“ Той не беше свикнал да оставя въпросите без отговор, но сега страшно много му се искаше да не отговаря на никакви въпроси. „По-добре ще е да поприказвам с шофьора“ — реши Авакум и бръкна за цигарите си.

— Другарю капитан — каза шофьорът и лекичко го побутна с лакътя си, — звънят!

От София съобщаваха:

„Синята волга току-що излезе от Кричим. Взети са мерки да не стигне по-рано от осем часа в Тешел. Предадохме разпорежданията ви. Свържете се в Триград с лейтенант Георгиев.“

— Тръгвам през Пещера за Доспат — съобщи Авакум. После добави: — Лейтенант Георгиев да ме чака в Тешел пред моста.

Той не беше ходил в Триград, но от разказите на Анастаси знаеше, че устието на дефилето завършва с някакъв мост.

Наближаваше три часът след полунощ.

Авакум се премести с радиопредавателя си на газката, заръча на шофьора да го следва отблизо, а от Доспат нататък, та чак до Борино да кара внимателно, защото пътят е мек, изровен от коловози и на места съвсем разбит. Пожела му лека нощ, завъртя ключа и натисна газта. Моторът изръмжа задъхано, сетне успокои дишането си, колата полетя по шосето и червената светлина на стопа бързо се стопи в мастилената тъмнина.

На втория ден след избухването на шапната епизоотия^[1] Смолянското управление изпрати лейтенант Георгиев в Триград. Лейтенантът пристигна с двама помощници и един катър, натоварен с дълги шарени жалони и различни пикьорски инструменти. Той представи документите си в селсъвета и половин час по-късно триградчани знаеха вече, че в селото им е дошла пикьорска група, за да прави план на бъдещия селски мегдан. Дватама помощници се настаниха на квартира в училището, а началникът им се разположи, както и следваше според чина му, в председателската соба на общинския съвет. Там му стъкмиха нар, донесоха сламеник с одеяла и началникът се почувствува удобно като у дома си.

Тоя пълничък и тантурест мъж, оплешивял без време, с влажни жълтеникави очи и пухкави устни беше голям особняк. Личеше си, че на работа не е твърде припрян, но затова пък спеше много, а когато не спеше, смучеше със сламка изстудена джанковица из едно писано бърденце, седеше върху перваза на председателския прозорец и оттам кимаше и намигаше на триградските булки и така весело се смееше, че го чуваха чак в Долната махала. Излизаше веднъж-дваж на ден, жумеше важно пред стойката на нивелира, хокаше пикьорите и ги караше да вадят колчетата си и да ги забиват отново на няколко сантиметра по-встрани. После правеше лениво няколко кръга из площада, мереше начумерено посивялото от жега небе и бързаше да се спасява на сянка под широкия председателски сайвант.

Триградчани започнаха да го гледат недружелюбно и сигурно заради остротите, дето пускаше подир невестите им. Само Ракип Колибаров се сприятели с него — на няколко пъти му носи прясна риба, че и кисело млекце в пръстено гърне му проводи по жена си.

Такъв беше „началникът“ през деня. А мръкнеше ли се и късно след вечеря, тромавият човек ставаше пъргав като рис — прескачаше огради, промъкваше се покрай плетища и каменни стобори и на затулени места си устройваше среци ту с партийния секретар, ту с

председателя на стопанството или с офицери от граничната застава. Но колкото и хитро да водеше разузнаването, резултатите не бяха особени. На 22 август жената на Ракип Колибаров била забелязана към седем часа сутринта да снове с телицата си в местността „Джуклевото харманче“. По това време в същата местност дебнел уж за диви прасета Ахмед Парутев — сестриник на животновъдния бригадир Халил Бумбов. Жената на Ракип подкарала телицата си и близо до Даудовата кошара — една изоставена и прогнила колиба — срещнала мъжа си Ракип. Те си поприказвали някое време, скрити зад храсталациите, после Ракип поел пътя за Видла, а жена му отново се върнала в местността „Джуклевото харманче“. Същата тази история се повторила и на 26 август. Само че този път Ракип не тръгнал за Видла, а се спуснал по пътеката, която води напреко през гората за село Кестен. Лейтенантът помнеше много добре, че на 22 и на 26 август Ракип Колибаров му беше донесъл за вечеря прясна пъстърва.

През останалите дни жената на Ракип водеше телицата си на паша по ливадите, които се простираха източно от селото. Ахмед Парутев все излизаше призори на „лов“ около „Джуклевото харманче“, но тази местност беше много дива и там човешки крак рядко стъпваше — тревата и папратите се дигаха над пояс.

Авакум пристигна в Тешел на зазоряване. Лейтенант Георгиев отведе газката в двора на ханчето, метна на гърба си куфарчето с радиостанцията и тичешком прекоси моста, който делеше шосето от мекия път за Триград. Докато стигнат до шубраците, където беше скрил мотора си, той разправи на Авакум всичко, което знаеше за Ракип.

Авакум с мъка движеше краката си, очите му сълзяха. Той се прозяваше непрекъснато и раменете му трепереха от студ.

— Миналата година изглеждахте по-добре — каза угрижено лейтенантът.

Авакум кимна с глава.

— Да ви заведе ли до моята резиденция?

— Водете ме право при Ахмед Парутев — свъси веждите си Авакум.

В дефилето беше все още мрачно, над разпенената река пълзеше като дим лека мъгла.

Натъкмиха куфара върху багажника, Авакум праметна радиостанцията на гърба си и моторът загърмя по неравния път. Като стигнаха до селото, лейтенантът сви надясно и през поляни и долове излязоха в най-западната му окрайнина. Тук къщите бяха раздалечени една от друга и помежду им се зеленееха храсталаци и израстъци от изсечена някога гора. Лейтенантът спря пред една ниска плочеста ограда, ритна вратничката и влезе в малкия двор. Къщичката беше ниска, с позеленял покрив от стари керемиди, зарешетени прозорци и дувари, плетени от пръчки и мазани с кал.

Авакум запали цигара, после извади от портмонето си две таблетки кофенал, намръщи се и ги преглътна. Беше облачно, канеше се да вали тих и продължителен дъжд.

Лейтенантът се завърна с един млад и строен хубавеляк, жилав и източен на височина като планински бук.

— Това е Ахмед — каза той и кимна към него, може да му се доверяваш като на роден брат.

Авакум му подаде ръка и момъкът сърдечно я пое.

— Ахмед — прошепна Авакум, — далече ли е оттук „Джуклевото харманче“?

— Половин час път през гората — отвърна тихо Ахмед.

Авакум погледна през оградата:

— Кой живее тук?

— Самичък съм — каза Ахмед. — Туй е старата ни къща. А ние живеем на село, до общината.

— Занеси тия неща вътре и заключи хубаво вратата — поръча му Авакум.

Като останаха сами, Авакум каза на лейтенанта:

— Телефонирайте на заставата: да се усили охраната около полосата и да се пуснат кучета. Ако някой попадне в ръцете на граничарите, да не се вдига абсолютно никакъв шум. Никой да не следи жената на Ракип, но самият Ракип да не бъде изпускан от очи. Никой да не пречи с нищо на инспектора, който ще пристигне от София, но нито една негова стъпка да не остане укрита. Вдигнете на крак всички добри хора, използвайте за проследяването на Ракип и на инспектора някои от по-събудените момчета — разбира се, синове на проверени хора. Вие си стойте в селсъвета. Аз ще поддържам връзка с вас посредством Ахмед.

Когато завърши пътешествието из смълчаната и тъмна борова гора, пред очите на Авакум се ширна една истинска „самодивска“ поляна. Тя имаше около двеста разкрача в диаметър, наоколо ѝ тъмнееше гъстият лес от вековни мури и цялата беше покрита с разлистени папрати, диви къпини и сочна трева. Тази поляна леко се издигаше на юг и точно на онова място, където се вдаваше навътре в гората, отпред стърчеше ударен от светкавица гигантски бор. Той беше черен, обезлистен, пречупен наполовина, напомняше изправен и като че ли излязъл из преизподнята мъртвец.

Авакум гледаше този бор с широко разтворени очи и мълчеше.

— Туй е „Джуклево то харманче“ — прошепна Ахмед.

Беше тихо, нищо не шумеше, нищо не трепваше в тоя утринен час.

— Ако не сме закъснели, всичко е наред — каза тихо Авакум.

Той даде знак на Ахмед да стои на мястото си, а сам тръгна да заобиколи поляната откъм гърба на ударения бор. Граничната полоса се намирате южно от поляната и естествено беше да предполага, че задграничният куриер пристига на това място именно откъм юг.

Че Светозар Подгоров поддържаше връзка със своите шефове отвъд границата посредством куриер — в това Авакум не беше се съмнявал нито за миг. И ето защо. Първо: след провала на Боян Ичеренски радиопеленгаторните постове не бяха засичали нито едно тайно радиопредаване в този район — а пък този район се оказа напоследък епицентър на голямата шапна епизоотия. Следваше да се извади заключението, че тук резидентурата на чуждия шпионаж върши работата си, без да прибегва до радиото — за да се свързва със своите контраагенти отвъд границата. Връзката се осъществяваше следователно по най-простия и „класически“ начин — посредством куриер. Второ: намирането на шифровия ключ в тайната касетка на Подгоров. Двете нули зад колонцифрата тридесет и пет и думата „Вазови“ означаваха, че връзката се поддържа с опростени шифрограми, съставяни или въз основа на текст от „Под игото“, или със заместване на определено количество букви. Използуването на подобни опростени шифрови системи в радиопредаването беше изключено. Бързото разчитане на шифрограмите при засечени вече

координати и установени честоти на вълните води — какъвто беше случаят с Ичеренски — до неминуем провал. Шифровият ключ, намерен в тайната касетка на Подгоров, подсказваше недвусмислено писмения характер на връзката със задграничните кореспонденти. Трето: инспекторският пост на Прокопи Албертов. В качеството си на инспектор помощникът на Подгоров можеше да снове навсякъде, да се среща с всякакви хора и по всяко време. Такъв пост осигуряваше непосредствена възможност за пряко приемане и предаване на каквито и да било информации, материали и документи. За какво е необходима рискована радиовръзка при наличността на *жива* връзка? И при това осъществявана от шпионин, залегендиран като официално служебно лице?

Всички тези признаци бяха предостатъчни, за да изгради Авакум първото си основно предположение — че Светозар Подгоров поддържа връзка със задграничните си шефове посредством куриер.

А от това, че Прокопи Албертов поема курс към Триград, следваше второто негово основно предположение: че някъде около Триград задграничният куриер е донесъл нещо, което Прокопи Албертов трябва да приеме и отнесе.

Пристигането на Прокопи Албертов в ранните часове на деня или — по-точно — желанието му да пристигне в ранните часове на деня означаваше само едно — че това нещо е било донесено вече и е било донесено или в навечерието, или през нощта.

Сега той трябваше да го намери.

Като се старееше да стъпва колкото се може по-безшумно, той излезе в южната окрайнина на поляната, наведе се и започна внимателно да разглежда земята. Но тук не личеше никаква земя, защото пръстта беше отдавна затрупана с дебел и постепенно и с години напластяван иглолистен дъшек. Не се забелязваха никакви стъпки. Стъпки нямаше, но Авакум откри, че на места иглолистната покривка беше полегнала и че на тия места много от изгнилите борови иглички бяха пречупени и по-плътно напластени едни върху други. Той коленичи и като следваше напластените места, бавно, сантиметър по сантиметър започна да се придвижва напред.

И така стигна до ударения от светкавица бор.

Не беше необходимо да занича около дънера — дори неопитното око можеше да забележи, че тук боровите иглички бяха силно

отгъпкани. Той постоя няколко секунди неподвижен, като оглеждаше внимателно мястото и ствола на дървото. Никъде не беше дълбано — нито върху ствола, нито върху земята. Постоя още няколко време така, после изведнъж се засмя. По обгорения връх, легнал досами дънера, лъщеше между изсъхналите клони гладка кора. Беше съвсем очевидно, че това място е било пипано, защото и по цвят, и по гладкост то се отличаваше от останалата част на дървото. Без да се бави, той го обхвана с две ръце и го помести настрана.

Сред коренищата зееше малка вдлъбнатина, покрита с изгнили борови иглички. Нищо нямаше в тази вдлъбнатина и Авакум прехапа устната си — някой го беше изпреварил и това изглеждаше много очевидно...

Този „някой“ сега припикаше към Тешел, за да се срещне с Прокопи Албертов. А може би срещата се е състояла вече и сега синята волга препуска обратно за София. Или пък Прокопи Албертов си закусва спокойно в ханчето, а някой друг — изпратен от него — е поел пътя за Девин и следите му се губят в неизвестността.

Авакум се усмихна горчиво — беше хвърлил лош зар. „Груши закъснял и Наполеон загубил сражението при Ватерло“ — но не му беше сега до смях.

Сетне, като седеше и гледаше вдлъбнатината, той забеляза една почерняла шишарка върху изгнилите борови иглички. Тази шишарка и одева си беше там, но той я забеляза едва сега. Без друго тя не беше дошла сама на това място.

Кръвта отново заби силно в слепоочията му — това беше знак, разбира се, и този знак означаваше нещо. Всъщност означенията следваше да бъдат само две: или „взел съм“, или „търси“.

Авакум заби пръсти в игличките и ръката му тутакси пропадна навътре — до края на китката. И едва се сдържа да не викне — като че ли беше открил най-големия и най-разкошния диамант в света.

Той измъкна от вдлъбнатината едно прегънато листче и с два скока се намери отново в гората. Просна се по корем между дърветата, сложи го пред очите си и без да мести погледа си от него, извади джобния си бележник и молив. Както беше предполагал, имаше работа с Най-обикновения шифър от заместителната система. Спомни си думата „Вазови“ от страница тридесет и пета на скрития в стената

екземпляр от „Под игото“ и веднага си начерта на отделен лист ключовата схема:

		1	3	5	7	9	0
1	0	В	А	З	О	В	И
3	2	Б	Г	А	Е	Ж	К
5	4	Л	М	Н	П	Р	С
7	6	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч
9	8	Ш	Щ	Ю	Я	Ъ	

Двучифрените колонки означаваха:

„Стоп временно заразата. Прекъснете връзката с Ракип. Преустановете срещите. Изчистете всичко. Чакайте повикване от Пловдив. Ел Тепе.“

„Подушили са опасността“ — усмихна се замислено Авакум. Имаше и един нов момент: „Пловдив“. Той откъсна лист от бележника си и като следваше ключовата схема, написа в цифрови колонки следното:

„Провал поради случая — В. — Съобщават ни, че милицията е по следите ви. Безусловна заповед да се прехвърлите зад граница. Вземете със себе си последното количество зараза и незабавно тръгнете със самолет за Пловдив. Доведете на всяка цена И. В. Тешел пред моста единадесет часа вечерта ще ви чака гърбав човек. Парол: Знаете ли пътя за Видла — Зная пътя за Кестен. Спазете безусловно разпорежданията. Ел Тепе.“

Той загъна бележката по същия начин, както беше сгънат „оригиналът“, и внимателно я скри под обгорения връх на дървото.

Наближаваше седем часът. От смраченото небе започна тихо да ръми. Авакум заобиколи пак поляната и дойде при Ахмед.

— Ахмед — каза му той и го погледна право в очите, — предстои ти да извършиш една много важна работа. Наемаш ли се?

Момъкът се усмихна и повдигна рамене.

— Искам да се скриеш някъде наблизо, но така, че и птиците да не те забележат. Очите ти да бъдат в оня бор насреща, дето е треснат от гръм. Почернелия бор. Много ме интересува дали ще дойде някой на онова място и дали ще търси нещо около дънера на почернелия бор.

— Само това ли?

— Само това — отвърна Авакум.

— Нищо ли да не направя на човека? — попита озадачено Ахмед и похвана дръжката на дългия си нож.

— Ахмед — каза Авакум, — той не трябва да види дори сянката ти. Не трябва да чуе дори дъха ти. Не трябва да види дори стъпките ти. Разбираш ли?

— Разбирам — въздъхна Ахмед.

— Трябва да бъдеш само очи и слух — каза Авакум. Той помълча. В пуцинака изкряска птица и подир крясъка ѝ тишината стана още по-тежка. — Ще те чакам у вас — каза Авакум. — Дай ми ключа.

Събу обувките си, взе ги в ръце и след няколко секунди високата му и попрегърбена фигура изчезна в горската мрачина.

Подир час и половина вратичката на къщата изскърца и Авакум се надигна от миндерчето. Очите на Ахмед светеха с вълчи блясък, ноздрите му се бяха издули от напрежение. Гребна си с кратунката вода от бакъра и жадно отпи няколко глътки. Сетне избърса устата си с длан и поклати глава.

— Колибарица — каза той, като приседна на едно трикрако столче до огнището. — Жената на Ракип Дойде с юничката и право въз оня, тйонкия бор, изгоряния. Клекна там и гуди нящо в пазвата си и лесно беше да се разбере що е, но вие заръчахте да съм очи само и аз мирувах. Пък ръцете ме сърбяха много. Подире слязох на село и тейко ме изведе зад къшлята и ми рече: „Да припнеш и да обадиш на гостенина, че Колибарица се е срещнала с мъжа си на пътя, дето води от нашето село за Видла, и че Ракип, дано змеица го изпие, хукнал през ливадето и като излязъл на пътя за Тешел, спрял се бил при един синйовичък автомобил и разговарял със стопанина. После туй автомобилата си заминал, а Ракип нагазил във водата да лови риба.“ Тейко ми каза, че Ракип бил видян на това място от момчето на Халил

Алитев — било му поръчано да гледа и то се скрило в пещерата отгоре на пътя и гледало добре. И ми каза още да си отварям очите и да си държа езика зад зъбите, защото щял да ме резне под гушата, ако с нашия гостенин се случело нящо. Пък аз му казах, че си разбирам от работата и че не ми е за първи път.

Авакум се изправи, разкърши рамене.

— Ахмед — каза той, — би ли запалил огън в оджака?

Когато съчките се разгоряха, той извади радиостанцията от куфара, нагласи я върху миндера, приседна до огнището и започна бързо да съставя шифрограма до отдела. След двадесет минути вече предаваше:

„Синята волга тръгна за София — осигурете спокойното й пътуване. Никъде и за нищо да не бъде спирана. Междувременно направете така, че Ирина и Подгоров сами да забележат, че са под наблюдение. Очаквайте колата и не изпускате инспектора от очи. Арестувайте го веднага след като той се срещне с Подгоров или с Ирина. Лейтенант Марков да заеме място в същия самолет, с който ще пътуват Подгоров и Ирина за Пловдив. Да ги проследи от летището до града и да арестува незабавно собственика на колата, с която те ще се придвижат до Тешел. Ако пък и той тръгне с тях — да нареди задържането му, когато се връща от Тешел. Да се осигури спокойното им пътуване.“

Даде „край“ и дълго седя над радиостанцията с отпусната глава.

Ахмед стоеше до вратата, изпънат като новобранец. Авакум му се усмихна, после прибра всичко в куфара и погледна часовника си — приближаваше девет часът. „Ще имат време за последния самолет“ — помисли той и уморено се прозина.

— Ахмед — каза Авакум, — натрупай дърва в оджака и слез веднага в селото да намериш оня човек, който ме доведе при тебе. Кажи му, че искам още в този час да бъде арестуван Ракип Колибаров, а жена му никой да не закача. Запомни ли?

— Запомних — усмихна се Ахмед.

— Сега слушай! — Авакум потърка челото си с ръка. — Кажи на оня човек, че искам да ми приготви една по-длъжка каруца с два коня. В дъното на каруцата да има сенце и две черги. Щом стане девет часът, да изведе тази каруца на пътя за Тешел и там да чака. А ти ще дойдеш

половин час по-рано и ние ще идем двама на мястото, където ще бъде каруцата.

Авакум протегна ръцете си към огъня и се умълча.

— Горе на полицата има хляб и сирене — каза свенливо Ахмед.

— От сърце съм ти благодарен — засмя се Авакум и се послуша.

В комина виеше вятър и няколко дъждовни капки изсъскаха в жарта.

[1] Епизоотия (от старогръцки еpi над и зооп животно) е широкомащабно разпространение на инфекциозно заболяване при един или повече животински видове на определена територия. — Б.ред.ел.изд. ↑

Той напълни луличката си, облегна се върху топлия зид на огнището и затвори очи. Сега неизвестните на уравнението бяха намерени, трябваше да се изведе отговорът. Но извеждането на отговора беше механична работа и за това не си струваше да се мисли.

Имаше ли случайни моменти в тази сложна игра?

Откриването на тайника под изгорелия бор — това изглеждаше на пръв поглед като една щастлива случайност. Но за каква случайност можеше да става дума, когато той знаеше предварително, в София още, че някъде около Триград *трябва* да има явка, тайник, където резидентите получават заповедите на задграничната централа и откъдето агентите на задграничната централа приемат съобщенията на своите резиденти?

Опитът го беше научил, че винаги и навсякъде *целенасоченото* търсене се увенчава с бърз успех, защото винаги и навсякъде се притичваха на помощ десетки доброволци като Ахмед. С такива „очи и уши“ и най-хитро замаскираният тайник щеше да бъде лесно открит.

Разбира се, не можеше и дума да става за някаква „щастлива“ случайност.

Светозар Подгоров? Но ако не беше Светозар Подгоров, щеше да бъде *друг* някой на негово място. И този „друг“ щеше също като Светозар Подгоров да се движи в орбита около Ирина — механиката на шпионажа си имаше своите неумолими „гравитационни“ закони и Авакум ги познаваше много добре. Достатъчно беше да открие един „свят“ от системата — и в гравитационното му поле тутакси и неизбежно се появиха и други „светове“.

Авакум изтърси луличката си и се усмихна — и тук, както и при момчиловската афера той не беше разчитал на никакви случайности. И тук, както и при момчиловската афера шантажът беше нашироко използван като сигурно средство за поробване на чуждата воля. Боян Ичеренски държеше в ноктите си Кузман Христофоров, защото познаваше престъпната му дейност в чужбина. Светозар Подгоров

беше оплел в мрежите си Ирина, защото чуждото разузнаване успя да го снабди навреме с един изобличителен документ.

Авакум извади от портфейла си продълговата картичка — онази, която беше намерил в секретната касетка на Подгоров — и дълго я държа пред очите си. Виждаше се кът от горната палуба на малък речен параход. Върху скамейка, която опираше с облегалката си стената на кормилната каюта, седеше млад хитлеристки офицер в СС-овска униформа. Той държеше на коленете си момиче, облечено в лятна рокля и с цвете на гърдите. Дясната ръка на момичето висеше отпусната към пода на палубата, а лявата беше мило увита около шията на офицера. Момичето се усмихваше и изглеждаше много щастливо.

Това беше Ирина Теофилова като девойка.

Върху гърба на картичката имаше надпис с химически молив: „Виена, април 1944 г.“

Авакум знаеше, че бащата на Ирина е бил механик при държавното търговско корабоплаване по Дунава и че се е ползвал с репутацията на честен безпартиен човек. Как беше попаднала дъщерята върху коленете на СС-овския офицер?

Но това нямаше значение. Значение имаше картичката в ръцете на Светозар Подгоров и той, изглежда, беше добре използвал тоя изобличителен документ.

Авакум прибра снимката и отново напълни луличката си. Вятърът тихо виеше в комина, огънят гаснеше и по стъклата на прозорчето навремени почукваха капки дъжд.

Аз няма да описвам финалната сцена на тази сложна драма. Аз съм ветеринарен лекар и затова не обичам суровите сцени. Но ми се ще да отбележа, макар и мимоходом, два интересни епизода.

Когато се свечерило и Ахмед влязъл в онази къщичка, където го чакал Авакум, пред него се появил някакъв гърбав човек с рунтави мустаци и ужасна козя брада. Той много приличал на починалия ходжа и бедният Ахмед най-напред го взел за привидение. Облецил се и дъхът му запрял в гърдите. Но понеже бил сърцат човек, преглътнал страха си, измъкнал в един миг дългия си ханджар, ревнол и като изгладнял вълк се нахвърлил върху неканения гост. А брадатият извил

много изкусно ръката му, ханджарът паднал на земята и в собата прокълтял здрав и весел смях.

После Авакум трябвало на два пъти да сваля брадата и мустаците си, за да успокои недоверчивия Ахмед.

А когато дошли при Даудовата кошара, било късна нощ. Светозар Подгоров скочил леко от каруцата, но Ирина залитнала, та трябвало Авакум да я прихване през кръста. Когато влезли вътре, Авакум рекъл: „Ахмеде, светни!“ — както било уговорено отпреди. Ахмед драснал кибрит и с разтреперана ръка запалил ветроупорния фенер. И тогава гостите видели, че в колибата имало и други хора. Пикьорите на „началника“ стояли с насочени пистолети от двете страни на вратата, а самият началник грозно се усмихвал и държал в ръцете си два чифта лъскави белезници.

Светозар Подгоров тозчас бръкнал в десния джоб на мушамата си, но Авакум го цапнал по гушата и той се свлякъл на пода. Омотали го с въже и го оставили на мира.

В това време Ирина пак залитнала. Раменете ѝ треперели, като че ли я тресло, а лицето ѝ било жълто — сякаш мъртвец. В угълчетата на устните ѝ се появила пяна. Тя паднала на колене и протегнала и двете си ръце към Авакум. И кой знае защо и той коленичил до нея, а тя уловила ръката му и допряла устните си до големия му сребърен пръстен. Този пръстен бил направен от римска монета, върху която личал образът на богинята Диана.

Тя познала пръстена още в момента, когато Авакум ѝ помагал да се качи в каруцата. И като се досетила за играта, както си лежала скрита под ямурлука, нагълтала някаква силна отрова — такава, че да пресуши всичкия ѝ живот за един час.

Сега догаряли последните ѝ минути и Авакум разбрал това. Той повдигнал клюмналата ѝ глава към гърдите си и я попитал с висок глас:

— С какво замаскира цианкалия? Цианкалия в онази чаша — с какво го замаскира?

Тя се помъчила да се усмихне, но ѝ пречела пяната около устата. Могла само да прошепне:

— Лимонадена ампулка... за лев.

После той я оставил да полегне на глинения под, взел ръцете ѝ и ги държал в своите, докато в нея угаснала и последната искрица живот.

Някое време след тия събития аз попитах Авакум:

— И все пак защо тя е отровила Венцеслав? И как Венцеслав не е разбрал, че разсипва ваксината, като е държал флаконите на открито и при двадесет и шест градуса температура? Ами този Светозар Подгоров?

Усмивката на Авакум беше станала още по-мрачна. Той запали цигара, вдъхна дълбоко няколко пъти от дима и повдигна рамене.

— В края на месец август 1944 год. Светозар Подгоров, дипломант по фармация в централната русенска аптека, участвува в потопяването на един германски шлеп заедно с други двама младежи, работници от пристанището. Германската комендатура осъжда и тримата на смърт, но Светозар Подгоров успява да се изплъзне от ареста по някакво чудо. Тази работа е била нагласена от гестапото — потопяването на шлепа е една провокация, с която хитлеристите са целели да създадат ореол от героизъм около името на своя секретен сътрудник. Западното разузнаване, получило в зестра агентите на Канарис, държи дълго време в „законсервирано“ състояние гестаповския герой. Този хитър и безскрупулен човек успява да се издигне нависоко, но и за него, както и за мнозина други, удря уреченият час. Заповядано му е да проведе „шапна“ акция в граничния район около Триград и той изтегля в София под формата на командировка местния ветеринарен лекар Анастаси Буков и в същото време чрез Прокопи Албертов и Ирина Теофилова изпраща шапна зараза на Ракип Колибаров. В Албертов той е имал абсолютно доверие, но в Ирина се е съмнявал донякъде. За да не се изплъзне от погледа му, той я държи под наблюдение със свои хора — от момента, когато ѝ нарежда да отрови Венцеслав, та чак до последната ѝ разходка с мен — при чешмата зад село Йорданкино.

Що се отнася до отравянето на Венцеслав — то е било заповядано от Светозар Подгоров.

На 27 август заранта, след разговора си с полковник Манов, директорът на центъра се е почувствувал сериозно притиснат до стената. Той е разбрал от полковника, че Държавна сигурност е известена за необяснимата слабост на противошапната ваксина. Знаел е, че ще последва анкета и че тази анкета още в първия час ще допре

до Венцеслав. Живият Венцеслав ще твърди: „Така ми наредиха“, и тогава чорапът ще започне бързо да се разплита. А „самоубилият“ се Венцеслав ще поеме всичко върху себе си и само едного ще обвини — автора на фалшивото писмо, т.е. прекия си началник — Доктор Петър Тошков.

Авакум пак се усмихна:

— А върху нашия общ приятел тежаха толкова дяволски сплетени случайности, че ако не беше онази стъклена чаша и мокрото петно върху килима... — Авакум махна с ръка и замълча.

После отново продължи:

— Нещастният Венцеслав е бил влюбен в Ирина, а влюбеният е повечето пъти наивен и обикновено вярва на любимата си. Аз мисля, че Ирина, след като е написала фалшивото писмо по заповед на Подгоров, не е пожалила сили и други неща, за да го увери, че началството знае какво нарежда и че той е длъжен да изпълнява нарежданията „отгоре“ и да не се съмнява нито за миг в началническия ум.

Повече не го разпитвах. Винаги, когато ставаше дума за тази афера, той ставаше мрачен, пушеше много и изглеждаше ужасно уморен и остарял.

А аз... Какво да кажа? Аз съм щастлив. Ходя по ливадите около Видла, когато времето е хубаво, изучавам лагерния живот на добитъка и понякога надълго си приказваме с Фатме.

Тя носи своите шарени синци и те й стоят чудесно. Решил съм да й купя наниз от маргаритки, но си мисля — дали пък няма да ми се разсърди?

А когато остана сам, честичко си мисля за Авакум.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.